

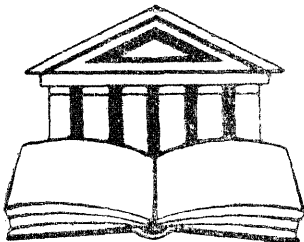
Ajalugu

SISU:

1/2

IX AASTAKÄIK

1 9 3 5

E. Vender: Missugustel aluste töötame uuel aastal.

Joh. Schütz: Muld, raud, sõna.

V. Orav: Ülima hüve poole.

Jaak Tõnisson: Meie kultuuriline orientatsioon.

N. Kann: Kuidas teostada tegevlikku rahvaharidustööd.

Jaak Rummo: Vabaharidustöö meie üldises haridussüsteemis.

E. Vender: III üleriiklik hariduskongress.

E. Haridusliidu juubeliaktus.

P. Sepp: Milmika ja zestide keel.

Raamat kolmest eesti naisest. Seltside töomait.

Kirjanduslik ringvaade.

Eesti Haridusliidu teated.

Mitmesugust.

EESTI HARIDUSLIIDU AJAKIRI

HARIDUSSELTSIDELE

J A RAAMATUKOGUDELE

soovitame kõiki raamatukogude rakendus materjali

Raamatukogu üldnimestikud

- „ tarvitajate nimestikud
- „ tarvitajate päevaraamatud
- „ kaardid jne.

K. k.-ü. TÖÖKOOL

TALLINN, V. ROOSIKRANTSI 3 TEL. 462-56

KUMMITEMPLITE TÖÖSTUS

„PERFEKT“

Omanik E. BLAUFELDT

TALLINN, NUNNE 8, TEL. 437-16

Väljaspool Tallinnat tellitud templid
saadab firma oma kulul kätte.

A R E N G

EESTI HARIDUSLIIDU AJAKIRI

№ 1/2. 16. VEEBR. 1935.

III (IX) AASTAKÄIK

Missugustel alustel töötame uuel aastal.

Ev. Vender, E. Haridusliidu peasekretär.

Praegu on käimas kõikjal töökavade koostamine ja nende kinnitamine käesolevaks aastaks. Oma tegevuskavade ja selle järgi tehtava tööga näitame meie, mis meie tahame ja mida meie suudame.

Otsese vabaharidustöö (teadmiste ja oskuste pakkumise) alal on mindud üle passiivselt vabaharidustöölt aktiivsele (isetegelisele) vabaharidustööle. Kursusi ja loenguid asendavad suurel määral õpiringid, kõnede pidamise asemele kehalisest kasvatuses on astunud tegelik kehaline kasvatus võimlemise-, mängu- ja teiste rühmade näol, süveneb töö laulu, muusika, näitemängu ja mitmesuguste teiste eriharrastuste alal, kasutades sealjuures isetegelise vabaharidustöö meetodeid.

Töömeetodite vahetamine oli paratamata tarvilik, et elustada vabaharidustööd ja anda uusi ülesandeid hariduslikele seltsidele.

See töö on kannud ka vilja. Elavus vabaharidustöö alal on tublisti tõusnud. Sellepärast peaksid ka need seltsid, kes seni ei ole kasutanud isetegelise vabaharidustöö meetodeid, minema üle sellele tööviisile.

Meie ei tohi aga piirduda niisugusel tähtsal ajajärgul, nagu on meie praegune aeg äärmiselt intensiivse tegevusega riigi ja rahva elu ümberkorraldamisel ja ülesehitusega utel alustel, ainult oma igapäevaste ülesannetega.

Vabaharidustöö terves ulatuses on laialdane seltskondlik kasvatustöö. Vabaharidustöö tegelased on teadlikud, et meie seltside ja organisatsioonide edukas tegevus on täiel määral sõltuv meie riiklikust iseseisvusest. Meie ei saa teha kultuuritööd ega ehitada üles majanduselu, kui ei ole rahulikku ülesehitavat töömeeleolu kogu meie seltskonnas.

Meie riigi juhtide kutse ülesehitavale tööle on kutse eestkätt neile, kes peale enda kaastöö võivad sellele tööle tuua ka teisi.

Muld, raud, sõna.

Joh. Schütz. *)

1.

Läks sütitades välja tulisõna:
kas nüüd, kas nüüd või mitte iialgi!
Meil ürgne tuigahtus löi läbi õlast —
mis und, mis und me näinud siiani!

Kes põlvest põlve seisnud varul,
see käest heitis päevatöö,
ta rühkis läbi taliöö
ja ahelikuks liitus teedeharul.

Meid kõiki võrdselt põletas see tuli
ning jootis määramatuks jõuks.
Läks välja see, kes alles verisulis,
läks tulle too, kel halliks tõmbund lõug.

Me jõime igaviku lätest:
samm-sammult vabanes me maa,
tund-tunnilt vaikus põld ja laas —
suur sõna Vabadus sai meie kätte.

2.

Läks välja uudispõldudele kündja,
maa säras kevadhommikuses aos.
Ta mehe jõuga jälle mulda ründas,
kuldnokad järgi paterdasid vaol.

Lõid vabisema kivisaared,
rind õõni maaga heitles hoos,
sahk murdis, lisa lõikas soost
ning oras sirgus eilseil sõjakraavel.

Taas astus vabrikusse, ammu jahtund,
tööline — äsja relva kannud mees.
Ta tule süütas katla kustund ahju —
aur jälle paisus leekidest ja veest.

Siis haamri survele tümas alas,
rihmlihaksetes tõmbles ruum,
võll vuhas, terast raksas puur
ja kaua hõõgus valuahju valang.

Läks välja see, kel' sõna kätte anti,
kes vaimuavaruste järgi käis.
Ta süda rahva muret endas kandis
ja meeled meie rõõmudesse jäid.

Ta läks, kui alles koidu valgus
veel vaevu kumas üle mäe,
ta väsinule andis kää
ja vastses rühis astus kodutallu.

3.

Kõrs täna nurmel sirgub kõrre najal
ja tera küpseks paisub viljapääs.
Õõvaikuseski tehas raskelt kajab
ning kriiskab raud ja tulest kumab ääs.

Tuul laineid merelahel pillub
ja koduranda kulgeb laev,
loov käsi põlluks muudab pae,
loov sõna kokku põimib iga killu.

Võib mulla saaki vapustada rahe
ja raua rooste korra läbi sööb.
Vaim tugev püsib põlvest põlve vahe
ning äikse jõuga igavikku lööb.

Kui õhtu tookski ajatiirud
ja muret aimaks kodumaa —
suur sõna jootvaks tuleks saab
ning ühendab meid määramatuks liiduks.

Seepärast, kaasvõitlejad vabaharidustöö tegelased, peame silmas igas organisatsioonis kõiki võimalusi, millega saame kaasa aidata rahvusriikliku ja demokraatliku mõtlemisviisi süvendamisele, meie iseseisvuse alleshoiu tungi kindlustamisele ja üksmeelse ülesehitava töömeeleolu õhutamisele.

Raamatukogude juhatajad kirjanduse otsimisel, näitejuhid näidendite valikul, lektorid ja instrktorid kõigil oma esinemistel, õpiringide juhid töö korraldamisel ja kõik teised seltside tegelased — meie kõigi kohus on hea seista selle eest, et kogu seltskondlik tegevus oleks suunatud positiivsele ülesehitustööle.

Ja nende seisukohtade kohaselt koostame oma tegevuskavad eelolevaks tegevusaastaks.

*) Pühendus E. Haridusliidule 10. aastapäevaks.

Ülima hüve poole.

V. Orav.

Jaan Lattik oma raamatus „Lõunamaale“ jutustab, kuidas tema eesli seljas sõitnud Luksori linnast „Kuningate orgu“ — muistsete Egiptuse vaaraode haudade juurde, mis asuvad Kairost lõunapool u. 650 km. Jalgsi käia on olnud hirmus väsitav tuhkse kõrveliidivas. Liiv ja liiv. Nii kaugele kui silm ulatab vaatama, valendab kuumaks köetud liivameri. Ei puud ega põõsast, vähematki rohuliblekest. Ei lindu ega liblikat, ainustki sisalikku maas. „Ei oska sõnaga joonistada seda pilti“ — nii jätkab J. Lattik ja lisab juurde, et „kui Egiptuses muud ei näe kui kuningate haudu, mitte just haudu endid, vaid seda ümbrust, surmaorgu, siis oled küllalt näinud, siis oled kõik näinud.“

Sügavaid ja tõsiseid mõtteid äratavad need sõnad.

Näib, et miljoneid inimesi oli aastasadu ja -tuhandeid pidevalt ülesehitaval, looval tööil. Nad pingutasid oma mõtet ja käsivarte lihakseid: raiusid kujusid, ehitasid templeid, püstitasid püramiide. Kuid hiljem kõik see hävines, purunes kildudeks, muutus elutuks, maeti liiva alla, kadus maa pealt.

Ometi töötasid inimesed selleks, et parandada midagi järeletulevatele põlvedele. Unistati sellest, et kaunistada maad oma kätetööga. Taheti muuta elu täiuslikumaks, ideaalsemaks. Aga milline oli tulemus? Kõrve liiv ja kivikillud. . .

Seda ei näe meie ainult Niiluse kallastel, Kairost Karnakini, vaid ka Aasia kõrveliid matab enda all terve rea tsivilisatsioone, samuti ka Kreekamaa ja Itaalia. Mis on veel jäänud järele meie ajani muistsest maailmavalitsejast Roomast? Vaid prüghunnik ja pudenevate väre! Kui heita korraks pilk Palatini kingule, kus asus Rooma keisrite, maapealsete jumalate, palee, siis näeme halli, pehastanud puust aia taga haletsemisväärseid varemeid. Keiser Nero lossidest Napolis, Tiberiuse villadest Kapri saarel on säilinud vaid kivikillud. . .

Ja nii on lugu kõikjal. Ehitati, loodi. Kuid seal tulid hävitajad, põletasid, tapsid, pühkisid elujäljed maa pealt, muutsid õitsevad linnad ja külad kõrveks. Vaja oli jällegi uusi aastasadu, uut väsimatut tööd, et tärkaks uus elu, tekiksid uued linnad, lossid, templid.

AUTOKOOL
TALLINN LAI T. 1. TEL. 437-15

Täieline ettevalmistus I ja II liigi sõiduloo saamiseks.

Teooria, praktika, sõiduõpetus. Järeleaitamine eksamitele minekuks. Eksamid sõiduloo saamiseks on kooli juures. Tasuta õpperaamatud. Osavõtjatele maalt prii korter. Iga kahe nädala tagant algab uus kursus.

Nõudke tasuta õppekavu ja tingimusi.

Kontor: Tallinn, Lai tä. 1.

Telefon: 437-15.

Sellega võiks ju veel leppida: ühed on küll kadunud, kuid palju teisi on jäänud püsima või tulnud asemele. Need järelejäänud rahvad elavad, loovad ja äratavad uut elu. Kuid elumure, maailmamure, mis kehastunud Egiptuse suursfinksi tardunud pilgus, peitub selles, et hävitusjõud tungivad ka mõttevalda, vaimse elu aladele.

Tuletagem ainult meelde, kui palju surematuid ideid, kaunimaid mõtteid on teada inimsoole! Millised kõrged eluideaalid on jäänud ajalukku! Elasid ju kord ja õpetasid Socrates, Plato ja Kant. Sajad tähtsad kirjanikud kaugemas või lähemas minevikus tõusid ühe ja teise rahva keskest üles, paistsid ja paistavad kui tuletornid silma, põlesid täis headuse ja õiguse kõige pühamat tuld. Konfutse, Buddha, Mooses ja Mohammed valgustasid elu usulise valgusega. Neile lisaks ilmus evangeelium — sügavate tõdede puhas allikas. Aga milline on resultaat? Elu rõhub inimsugu endiselt kirjeldamatu õelusega, lämmatab vägivalla survega, viib tihti meeleheiteni omavoli ja ülekohtu võidupidutsemisega. . .

Meie oleme näinud ja kuulnud, näeme tänapäevgi, kuis asjatult on hukkunud ja hukub pühamaid püüdeid, kuidas iga sammu peal purunevad parimad lootused, kuidas ikka veel „kaugelt näeme kodu kasvavat,“ uut kodu, uue ideaalse elu algeid.

Tuhandaastane on usk ülima hüve tulekusse ja samapikkune kibedate pettumuste rida. Kui kaua peab veel ootama üldist hüve, tema eest võitlema, kannatama ja ennastsalgavalt ohvreid tooma? Kas ei ole viimaks tühi enesepete kõik need kannatused ja ohvrid? Kas ei ole viimaks paljas viirastus, lootus headuse võidust?

Kui oleks võimalik inimeste elu maa peal ideaalselt korraldada, siis oleks võinud juba ammu teostamist leida inimsoo suurvaimude kaunimad unistused, sest inimsugu on ju nii kaua maa peal elanud ja nii palju eluvorme muutnud. Näib, et unistused kipuvad jäämagi unistusteks. See oleks aga kohutavalt õudne.

Kuid tuletagem meelde Galileo Galileid ja tema veendunud väidet: aga siiski ta (maakera) liigub! Õpetlane ei kahelnud, et maakera liigub, kuid nüri-meelsed vaimulikud hakkasid teda kui kardetavat kurjategijat jälitama. Galileid peeti vanglas, piinati, sunniti taganema oma õpetusest. Ta kirjutas küll alla taganemiskirjale, kuid sulge lauale visates sõnas veendunult: aga siiski ta liigub!

Nii ka siin. Kuidas küll kurjuse, toore ülekohtu ja metsiku omavoli jõud ka ei rõhuks uue elu ehitajaid, kuidas ka ei püüaks seisma panna liikumist üldise hüve poole, elu siiski liigub, liigub edu poole, valguse poole. Kuigi teel tulevad ette takistused, kuigi tumedad jõud hävitavad headuse võitused, kuigi kõrge eesmärk, vaatamata tuhandeaastastele võitlustele, kannatustele ja ohvritele, on ikka veel kaugel ees, siiski võime ütelda Galilei kombel: aga ta siiski liigub!

Liikumise pikaldane tempo, takistused ja äpardused, isegi kallide ohvrite hukkumine ei tähenda veel seda, et eesmärk on kättesaamatu, et asjatu on võitlus, et mõttetud on ohvrid, vaid see näitab, kui suur ja raske on ülesanne, elutöö, mis nõuab ikka uusi ja intensiivseid jõupingutusi, uusi arvurikkaid ohvreid.

Kui suur laev on madalikule kinni jäänud, siis ei lähe korda teda sealt vabastada järsku tõmmates, vaid päästelaevad sikutavad kümnel korral. Mõnigi kord katkevad sealjuures kõied ja trossid, murdub hooratas. Kui aga viimaks laev on päästetud ja ujub vabas vees, siis igauhele on selge, et mitte ükski viimane tross ei teinud töö ära, vaid tema viis lõpule varem alustatud töö.

Koondugem ka meie uue aasta lävel tihedamalt ritta, paneme käed külge, ohverdagem oma kõied, sitked sooned, et vabastada elulaev pahede madalikult. Elulaeva juhid, kaptenid, tüürimehed, madrused, kokad ja laevapoisid, igaüks omal kohal oma töö juures, — edasi! Edasi valguse poole, ülima hüve poole, headuse, õiguse ja iluduse ideaalide sära poole!

Meie kultuuriline orientatsioon.

Jaani Tõnisson.*)

Mis inimese tahe elu kujundamisel saavutanud looduse jõudude üle valitse- des, vahekorras omasugustega ja oma vaimlise võimise avalduste poolest oma isiklikus olemises, kõike seda haarab kultuuri mõiste: kõik oskuse ja rakenduse saavutused ainelisel alal elu alalhoiaks ja edasi arenduseks; ühiskondliku korra alal — kombed, kõlbelised normid, õigus, riiklus; vaim- sel alal aga kogu kujutusvõime ja mõis- tuse looming — usund, muusika, kunst, kirjandus, teadus.

Kokkuvõtlikult võiksime ütelda, et kultuur on elukujundava vaimse isik- use eneseavaldus ühiskondlikus seoses.

Või nagu ütleb Hermann Keiserling: kultuur on eluvorm vahenditu vaimu-väljendina.

Nagu hiljutises uurimuses „rahvuse olu ja rahvusluse“ kohta on näidatud, käib kogu inimline areng kultuurivõime- lisuse huvides läbi natsionaalsest rah- vuslikust arengu järgust.

Nüüdsel ajal, kus kogu inimkond oma arengus veel liigub rahvusluse tähe alal, tuleb ka meil oma kultuuri-püüdeid edasi viia rahvuslikul alusel, kui meie ei taha, et meie oma arengus seisma jäädes kui rahvas tuleviku võimalused kaotaksime.

Nii tuleks rõhutada, et meie põlve eriliseks ülesandeks on kindlustada ise- seisvat Eesti riiklust ja rahvuslikku arengut saavutatud võimaluste kohaselt, tõstes oma rahva kandejõudu ja luues enesele vajalikke rahvusvahelisi ühen- dusi — tõsise rahvusliku poliitika ja kultuurpoliitika teedel.

Tahame meie aga tööle rakendada oma rahva tahte ja teguvõime rahvusli- kus ulatuses, siis tulevad meil valida just niisugused ülesanded, mis ei oleks mitte ainult olulise tähendusega meie rahvusliku arengu seisukohalt, vaid üht- lasi vastaksid meie põlve arusaamistele

elulistest vajadustest ning suudaksid tõ- siselt haarata võimalikult laialiste rah- vakihtide huvi ning tegutungi.

Siin nüüd tohiks meie põlvele rah- vusliku ülesandena eririnda kerkida ise- seisva omariikluse ja rahvusliku arengu kindlustamine avaramate võimaluste ko- haselt, mis meile riikliku iseseisvusega oma elu kujundamiseks avanenud.

Ei taipa meie põlv võidetud posit- siooni rippumatu riigi-rahvana mitte kül- lalt ära kasutada tee tasandamiseks eda- sisele rahvuslikule arengule, siis koor- mab ta ennast rõhuva vastutusega tule- vaste põlvede ees. Sest nendel on õigus nõuda, et meie täidaksime oma kohust meie rahva tuleviku kindlustamiseks.

Ühtlasi oleks ka praeguse põlve enese huvides soodsat ajaloo-konjunkturi kui rahvuslikku armu-aega kasutada seks, et tõsta oma rahva kandejõudu iseseisva riikluse ülesannetest kui ka arvatavatest tuleviku-raskustest ülesaamiseks.

Et meil tulevikus tõsised raskused ja koormatused ei jää tulemata, on kindel. Kui minevik näitab, kuidas Baltimere idarannikul on juba halli mineviku päe- vist saadik ägedalt ristlemas olnud pal- jude rahvaste elulised huvid, siis ei oleks mitte tark endale aru andmata jätta, kuidas ka tuleviku päevil Baltikumis pine- vus Ida ja Lääne vahel võib aina tõusta.

Maailma ühtlustuse ehk unifikatsiooni ja ühendatud Euroopa idee kauge- mate võimaluste kõrval ei jäta Balti- kumi tulevikule reaalseid varje heitmata Ida-Euroopa rahvusliku arengu va- jadused ja paratamatused. Mida tõsise- malt Suur-Venemaal suletaks väljapääs Kauges Idas ja mida enam tema sealt Jaapani rahvusliku ekspansiooni läbi ta- gasi tõrjutakse, seda rohkem võtab hoogu Vene ekspansiooni surve Lääne suunas.

Kui teisest küljest oletada, et natio- naalsotsialistliku Saksamaa ida-ruumi

*) III hariduskongressil peetud referaadi kokkuvõte.

poliitika laiutusetung ei pääseks ennast otseteed Baltikumis avaldama, siis ei ole ometi kahtlust, et Saksa rahvusliku ekspansiooni mõju võib meile edaspidi järjest tundavamaks muutuda, — avaldugu see poliitilise pinevuse tõususe või rahvusvaheliste kompensatsioonide hädaohus Balti väikeriikide arvel.

Peale nende arukordsete ohtude tuleb aga meil ühes teiste Balti rahvastega tõsiselt arvestada alalise majandusliku ja kultuurilise pingega rahvusvahelise mõõnaseaduse tõttu, mille põhjal arvult kasvavad rahvad otsivad väljapääsu rahuliku voolamise teel nendesse mõõna-maadesse, kus rahva arv madalam ja sotsiaalne pinge lõdvem. Kuigi alles pikemate aegade jooksul otsekui tähelepanemata, kuid seda järjekindlamalt teostub sel teel kõrgemavõimeliste rahvaste asustus-liikumine vähemvõimeliste kulul.

Pikkamööda toimub kõrvuti sellega ühtlasi vähemvõimeliste olluste ümberahvustus.

Et need ajaloolised seadused ei ole oma teravust kaotanud meiegi päevil, sellest just annavadki kujukat tunnistust Saksa hüüdsõnad „i d a - r u u m i“ ja „B a l t i m e r e - r u u m i“ rahulikust vallutamisest.

Kellel jätkub vajalikku arusaamist rahvaste saatuse kujunemisest ajaloolises ulatuses, sellele peab olema selge, et Eesti rahvas suudab oma päikesepaistel paika iseseisvate rahvaste keskel tulevikus ainult siis kaitsta ja alal hoida, kui tema oma kultuurilise taseme ja sisemise kandevõime poolest teistest maha ei jää, kes on ühel ehk teisel põhjusel ja viisil huvitatud Baltimere „koidu kaldast“, nagu seda nii ilusasti ütles Villem Reiman.

Niisama selge peaks siis igale arusaajale olema, et kui tahetakse meil tõsiselt kindlustada oma rahvuslikku tulevikku, siis peab meie põlv tööle rakendama kogu oma tahte ning jõu, et tõsta meie rahva teguvõimet ja kandejõudu rahvusliku kultuuri tõstmise teel,

ilma milleta ei ole rahval püsi keset süvenevat rahvusvahelist pinget.

Rahvuskultuurilist edu ei ole aga meie väikearvulisel rahval loota muudu, kui kõikide rahvakihtide ja iga üksiku kaastõmbamise abil aktiivsele osavõtule rahvuskultuurilisest arengust ja loominguist.

See on mõeldav omakorda ainuüksi sel teel, et hariduse demokratiiseerimise ja üldise rahvaskultuuri süvendamise abil rahva laialisemadki kihid tehakse võimeliseks ja tahteliseks tegevalt kaasa töötama rahvuskultuuriliste sihtide taotlemisel ja rahvusliku olemasolu aluste kinnitamisel.

Et rahva kultuurilikkusel ja hariduse-taseme tõstmisel on otsustav mõju isegi rahvamajanduslikul alal, seda hakati nii noorel kultuurmaal nagu P. A. Ühisriikides hariduspoliitikas täie teadvusega rõhutama juba enam kui kahe inimpõlve eest.

Ameerika majandusteadlane Smith näitab, et juba 19. aastasaja keskel Massachusettsi osariigis haridusvalitsuse kogutud andmetel said vabrikutes kõige madalamat palka ilma mingi hariduseta välismaalased, kes ei osanud oma nimegi kirjutada; kõige kõrgemat palka võidi aga maksta tütarlastele, kes õppisid talvel koolis ja töötasid suvel vabrikutes. — Smithi andmetel said hiljem Ühisriikides parema haridusega Ameerika tööliselised 20% kõrgemat palka kui hariduseta sisserändajad.

P. A. Ühisriikide haridusministeerium pani 1870 a. toime laialise ankeedi tööviljakuse kohta rippuvuses tööliste hariduse tasemest. Kogutud andmeid läbi töötades leidis dr. Edward Jarvis, et isegi üldine rahvaharidus aitab otsustavalt tõsta tööviljakust — koguni kõige lihtsamate tööde juures, nagu tänavapühkimine, raskuste vinnamine, puude saagimine ja lõhkumine jne. Isegi seal saab aruka kaalutluse teel rohkem ära teha kui palja jõuga.

Tuntud majandus- ja arvustikuteadlane Carrol Wright selgitas 19. aastasaja 90-ail aastail Ühendriikide tööstusministeeriumi juhina kutsehariduse tähendust tööviljakuse kohta üldise rahvalugemise ja eriankeedi andmetel. Prantsuse, Saksa, Norra, Vene, Rootsi ja P. Ameerika Ühisriikide vabrikantidelt ja tööstusjuhtidelt saadud hulgalistest vastustest nähtus, et haritud tööliste hulgas oli teistega võrreldes kaks korda rohkem neid, keda tuli kõrgemalt hinnata töömaterjalidega ümberkäimise, hooli, nende kõlbeliste omaduste ning hoolikuse poolest ettevõtte huvide vastu. Küsimuse peale, kas koolis õppinud tööline seisab kõrgemal harilikust töölisest tööriistadega ümberkäimisel ja nende kasutamisel; kas sarnane tööline on kõrgemal harilikust töölisest tööriistade ümberkäimise osavuse ja kiiruse poolest; kas sarnane õpetatud tööline ilmutab töös suuremat kavakindlust ja ettemõtlemist, — kõigi nende küsimuste peale saadi jaatavaid vastuseid 4 korda rohkem kui eitavaid. Üldist mõistusega töötamist leitakse haritud tööliste juures 7 korda rohkem kui teiste hulgas.

Veel kiitvamad olid vastused käsitöökoolidest läbi käinud tööliste tööoskuse, viljakuse ja majanduslikkuse kohta.

Nii on arusaadav, et kõik rahvad, kes 19. aastasajal hakkasid kavakindlalt rõhku panema üld- ja kutseharidusele, jõudsid just oma tõusva tööviljakuse tõttu rahvusvahelises võitluses majanduslikul alal esirinda.

Tulemused avaldusid eriti kujukalt rahvaste üldises jõukuses. Nii oli Suur-Britannia oma rohkem arenenud tööliskonnaga oma rahvusliku rikkuse poolest ees kõigist teistest rahvastest kuni mineva aastasaja 90-te aastateni, kus P. A. Ühisriigid suurejooneliselt oma rahvaharidust tõstes rahvaste etteotsa jõudsid oma tööviljakuse kui ka rahvusliku rikkuse poolest.

Huvitav on seda arengu käiku tähele panna arvudes. Suur-Britannia rahvuslik rikkus kasvas alates 1840. aastast järg-

miselt: 1840. a. — 4 miljardit naelsterl.; 1865. a. — 6 miljardit; 1875. a. — 8 miljardit, 1882. a. — 8 miljardit ja 1888. a. — 9 miljardit naelsterlingit. P. A. Ühisriikide rahvusliku varanduse tõus oli aga järgmine: 1840. a. — alla 1 miljardi naelsterl. 1850. a. — üle 1,4 miljardi; 1860. a. — 3,3 miljardit; 1870. a. — 5,4 miljardit; 1880. a. — 9 miljardit ja 1888. a. — 12 miljardit naelsterl.

Enne maailmasõda oli aga juba aastane rahvuslik sissetulek Suur-Britannias Bowley ja Stampi arvestuste järele 2,250 milj. naelsterl. ehk iga hinge kohta 50 naelsterl. Sellevastu P. A. Ühisriikides ametlikkudel andmetel ja Kingi arvestustel kogu rahvuslik sissetulek aastast 7,250 milj. naelsterl., ehk iga hinge kohta 72 naelsterlingit.

Nii ei puudunud tõelikult alus omaaegsel väitel, et 1870. aasta sõja võitis Saksa kooliõpetaja.

Ja majandusliku võitluse alal annab rahvaste keskel ennast selgesti tunda üksikute maade rahvahariduse taseme kõrgus. Mitte üksi Taani väikerahvas ei ole oma rahvaülikooli mõjul tõusnud Euroopa rahvaste keskel jõukuse poolest kahe inimpõlve kestel 8-lt kohalt 2-le kohale, vaid ka väike Schveits on just oma rahvahariduse kõrge seisu tõttu võinud „fremdenindustrie“ kõrval kõrgele tasemele viia oma põllumajanduse kui ka tööstuse. Kui tuntud inglise majandusmees Mundella küsis Schveitsi vabrikandilt, millega schweitslased on suutnud paeltekaubanduse oma kätte kiskuda, siis võis schweitslane kindlusega vastata: „Meie võitsime oma parema hariduse tõttu.“

Nii võime täie õigusega rõhutada, et oma rahva teguvõimet riikliku iseseisvuse ja rahvusliku arengu kandmiseks tõsta meie reaalsemalt hariduse demokratiseerimise ja üldise rahvuskultuuri süvendamise teel demokraatliku riikluse olustikus, mis on vajalikuks eelduseks rahva poliitilisele ja majanduslikule edule.

Niihästi üldistel rahvuskultuurilistel ja rahvuspoliitilistel kaalutlustel, kui ka eraldi oma rahvusliku töö ja majandusliku iseseisvuse huvides tuleb siis kogu meie rahvale tee lahti hoida põhjaliku üld- ja kutsehariduse omandamiseks, ühtlasi aga kõik rahvakihid viia tulisele osavõtule rahvusliku kultuuri ülesannete teostamisest, — muidu meie põlv oma kohust rahvusliku iseseisvuse ja parema tuleviku õigete aluste rajamiseks ei täida.

Kartuseavaldused, nagu viiksid hariduse demokraatiseerimise püüded otstarbetutele ainelistele kulutustele ja haritud proletariaadi tekitamisele, kes ei leiaks oma hariduse tasemele vastavat tööd, on liialdatud. Sarnaste nähtuste vastu võitlemiseks ei tule mitte hariduspüüete piiramisele asuda, vaid meie rahvapõlv tuleb viia uuesti arusaamisele, et töö ei riku meest. Eriti meie noorpõlv peab valmima kultuurinimese mentaliteedile ehk meelsusele, et ka kehaline töö ei alanda haritud inimest. Küll aga võib haritud inimene vajaduse korral kergemini kui harimatu kohaneda uuele kutsele ja igal ajal võistelda oma-andelistega, kellel puudub haridus.

Kuidas kultuuriliseks loominguks liikuma panna rahva tahet ja tegujõudu, see on käesoleva silmapilgu tähtsamaks küsimuseks, millesse meie põlvel tuleb järjest tõsisemalt suhtuda.

Nii palju on aga algusest saadik selge, et rahvuskultuurilist liikumist, millesse meie kesk venestuse survet oleme kõik oma rahva teadlikumad ringkonnad hoogsaks koostööks kaasa tõmmata võinud, ei saada ka iseseisva rahvusriikluse avaramates oludes uuendada ega süvendada välise käsu ega sunni teel, mis võiks esile kutsuda vahest üksi väliseid aktsioone ilma sisemise hoo ja eduta. Rahvast saab rakendada tööle iseenda kallal ja kultuurilistele püüetele ikka alles siis, kui võidakse tema hing püüete puhtuse ja armastuse tule varal. Rahva laialisemad hulgad hakkavad lii-

kuma, kui neile silme ette ei seata mitte üksi ideaale, millele püüda, vaid ühtlasi osataks puhtast vaimustusest nende ideaalide vastu hulkade tahet elustada vabale isetegevusele. Selles teadmises olgu meie üldise rahvuskultuuri süvenduse ja avarduse sihiks, juhtida meie rahvuslik areng demokraatliku rahvusriikluse teedel sotsiaalse õigluse ja tõsise vaimuse õhkkonda, kus meie rahvas isegi oma laialistes hulkades kultuurrahvuse järjele tõustes muutuks võimeliseks väikesemalgi määral rikastama inimkonna kultuuri oma osa poolest, mis tagaks temale iseseisva tuleviku kultuurrahvaste keskel.

Nõnda tõstes oma sisemist elu ja tegujõudu tuleviku ülesannete täitmiseks tuleb aga meie rahval ühtlasi selle eest hoolt kanda, et tema oma tuleviku püüetega ei satuks rahvusliku eralduse kitsa sisse piiresse. Rahvaste kultuuriline areng eeldab just vastastikku mõjutust ja virgutust. Võõralt kultuurilt saadud mõjusid ja ammutatud varasid ümber töötades ja oma loomule kohandades rikastuvad rahvad ühtlasi ka selle poolest, mis neile iseloomulik ja eriline.

Ühtlasi peaks meie püüd olema pääseda tihedamasse vaimsesse osasaamisse niisuguste kultuurrahvastega, kellega kokku puutudes meil ometi ei oleks karta võõra ülivõimu alla sattumist poliitiliselt ega kultuuriliselt.

Neil kaalutlustel tuleb meil rahvusvahelises elus ühes Põhja rahvastega püüda ühendusse anglo-saksi kultuurilmaga, mis on demokraatliku põhielevusega hingeoluliselt ligidane meie rahvale ning avab meie tulevastele põlvdele vabamaa ilmakultuuri õhkkonna, ilma et see ähvardaks meie rahvuslikku iseolemist poliitiliselt sumbutada.

Sellest seisukohalt tuleb meil esimeseks võõrkeeleks valida inglise keel, mis areneva üldise ilmakeelena meie rahva laialistele hulkadele teeb kättesaadavaks anglosaksi kultuuri lõpmatud vaimuvarad;

Kuidas teostada terviklikku rahvaharidustööd,

N. Kann.

Haridus- ja sotsiaalminister *)

Inimese vaimne arenemine ja kasvamine algab tema sündimisega ning toimub esimestel eluaastatel kuni kooli astumiseni peamiselt tema kodus vanemate ja teiste kodus elavate kodanikkude mõjutustel ja juhatusel. Sellel kodusel lastekasvatusel on suur tähtsus noorte edaspidises arenemise käigus ning kodude mõju ja kaitsev jõud ei või kaduda ka pärast kooli astumist või kooli lõpetamist, vaid kodudel peab jääma alati tähtis koht noorte arenemises. Armastus oma vanemate, kodu ja kodukoha vastu peab alati põlema noorte kui ka täisealiste hinges ning see armastus ülen-dab ja õilistab inimest, kindlustab temas usku ja äratab lootust, soodustab vaimset arenemist ning kannab teda üle elu raskustest.

Saades 7—8 aastaseks, lähevad noored algkooli ning seega algab nende vaimses elus uus ajajärk. Õppejõud ja-gavad neile seal teadmisi ja oskusi ning püüavad kasvatada neid headeks ja sü-damlikkudeks inimesteks ning ausateks riigikodanikkudeks ja ühiskonnaliikme-teks, kes oskavad, suudavad ja tahavad teha ülesehitavat tööd riigi ja rahva hu-vides.

Pärast algkooli lõpetamist lähevad paljud noored edasi õppima täienduse-, kutse- ja keskkoolidesse ning teistesse õppeasutustesse ja töötavad seal edasi oma haridusliku tasapinna tõstmise ja elule ettevalmistamise alal. Seega nende vaimne tegevus — arenemine ja kasva-mine — jätkub õpetajate ja kasvatajate juhatusel ja nõudel. Aga kord lõpeb ka nende õppimine õppeasutustes ning neil tuleb astuda ellu, nagu astusid juba va-rem ellu need kaasõpilased algkoolides, kellele ei olnud võimalik astuda teistesse õppeasutustesse pärast algkooli lõpeta-mist.

Mis siis toimub noortega pärast koo-list lahkumist ja ellu astumist? Vaimne tegevus, haridus- ja kasvatustöö ei või ka siis lõppeda, vaid siis algab noorte vaimse arenemise kolmas ajajärk, kus praktiline tegevus kodus ja oma elukutse alal, hariduslikud asutused ja ettevõtted väljaspool kooli ning elu oma heades ja elusates nähetes viivad noori edasi ikka kõrgemale ja kõrgemale vaimsele tase-mele koolides omandatud teadmiste ja võimete alusel. See kolmas ajajärk kes-tab nooruse aastatel, jätkub täisealisuses ja ei või lõppeda ka vanemas eas, vaid ainult töö sellel ajajärgul muutub vasta-valt eale, ajale ja elunõudeile.

Seega inimeste vaimne arenemine ja kasvamine algab sündimisega ja lõpeb surmaga. See arenemine ja kasvamine moodustab terviku, mis haarab ajas kogu inimese elu ning ulatuselt kogu inimese tegevuse. Vaimne arenemine iga ini-mese seisukohalt on sama harmooniline tervik, kui inimene ise omas olemises, ning haridustöö on katkestamatu, samuti kui katkestamatu on inimese elu ja te-gevus.

Sellele seisukohale hariduse ja vaimse arenemise suhtes oleme jõudnud juba aastakümneid tagasi. See on tunnustatud seisukoht, mis on olnud aluseks meie rahvahariduse arengule juba rahvuslikul ärkamisajal ning mille alusel on võim-salt edenenud rahvaharidustöö, eriti riik-liku iseseisvuse ajal.

Veel enam on vajalik see vaimse arenemise terviklus ja haridustöö kat-kestamatus kaasajal ja tulevikus. Meil on vaja kindlustada oma poliitilist ise-seisvust ja rahvuslikku iseolemist. Sel-leks on vaja aga, et kodanikud oleksid võimalikult kõrge haridusliku tasapinnaga ning et neil oleks selge arusaamine ise-seisva elu sihtidest ja tähendusest ning

*) III hariduskongressil peetud referaadi kokkuvõte.

tugevad võimed ja vankumatu tahe töötada selle iseseisvuse kindlustamise ja kaitsmise alal. Meie ülesandeks on edendada oma rahvuskultuuri ja säilitada kultuurväärtusi. Seda ei saa aga teostada vähese arvuga, vaid meie rahvuskultuuri peab kandma kogu rahvas ja selle kultuuri saavutused peavad leidma tee kõige laiematesse rahvakihtidesse. Selle kultuuri mõjutused peavad omakorda tagasi kajastuma kultuuritegelastes, tehes neid teadlikkudeks rahva vajadustes. See aga nõuab noorte, täisealiste ja ka vanemate inimeste püsivat arenemist ja täienemist.

Edasi, meil on vaja alal hoida rahva omapära ja tegevuse saavutusi, selgitada rahva elu ajaloolisi aluseid, kasvatada rahvuslikku iseteadvust, meelsust ja ühtekuuluvuse tunnet ning kujundada rahvas ühistahet. Iga rahva poeg ja tütar peab olema varustatud teadmiste, oskuste ja võimetega, mis on vajalikud majanduslikkude väärtuste loomiseks ning riiklikkude ja ühiskondlikkude ülesannete otstarbekohaseks ja edukaks täitmiseks. Iga rahva poeg ja tütar olgu haritud ja kasvatatud inimene ja kodanik. Vaba kodanik olgu haritud ja kasvatatud kodanik, sest siis teostab ta ka vabaduse mõtte kõige mõjuvamalt. Vabu, haritud ja kasvatatud kodanikke peab aga siduma rahvuslik iseteadvus ja ühtekuuluvuse tunne ning neid viib tegevusse riigi edasiehitamise töös kindel ühistahet. See on aga saavutatav kavapärase ja püsiva haridus- ja kasvatustööga, millest võtavad osa kõik kodanikud ja mis tõstab neid vastava haridusliku ühtluseni.

Kõigest sellest järeldub, et hariduse ja kasvatuselise tervikluse ja katkestamatus on tarvilik iga kodaniku oma sisemise elu ja tegevuse kui ka kodanikkude koostöö seisukohalt. Vaimset arenemist nõuavad kodanikkude eneste huvid, elu, ühiskond ja riik. Inimeste elu põlvestpõlve on lõpmata areng tuleviku ja igaviku sihis.

Kuna meil noored lõpetavad algkooli 14.—15. eluaastal ning, nagu tähendatud,

ainult osa neist läheb edasi õppima teistesse õppeasutustesse, siis omandab rahvaharidustöö — haridustöö väljaspool kooli — suure tähtsuse nende noorte arenemise seisukohalt. Aga ka need noored, kes lähevad edasi õppima täiendus-, kesk- ja kutsekoolidesse, astuvad mõne aasta pärast ellu ja seega ka neil seisab ees aastakümneid kestev elu ja tegevus pärast hariduse saamist koolis, mil peab edasi kestma arenemine ja vaimne kasvamine. Seega hariduse tervikluse ja vaimse arenemise katkestamatuse saavutamine on võimalik ainult rahvaharidustöö vastava korralduse ja püsiva enesearendamise kaudu kogu elu kestusel. Haridus koolis on aluseks inimese arenemisele, mis peab toimuma pärast kooli lõpetamist. Kool moodustab ainult võrdlemisi lühikese ajajärgu inimese vaimses arenemises, millele peab järgnema haridustöö väljaspool kooli, mis haarab ajalt inimese kogu edaspidise elu. Siit järeldub rahvahariduse edendamise vajadus ja suur tähendus üldise, eriti aga nende rahvuslikkude ja riiklikkude ülesannete seisukohalt, milliseid nimetasime eelpool.

Arvestades kõike seda, on Haridus- ja sotsiaalministeerium nüüd, pärast koolireformi teostamist, võtnud üheks oma tähtsamaks ülesandeks rahvaharidustöö asetamise alustele, mis võimaldaksid teha seda tööd järjekindlalt ja laiaulatuslikult riiklikkude ja rahvuslikkude sihtide kohaselt rahva kui terviku huvides.

Haridus- ja sotsiaalministeerium on asunud seisukohale, et rahvahariduse juhtimine ja edendamine peab toimuma vastavate asutuste ja organisatsioonide organiseeritud ühistööna kodanikkude laiemate hulkade aktiivsel kaastegevusel järgmistel alustel:

1. Rahvaharidustöö on töö riigi ja rahva kui terviku huvides. Selle töö aluseks on rahvas kultuurilised sihid, rahva kasvatuslikud põhimõtted, riiklikud vajadused ja rahvuslikud huvid.

2. Rahvaharidustöö toimugu kavapäraselt. Selleks on vajalik, et kõik asutused ja organisatsioonid töötaksid vastavate kavade alusel ning kooskõlastaksid oma tegevuse, moodustades ühes võimsa kooskõlalise terviku, mis suudab saavutada suuri tulemusi selles töös vastavalt aja ja elu nõudeile.
3. Tegevus rahvahariduse alal peaks kujunema senisest aktiivsemaks ja laiaulatuslikumaks: kõik asutused ja organisatsioonid peaksid aktiivselt osa võtma sellest tööst ja kaasa aitama sellele kui suurele ja tähtsale rahvusriiklikule tööle. Seejuures on vaja kõrvaldada seda tööd takistavad tegurid ja mõjutused ning kasutada selle töö eduks kõiki sobivaid vahendeid.
4. Kuna rahvaharidustöö põhjeneb kodanikkude ja nende koondiste — organisatsioonide — isetegevusele ning kuna selle töö edu oleneb suurel määral sellest isetegevusest, siis peab see isetegevus jääma ka edaspidi selle töö aluseks. Seda isetegevust on vaja veel enam süvendada ning luua selleks soodsamaid võimalusi. Rahvaharidustöö olgu tegevuseks rahva huvides rahva isetegevuseks, loovaks tööks.
5. Peale üldise arendamise ja kasvatuse on vaja rahvaharidustöö juhtimisel ja edendamisel arvestada eriti rahvuskultuurilisi sihte ning riigi ja rahva kaasaegseid ning tuleviku suuri ülesandeid. Samuti on vaja arvestada rahva majandusliku elu nõudeid ja vajadusi.

Neis alustes on tähendatud, et rahvaharidustöö peab moodustama terviku ning selle töö edendamine toimuma vastavate asutuste ja organisatsioonide poolt ühiste põhimõtete ja kooskõlastatud kavade alusel. Nüüd tuleks seega peatuda selle töö juhtimise ja organiseerimise põhimõtete juures.

Rahvaharidustöö juhtimine, üldine korraldamine ja ülevälve kuulub valitsemise

korraldamise ning õppe- ja kasvatustöö ülevälve seaduse järgi Hariduse- ja sotsiaaministeeriumile. Arvestades seda, oleksid ministeeriumi ülesanded rahvahariduse alal pääsmiselt järgmised:

1. Rahvahariduse üldiste sihtide määramine ning kasvatustööde põhimõtete fikseerimine, milliste alusel peaks toimuma rahva vaimne arenemine üldse, eriti ka noorsoo kasvatus väljaspool kooli.
2. Rahvahariduse üldise suuna ja töökaava selgitamine, uute tarvilikkude tegevusalade algatamine ning vastavate tegevusalade vajaduse rõhutamine ühenduses rahvuskultuuriliste ülesannetega ja riiklikkude vajadustega ning eluliste huvidega.
3. Rahvahariduse alal töötavate seltskondlikkude organisatsioonide liitude, keskseltside, ühenduste ja teiste keskorganisatsioonide tegevuse ühtlustamine, tegevuskava kooskõlastamine, nii et kogu nende töö moodustaks ühe kooskõlalise terviku.
4. Otsese, elava ja püsiva kontakti loomine ja pidamine rahvahariduse alal töötavate seltskondlikkude organisatsioonidega ja nende liitude, keskseltside ja ühingutega ning nende tegevuse avaldustega kui ka võimaluste piires nende eluliste huvide ja põhistatud soovidega arvestamine.
5. Rahvahariduse alal töötavate organisatsioonide ning nende liitude, keskseltside ja ühenduste instrueerimine ja nende tegevuse järelvalve teostamine.
6. Rahvahariduse alal töötavate organisatsioonide ning nende liitude, keskseltside ja ühenduste toetamine vaimselt ja aineliselt, nende tegevust takistavate tegurite kõrvaldamine, nende edukaks tegevuseks soodsate tingimuste loomine ning üldse nende tegevusele kaasaaitamine.

Nende ülesannete alal on ministeerium ka juba töötanud aastate kestel. Arvestades aga rahvahariduse suurt tähtsust kaasajal ja rahva tuleviku elus, tahab ministeerium toimida nende ülesannete täitmisel järjekindlamalt, püsivamalt ja kavapärasemalt, kui ka kasutada nende ülesannete täitmisel uusi tööviise ning ühistöö vorme, et kujundada rahvaharidus terviklikuks tööalaks ja tähtsaks osaks meie hariduse süsteemis, ning et saavutada rahva kasvatuse alal veel suuremaid tulemusi, kui seda on seni võimalik olnud.

Nagu tähendatud, kuulub Haridus- ja sotsiaalministeeriumile rahvaharidustöö juhtimine, üldine korraldamine ja ülevaade. Selle töö edendamine üksikute aladel ja kogu ulatuses toimub aga peamiselt seltskondlike organisatsioonide ja nende liitude ning keskseltside kaudu. Seda tööd teevad need organisatsioonid, liitude ja keskseltside tegelased ja kõik neisse koondunud kodanikud. On tähtis, et ministeeriumi kui juhtiva ja ülevaadet teostava asutuse ning nende organisatsioonide ja nende liitude ja keskseltside vahel oleks tihe kontakt ja püsiv ühistöö. Samuti tähtis ja tarvilik on, et oleks alaline koostöö liitude ja keskseltside eneste vahel ja et tegevus toimuks ühtlastel põhimõtetel. See kontakt, ühistöö ja ühtlased põhimõtted on tervikliku rahvahariduse tähtsamaid põhiluseid kogu rahva ulatuses. Selle saavutamiseks on ministeeriumil kavatsusel asutada ministeeriumi juurde nõuandva organina rahvahariduse nõukogu. Selle nõukogu ülesandeks oleks rahvahariduse sihtide selgitamine ja põhimõtete kujundamine ning rahvahariduse edendamisele kaasaaitamine. Eriti oleks nõukogu ülesandeks:

1. Rahvahariduse kõikide alade (rahvaülikoolid, raamatukogud, kursused ja loengud, õpiringid, laul ja muusika, rahvamajad, kodune lastekasvatus, rahvuslik kultuuriselgitustöö ja teised haridusealad väl-

jaspool kooli) arutamine ja selgitamine, rahvahariduse uute tegevusalade arendamine ning abinõude leidmine rahvahariduse võimsaks edendamiseks riigi ja rahva huvides;

2. rahvahariduse aladel töötavate asutuste ja keskorganisatsioonide töökavade arutamine ja kooskõlastamine ning üldise töökava kujundamine;
3. tiheda koostöö saavutamine rahvahariduse aladel töötavate asutuste ja organisatsioonide vahel nende töökavade teostamisel üldise töökava ja tunnustatud põhimõtete alusel;
4. suuremate rahvuskultuuriliste algatuste ja ettevõtete teostamise hõlbustamine rahvahariduse aladel töötavate asutuste ja ettevõtete ühisel jõul ning rahvusliku kultuuriselgitustöö ning rahva kasvatuse süvendamine kooskõlalise ühistöö alusel.

Nõukogu koosseisu kuuluksid vastavate asutuste esindajad ning seltskondlike organisatsioonide liitude ja keskseltside esindajad, nagu Eesti Haridusliit, Eesti Õpetajate Liit, Ülemaaline Eesti Noorsoo Ühendus, Eesti Lauljate Liit, Eesti Karskusliit ja paljud teised.

Ministeerium asub seisukohal, et see nõukogu võib oma tegevusega tunduvalt kaasa mõjuda rahvahariduse kui terviku kujundamisele ja üldisele tõusule, üksikute liitude ja keskseltside tegevuse süvendamisele ja süstematiseerimisele ning rahvahariduse üleriiklike ettevõtete ja algatuste edukale teostamisele. Selle nõukogu tegevusega kasvaks ühistunne ja ühistahe, ilma et seejuures oleks puudutatud üksikute liitude ja keskseltside iseseisvus ja isetegevus, vaid see ühistunne ja ühistahe, heatahtlik koostöö ja ühiselt selgitatud sihid ning leitud vahendid ja loodud tööviisid oleksid mõjuvateks teguriteks iga liidu ja keskseltsi elus ja tegevuses kogu rahva huvides.

Rahvaharidustöö edendamisele on vaja kaasa kutsuda ka kohalikke omavalit-

susi. On tähendatud, et üheks ülesandeks on rahvaharidustöö takistavate tegurite kõrvaldamine ning selle töö edendamiseks soodsamate tingimuste loomine. Kohalikud omavalitsused võiksid just eriti töötada ja kaasa aidata selle ülesande täitmisele, ilma et neil vaja oleks isegi tunduvalt kuludis kanda, näiteks ruumide lubamisega kergemalt ja soodsamalt, kui see seni paljudes kohtades on toimunud. Kohalikkude omavalitsuste aktiivsema tegevuse ning nende koostöö puhul toimuks ka kohtadel või vastavate ringkondade viisi rahvaharidustöö ühtlustamine ja süvendamine, eriti veel siis, kui seltskondlikud organisatsioonid tihendavad omavahelisi suhteid ja edendavad koostööd.

Suurim töö jääb aga siiski teha seltskondlikkudel organisatsioonidel kohtadel. Seepärast on tarvilik, et need organisatsioonid oleksid tugevad ja töövõimelised. Sellised võivad nad aga olla siis, kui neis töötavad kõik nende tegevuspiirkondades asuvad haridustegelased — õpetajad, kirikuõpetajad, arstid, agronomid, ühistegelased j. t. — ja kui neisse on koondunud laiemad rahvakihid. Meie eesmärk sellel alal on — ükski küla ega asula ei või välja jääda ega väljas olla haridusliku organisatsiooni tegevuspiirkonnast, vaid peaks kuuluma selle või teise organisatsiooni tegevuspiirkonda ning iga kodanik peaks olema oma kogukoha haridusliku organisatsiooni liikmeks ning töötama selles. See on

eesmärk, mida on vaja saavutada ja mille meie ka saavutame ühisel jõul.

Kokkuvõttes oleks siis tervikliku rahvaharidustöö organisatsioon järgmine: Haridus- ja sotsiaalministeerium juhtiva ja järelevalvet teostava asutusena, tema juures asuv rahvahariduse nõukogu nõuandva ja tööd ühtlustava asutusena, liidud ja keskseltsid — võimsalt tööd korraldavad ja edendavad asutused mitmekesistel aladel, omavalitsused — kaasaaitavad ja toetavad asutused, seltskondlikud organisatsioonid — tööd edendavad asutused kohtadel, haridustegelased ja teised kodanikud — enesearendamise ja enesekasvatuse alal töötajad eneste, kaaskodanikkude ja rahva huvides. Kõiki neid asutusi, liite, keskseltse, organisatsioone, haridustegelasi ja kodanikke ühendaksid aga ühised tegevuse alused ja põhimõtted. Kõik nad taotleksid ühiseid rahvuskultuurilisi sihte ning arvestaksid riiklikke vajadusi. Ühistahe viiks neid edasi.

Sellise organisatsiooni ja ühistöö puhul moodustaksid kõik need asutused, liidud, keskseltsid, organisatsioonid, haridustegelased ja kodanikud ühe võimsa rahvaülikooli, mis on nii suur kui kogu meie riik ja rahvas. Sellise võimsa rahvaülikooli loomine ongi meie eesmärk ning sellise rahvaülikooli tegevusega on kindlustatud meie rahvuskultuuri edendamine ning rahva kasvatus rahvuslike kude ja riikiikkude ülesannete täitmiseks.

Raamatuid iga teaduse alalt,

eriti välismaa kirjandust saksa, vene, prantsuse ning inglise keeltes.

Kooliraamatuid. Noorsoo ja ilukirjandust.

Kodu- ja välismaa ajakirjade ja raamatute tellimiste kiire ja korralik täitmine.

Võõrakeelne raamatukogu. Nõudke hinnata prospekte ja teadaandeid uudiste kohta. Järelepärimistele vastame viibimata.

KLUGE & STRÖHM, raamatukauplus

Tallinn, Pikk 9. Postkast 101.

Vabaharidustöö meie üldises haridussüsteemis.

Jaan Rummo.*)

Käesoleva kongressi üheks ülesandeks on määrata, milline koht on vabaharidustööl meie üldises haridussüsteemis. Selle küsimuse otsustamine ei nõua meilt enam ega vähem, kui vabaharidustöö eesmärgi fikseerimist ja kõigi selle ala korrapärasest rakendamist selle eesmärgi kättevõitmise teenistusse.

Kas oleme juba niikaugel, et võime neid küsimusi otsustada kindlakujuliselt ja lõplikult kauema aja peale?

Seda vaevalt. Esiteks juba seepärast mitte, et meie isetegevuslik vabaharidustöö selle sõna tänapäevases mõttes on selleks veel liig noor, et anda küllaldaselt kogemusi tegelikust elust. Teiseks on teatud muhenemise ja ümberkorralduse ajajärgus veel kogu meie haridussüsteemgi. Enne viimase lõplikku stabiliseerumist kindlasse raamidesse on raske kindlakujuliselt piiritleda vabaharidustöö ülesandeid, kuna need on üksteisega kõige tihedamas sõltuvuses.

Ometi näib aga, et on saanud aeg, kus me neid väga mitmesuguseid arusaamisi vabaharidustöö eesmärkidest, aladest, ulatusest ja ülesandest, mis valitsemas vabaharidustöö tegelaste hulgas, veel rohkem aga väljaspool neid tegelasi, peame hakkama võtma kokku, et neid suunata ühte ja võimsasse meie rahvusriikliku ühiskonna teenistuses seisvasse liikumisse. Liikumisse, mis on teadlik oma sihtidest, ülesandest ja vahendest, mis viivad nende sihtideni. Sest kuigi meie ametliku haridushoone ehitus ei ole viidud lõpule, siis vähemalt piirjooned paistavad olevat juba küllalt selged. Need piirjooned aga eraldavad juba küllalt selgesti need piirkonnad, mis jäävad paratamatult viljelema vabahari-

dustööle. Ja kuigi kogemusi selleks, kuidas täita seda ülesannet, ei ole veel rikkalikult, siis ometi seevõrra piisavalt, et saada ülevaadet ülesande raskusist ja raskuste võitmise võimalusist.

Need on asjaolud, mis juba nüüd lubavad hakata kõnelema vabaharidustöö kohast meie haridussüsteemis.

On veel aga põhjusi, mis neist küsimusist juba nüüd kõnelema sunnivad. Need põhjused juurduvad raskuste võitmise võimalustes, mis seisavad vabaharidustööl tema ülesande täitmisel. Need raskused on nimelt suuremad, kui seda seltskond, kes vabaharidustööd seni on hooldanud, üksi oma õlgadel kanda suudaks. Et neist raskustest saada üle, vajab vabaharidustöö ühiskondlikku, eestkätt riiklikku tunnustamist. Selline kaudne tunnustus on juba küll olemas, kuid sellest on vähe. Et vabaharidustöö suudaks arendada oma tegevust soovitava maksimumini, selleks on vaja vabaharidustööle tunnustust täisväärtusliku tegurina üldises haridussüsteemis. Sellist tunnustust saame nõuda aga ainult siis, kui meil omal meie töö alused ja põhimõtted on tarvilisel määral selged.

Käesoleva sõnavõtu ülesandeks on alustada läbirääkimisi nimetatud põhimõttelistest küsimustest. Ja juuresolevad ettepanekud on katseks kõige üldisemates joontes piiritleda vabaharidustöö eemärki, ulatust ja ülesandeid.

Meie ametliku koolisüsteemi ja kultuurpoliitika pealiskaudsel vaatlemisel paistab, nagu ei oleks meie haridussüsteemis enam mingit paika vabaharidustööle. Sest algastmel rahuldab kõigi kodanike hariduslikke tarbeid sunduslik algkool. Kel tee vaba keskkooli ja

*) III hariduskongressil peetud referaadi kokkuvõte.

gümnaasiumi kaudu ülikooli või tehnilisse õppeasutusse, kasutab seda; teised siirduvad kutsekoolidesse. Kel puudub võimalus kasutada neid teid, see võib saada hariduse ümardamise ja tutvumise tegelike kutsetega täienduskoolides, mis on maksuta ja kõigile kättesaadavad. Kes ei kasuta ka seda teed, võib hiljem, kui tekib huvi, täiendada haridust iseõppimise teel, milleks ongi ju avalikud raamatukogud. Kel on huvi õppimise vastu, leiab selleks võimalusi ametlikuski koolisüsteemis; kel see puudub, seda ei tõmba ligi ka vabaharidustöö ettevõtted; milleks siis need ettevõtted?

Süvenemisel küsimusse aga muutub pilt tunduvalt. Tegelikus elus peab kaugelt suurem enamus kodanikest rahulduma ainult algkooli haridusega. Ainult vähemikule on tee vaba teistesse kooliastmetesse. Ka täienduskooli, sest selleks, et rahuldada kõigi algkoolilõpetanute haridustarbeid, on neid liig vähe ja nende võrk liiaks hõre. Ja kuigi neid oleks tarvilisel määral, ometi ei suudaks nad rahuldada neid nõudeid, mida kaas-aeg nõuab teadlikult kodanikult. Miks-pärast? Aga ainult sel lihtsal põhjusel, et kooliuks nii algkooli kui täienduskooli lõpetanu seljataga langeb kinni enne, kui ta seda, mis talle seal koolis pakutakse, suudab täie teadvusega hinnata.

Sest meie valdavama enamuse tulevaste kodanikkude kurbloolus seisab just selles, et kool ja ühiskond teda jätab üksi ja toeta just siis, kui tal alles hakkavad tärkama esimesed ained tema enese ja teda ümbritseva maailma vahekorras. Kesk kõige kriitilisemat iga — sugulise küpsemise lõppjärgus, s. o. 14.—15. aastaselt, lahkub algkooli või täienduskooli lõpetanu koolist. Tõsi, ta ei tunne lahkumiset tihti selles eas väga suurt valu, kuna see iga ei soodusta just õppimiseindu. Aga kui hiljem — 16.—17. aastaselt — algavad seisukohavõtmised hea ja kurja suhtes, kui tekivad maailmavaatelistes probleemid, suhtu-

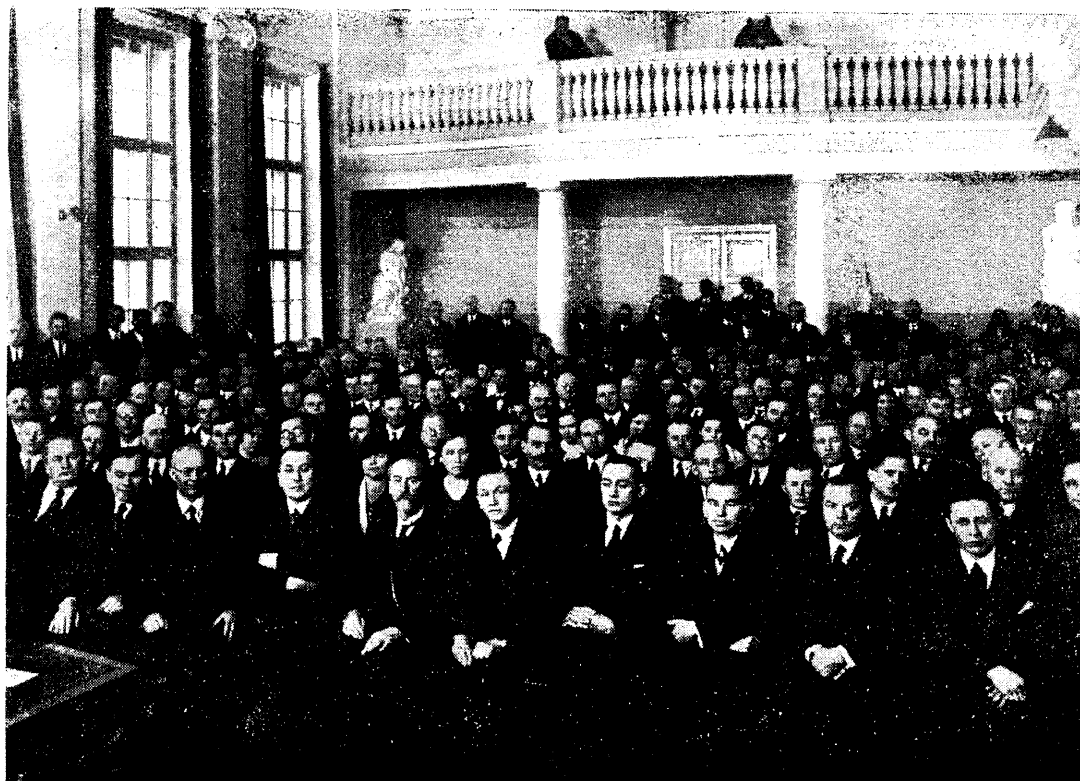
mise määramine kaasinimesisse jne., siis ollakse üksi ja abita.

Ei suuda ju alg- või täienduskool, olgu need nii täiuslikult elulähedased kui tahtes, ometi varustada inimest kõigega kogu elueaks. Eriti ei saa tasendada neis küsimusis, mille käsitamiseks kooliealiste laste iga ei anna mingit võimalust. Nii näiteks ei saa algkooliealiste laste juures olla juttu kuigi põhjalikust kodanikuteaduse puutuvate küsimuste käsitisest, kuna neil nendeks küsimusteks puudub sügavam elukogemustest toidetud huvi ja arusaamine. Veel raskem on neile teha selgeks mõisteid majandus- ja ühiskonnateaduste aladelt, maailmavaatelistest probleemidest, eetilistest küsimustest jne. — kõigilt neilt aladelt, mille otsustamisega puutub tänapäevases ühiskondlikus ja isiklikus elus kokku iga kodanik. Iga algkooli lõpetanu on hiljem demokraatliku vabariigi täisõiguslik kodanik, kes määrab oma seisukohavõtuga rahva ja riigi saatust. Kes valmistab teda ette seda ülesannet õieti ja teadlikult täitma? Igaüks neist võib hiljem sattuda juhtima keeruliseks kujunenud ja mitmekülgseid teadmisi nõudvat omavalitsuse aparati; kust saab ta selleks eelteadmisi ja kogemusi?

Kes tahab elus jõuda edasi, kes täie teadvusega suhtuda elus edetulevatesse muudatustesse, leida end eriti tänapäeval väga kiiresti hargevasse teaduste, tehnika ja ühiskondlikkude vaadete arenemise voolus, peab end alatasa täiendama enesearenduse teel.

Sellise kogu inimese eluiga haarava enesearendustöö soodustamine ja hõlbustamine ongi vabaharidustöö otsene ülesanne.

Nii seisab siis vabaharidustöö murdeast väljajõudnud, niiõelda küpseva noorsoo ja täiskasvanute hariduslike tarvete rahuldamise teenistuses. Vabaharidustöö korraldusse liituvad kõik need püüdmused ja asutused, mille ülesandeks on äratada selles noorsoos ja täiskasvanuis tarvet enesearenduse järgi ja mis

III hariduskongress.

püüavad kõigi võimalikkude vahenditega aidata seda tarvet rahuldada.*) Nii on siis vabaharidustöö objektiks (ja subjektiks ühtlasi) peamiselt täiskasvanud või sellesse ikka astuv inimene. See asjaolu ongi põhjuseks, miks seda liikumist mõnel pool — näiteks Inglismaal — nimetatakse ka **täiskasvanute kasvatus**eks (Adult Education).

Vabaharidustöö nimetust kannab see liikumine nii meil, Soomes, Skandinaavias kui ka Saksas selle haridustöö korraldusliku iseloomu allakriipsutamiseks, mis seda haridustööd eraldab ametlikust koolitööst. Ametlik koolisüsteem rajaneb **koolikohustusel**, ülevalt poolt kindlaksmääratud **õppeaegadel**, **õppekaval**, õppeülesannete täitmise

sundusel, **eksameil**, **tunnistustel**; ametliku kooli lõpetamine toob kaasa mitmesuguseid õigusi jne. Vabaharidustöö rajaneb õppija enda **huvil** õppeaine vastu, on vaba sundusest, õppekava on õppijate eneste valida ja määrata, vabaharidustöö ei tunne eksameid, tunnistusi ega looda mingeile erilistele õigustele pärast õpingute lõpetamist.

Vabaharidustööd ehk täiskasvanute kasvatustööd on varematal aegadel nimetatud — ka meil — vahest **rahvaharidustööks**. See nimetus aga ei kata selle haridustöö ulatust ega iseloomu. Kui mõista sõna „rahva“ all tervet meie riigi kodanikkonda, siis on õigem rahvaharidustööks nimetada kogu meie haridustööd — nii ametlikku kui ka vabaharidustööd — mis ju omas tervikus seisab rahva hariduslike tarvete rahuldamise teenistu-

*) Vrdl. Dr. Z. Castrén „Valtio ja vapaa kansansivistystyö“, 1929.

ses. Nii oleks siis **rahvaharidustöö** üldine nimetus, mis haarab endasse nii kooli- kui vabahariduse. Kui aga sõna „rahva“ all mõista ainult mingit erikihti, eriklassi rahvast, nagu see vanasti esines seisuslikus riigis **alama rahvakihi** nimetusena, siis ei tohiks sel mõistel meie tänapäevastes demokraatliku riigi kodanikkude arusaamistes olla esiteks enam mingit paika, teiseks ei vasta see enam tänapäevastele arusaamistele vabaharidustöö objektist. Vabaharidustööd tänapäevases mõistes ei peeta enam kuski ainult **alama rahvakihi** haridusallikaks. Seda kõigepealt sel tegelikul põhjusel, et vabaharidustöö maades sellest tööst osasaajate hulgas esinevad mitmekesisemate rahvakihtide liikmed. Ka meigi rahvaülikoolide kuulajaskond ja õpiringide liikmeskond ei koosne kaugeltki ainult algharidusega talurahva või tööliskonna esindajaist, vaid seal esinevad tihti kesk- ja isegi ülikooliharidusega isikud intelligentsetest kutsetest.

Juba 1918. a. määras Briti valituse poolt täiskasvanute kasvatustööd uuriv eriline komitee selle kasvatustöö tähtsuse piirid oma aruandes järgmiselt:

Täiskasvanute kasvatust ei tule võtta luksusasjana ega erandjuhuna siin ja seal, samuti mitte asjana, mis haarab ainult mõnd lühikest järku inimese varasemast east, vaid täiskasvanute kasvatust on vältimatu ja pidev rahvusriiklik paratamatus, hädatarvilik külg riigikodaniku kujundamises, mispärast see kasvatust peab olema üldine ja eluaegne*).

Nii on vabaharidustöö omas emamaas — nimelt Briti maailmariigis — juba aastate eest tunnustatud riiklikuks ülesandeks, mille tõttu sealne võimas, laialatuslik ja mitmepalgne vabaharidustöö esineb samaväärse tegurina muu haridustöö kõrval. Vabaharidustöö on seal muu haridustöö kõrval isegi eelistatud seisukorras, sest inglaste arusaamiste kohaselt ametliku hariduse omandamine algkoolist kõrgemates kooliastmetes kuu-

lub peamiselt kodaniku enese kulutustesse, vabaharidustöö aga on riikliku ja ühiskondliku toetusega varustatud maksimaalses ulatuses.

Skandinaavia riigid — Taani, Rootsi ja Norra — jälgivad Inglise eeskujul vabaharidustöö arendamisel ja toetamisel, neile on kiirel sammul järele jõudmas ka Soome. Kõigis neis maades on jõutud seisukohale, et ühiskond — eestkätt riik ja omavalitsused — juba ühiskonna enda olemasolu ja säilitamise seisukohalt lähitules on kohustatud seda tööd soodustama, eriti varaliselt. Tegelikkuude näidete toomiseks puudub kahjuks aeg.

Ja kas pole see iseloomulik ja huvitav, et just nende riikide demokraatia pärast maailmasõja aegseist kriisidest kõige tervemalt on tulnud välja, kuna mujal igalpool esineb pragunemine ja ümberasetumine? Riiklikkude korralduste kokkuvarisemine algas pärast maailmasõda enne kõike just nende rahvaste juures, kus eksiteeris kaks üksteisest eraldatud rahvakihti — valitsev **ülemkiht**, kellele olid lahti kõik teed hariduse juurde ja **alamkiht**, keda toideti ainult raasuketega, mis jäid järele esimeste laualt — nii Venes, Saksas, Itaalias jne.. Kas ei anna nende kahe riikidegrupi elu ja saaduse võrdlemine kõige selgema tunnistuse sellest, et **haridus** on mõjuvõimsamaid tegureid rahva sulatamiseks üheks eluvõimsaks ja püsivaks tervikuks?

Meie rahva haridusliku tasapinna tõstmist ja selle tasapinna kõrgel hoidmist nõuab eriti veel meie rahva geograafiline asend. Suudame olla võitlusvõimeline niihästi oma riigi iseseisvuse kui ka üldse oma koha eest päikese all ainult nii kaua, kui me rahva hariduslik ja kultuuriline tasapind on **kõrgem** meie lähemate naabrite omast. Tõendusi selleks annavad meile minevikumälestused küllaldaselt. — Ja lisaks kõigele muule nõuab haridusliku tasapinna alalist kõrgelhoidmist ka veel see asjaolu, et seda dikteerib pidev tehniline areng ja majanduselu ratsionaliseerimine. Vanasti võidi, näiteks, öelda, et talumehel oma

*) Adult Education Committee. Final Report. 1919.

põllul töötades ei ole vaja mingit nime-
tamisväärsset haridust. Kas saame seda-
sama väita ka veel nüüd, kui sinnagi
on tunginud masinad, majanduslik kalku-
latsioon, loodusteadlikke ja tervishoid-
likke eelteadmisi nõudev põllukultuur ja
karjakasvatus, siis ühistegevuse areng
jne.? Kas see kõik ei nõua haritud ta-
lunikku, haritud töolist, haritud käsi-
töolist?

Nii võiksime tuua veel hulga argu-
mente, mis näitavad seda, kui võrd täht-
tis on riiklikust ja ühiskondlikust seisukohast rahva haridustasapinna tõstmine
vabaharidustöö kaudu ja mis nõuavad
selle töö tunnustamist riiklikust ja ühis-
kondlikust seisukohast.

Kordan, et meie vabaharidustöö siia-
maalne areng on olnud kantud peami-
selt ainult seltskondlikust isetegevusest.
Riik ja omavalitsus, kes olnud seni kä-
sist-jalust seotud ametliku koolisüsteemi
rakendamisega, mis on nõudnud riigilt
suuri jõupingutusi — oli ju meie endiste
valitsejate sellekohane pärandus äär-
miselt kehv — ei ole saanud seni või-
malust väga palju aidata kaasa sellele
arengule — vähemalt ses määras mitte,
nagu seda nõuab asja tähtsus. Seltskond
on seni ajanud läbi oma pioneeri osaga
ja on oodanud vabaharidustööle tema
oma päeva koitmist. Kuid pioneeritöö
võib osutada pikapeale ülejõu käivaks,
kui ei tule väljast abi ja toetust tarvi-
sel määral. Nüüd, kus muu osa meie
haridussüsteemist on juba valmimas, to-
hiksime loota suuremat tähelepanu ka
vabaharidustööle.

Nagu selgus eile härra haridusmi-
nistri referaadist, ei ole meie lootused
seekord asjatud. Teatest, et meie ül-
dist haridusasja juhtiv asutus — Haridus-
ja sotsiaalministeerium — kavatseb kõige
lähemal ajal võtta erilise tähelepanu alla
vabaharidustöö ala süstemaatilise kor-
raldamise, võib iga vabaharidustegelane
tunda ainult tõsist rõõmu. Eeldusel mui-
dugi, et vabaharidustöö seejuures ei
kaota sellest ergutavast mõjust, mis tal

on igal pool mujal olnud rahvahariduse
tõstmisel just vabaharidustööna.

Eeskujusid selle eelduse säilitamiseks
on küllalt neist riikidest, kus vabahari-
dustöö soodustamine on olnud riiklikuks
ülesandeks kauemat aega. Igal pool neis
riikides kõrvaldab riik ja omavalitsus
majanduslikud raskused, mis on takis-
tuseks seltskondlikule isetegevusele, peab
järelvalvet selle üle, et riiklikud toetu-
sed läheksid otstarveteks, milleks need
määratud ja et see töö areneks riikliku
mõtlemise, objektiivsete teaduste ja kõl-
beliste põhimõtete vaimus.

Mida õppida, kuidas, missuguste ka-
vade alusel — selle jätab riik asjasthu-
vitatute eneste otsustada, või annab sel
alal ainult nõu ja juhatust. Vabahari-
dustöö kaudseks juhtimiseks soovita-
vate riiklikkude ja ühiskondlikkude ees-
märkide sihis on haridustööd juhtival
asutusel käsutada terve hulk paremaid
vahendeid, kui seda on tavalises amet-
likus asjaajamises tarvitavad kantseli-
lised eeskirjad.

Tuleb tõsiselt tervitada ka vabahari-
dustööd korraldava nõukogu moodusta-
mist Haridus- ja sotsiaalministeeriumi
juures, kelle hooleks tulevikus jääb va-
baharidusliku tegevuse koordineerimine;
sellise keskkoha järgi oli tarve juba
ammu. Meil ei ole kahjuks olnud või-
malust tutvuneda selle nõukogu koosseisu
ega kodukorraga, kuid me loodame, et
selle koostamisel on püütud ära hoida
neid hädaohtlikke momente, mis nõukogu
positiivset ja ratsionaalset tööd võiksid
halvata.

Koordinatsiooni ei ole aga tarvis
mitte ainult üksikute vabaharidustööd
tegevate organisatsioonide juures, vaid
nüüd peaks olema aeg asuda koordineer-
ima ka üksikuid vabaharidustöö aluseid
endid. Ekslikult tõlgitakse mõistet va-
baharidustööd see, kes arvab sõnas „vaba“
peituvat ka süsteemituse ja juhus-
likkuse momendi. Meil on viimne
aeg jõuda selgusele, et vabaharidustöö
annab soovitavaid maksimaalseid tule-
musi ainult siis, kui seda arendatakse

kindlas süsteemis. Vabaharidustöö süsteemaatilise mõiste ei ole saanud meie vabaharidustöö organisatsioonides levida kuigi laialdaselt osalt ka seepärast, et meie organisatsioonid alles liig vähe aega on olnud tegutsemas puht vabaharidustöö aladel. Me ei tohi unustada, et me organisatsioonide töö enne iseseisvuse aega ei olnud puhtakujuline vabaharidustöö, vaid ettevalmistav ajajärk sellele tööle. Täiesti õieti leiti siis, et meil ei saa olla enne juttu puhtakujulisest vabaharidustööst, kui meil puudub selle esimene eeltingimus — emakeelne ja kõigile kohustuslik algharidus. Seepärast nägid toleaeagsed hariduslikud organisatsioonid oma peamist eesmärki emakeelsete koolide ellukutsumises ja ülalpidamises; kõik muu tegevus oli ainult vahendiks selle eesmärgi kättevõitlemisel. Loenguid ja kursusi täiskasvanuile korraldati tol ajal — õieti saadi korraldada — väga harva. Peodki olid tol ajal peamiselt ainult selle teenistuses, et saada tulusid koolide ülalpidamiseks.

Iseseisvuse aeg vabastas meie hariduslikud seltsid koolide ülalpidamisest. Kuid vanad harjumused keetsid kaua, kestavad osalt praegugi. Ja seepärast mitmed hariduslikud seltsid ei ole leidnud praegugi omale veel õiget tegevusala. Ometi on selge, et tänapäevastes oludes õigustab haridusliku organisatsiooni olemasolu ainult uute olude kohane vabaharidustöö korraldamine ja juhtimine.

Tänapäeval vabaharidustöös makseviimetus — õppija enese tarvetest ja huvidest lähtuv — põhiprintsiip eeldab täielikku kooskõla vabaharidustöö üksikute alade vahel.

Teadupärast on nendeks aladeks loengud, kursused, õpingid, kodune iseõppimine, rahvaülikoolid, raamatukogud, seltskondlikud koosviibimised klubides ja pidudel. Enne maailmasõja aegseis oludes esinenud ekstensiivses vabaharidustöös eelistati neist kõigest loenguid. Oldi arvamises, et

loengute ja loengutsükli korraldamine rahvale on ainuke ja mõjuvõimsam vahend rahva haridusliku taseme tõstmisel. Kogemuste ja uurimuste kaudu jõuti aga varsti selgusele, et juhuslikult ja väljaspool asjaomaste eneste soove korraldatud teaduslikud loengud — eriti ilma lektori poolt lähema kontakti otsimiseta kuulajatega — kuigi suurel määral ei täida oma otstarvet. Seepärast on loeng oma endise ainuvalitsusliku seisukoha vabaharidustöö alade hulgas kaotanud.

Ta ei ole aga kaugeltki väljaheidatud nende alade hulgast, vaid talle on antud uued ülesanded: 1) olla tõsisema huvi äratajaks mõne teaduseharu või küsimuse vastu; äratatud huvi kuulub aga siis tingimata rakendusele kas raamatute lugemises või õpiringi töös; 2) olla teaduslike tödede vahendajaks kuulajatele neil puhkudel, kui puudub vastav emakeelne kirjaadus; 3) olla mõne kursuse või õpiringi töös etteleva raskuse lahendajaks. Igal juhul on loengu mõju ainult siis viljakas, kui sellele järgneb keskustelu lektori ja kuulajate vahel, või kui lektor juhib kuulajatele kätte kirjanduse, mille najal võib toimuda küsimuse edasiarendus iseõppimise teel. Kõige viljakamalt annab ennast loeng aga kasutada loengule järgnevas õpiringi töös. Nii omab loeng tänapäevases vabaharidustöös mõtet ainult pidevas koostöös raamatukoguga, kursuse või õpiringiga.

Raamatukogugi on saanud tänapäevases vabaharidustöös uue mõtte. See ei ole enam endiselt iseseisev ja eraldatud suurus, vaid see omab väärtust ainult ses määras, kui ta loob soodsa toetuspunkti muule intensiivsele vabaharidustööle. Selle asutamisel, ülalpidamisel ja täiendamisel peaksid valitsema samuti kohapealsed üldised hariduslikud nõuded; see ei peaks sisaldama ainult materjali ajaviitelugemiseks, vaid peaks eestkätt looma kirjanduse hankimise võimaluse neile, kelles ärga-

nud kirjanduse vastu tõsisem huvi isetegelikult enesearenduse sihis.

Pidudeltki tohiksime nüüd hakata nõudma rohkem, kui olla ainult rahateenimise allikaks ja seltskondliku kokkupuutumise võimaldajaks. Pidude kavade koostamisel tuleks hakata senisest suuremat rõhku panema kasvatuslikkudele nõuetele — osavõtjate esteetilise maitse arendamisele ja eetiliste põhimõtete süvendamisele.

Kesksema koha tänapäevases vabaharidustöös omavad kursused ja õpiringid. Need on piiratud osavõtjate hulgaga tõsiselt enesearendusest huvitatud isikute töörühmad, kes käivad koos sooritamas oma õppeülesandeid pidemalt ja pikema aja vältel. Nende ettevõtete töötamisvõimaluste eest hoolitsemisele paneb tänapäevane vabaharidustöö, mis eelistab kvaliteeti kvantiteedile, erilise rõhu ja koondab nende ümber ühiseks tervikuks kõik muud vabaharidustöö alad. Neile lektorite ja kirjanduse hankimine, juhtide kasvatamine, nende instrueerimine ja muu igakülgne hoolitsus peaks olema meilgi vabaharidustöö keskkohaks lähemas tulevikus. Sest iga hästitöötav õpiring on kohapeal miniatüürne rahvaülikool selle sõna kõige paremas mõttes. Meie kaugemaks unistuseks tohiks olla nende arendamine aastaklassideks (university tutorial class) inglise eeskujul.

Rahvatihedamates kohtades (linnades ja alevites) töötavad õhtused rahvaülikoolid on oma töökorralduselt sobivamateks kohtadeks, kus kõik eelpool nimetatud vabaharidustööalad leiavad ühise ulualuse, koordinaatsiooni ja juhtimise. Just neis rahvaülikoolides on võimalik rakendada kõiki vabaharidustöö üksikelemente intensiivse enesearendustöö teenistusse, seejuures kõige väiksemate kulutustega. Kahjuks on meie väiksemate linnade õhtuste rahvaülikoolide töö jäänud känguma. Lähema tuleviku ülesandeks peaks olema uue veevoolu juhtimine neisse asutustesse.

Põhjamaade vabaharidustöö ja rahvusliku kasvatuselise tulisemate kollete —

maarahvaülikoolide — tüüpilisi õppeasutusi on meil kahjuks ainult kaks.*) Aastakümnete pikkused kogemused nii Inglise maal, Taanis, Rootsis kui ka Soomes on näidanud, et need koolid on kõige viljakamad vabaharidustöö asutused valmiva noorsoo kasvatamisel iseseisvale elule ja seltskondlikule tegevusele. Meil valitsevad kahjuks veel praegu nende suhtes suured lahkarmumised ja neid heidetakse tihti ühte patta tavaliste täienduskoolidega, milledega neil aga on kasvatuslikes põhimõtteis vähe ühist. Ka takistab nende võrgu laienemist see asjaolu, et nende ülalpidamine on kallim muude vabaharidustöö asutuste omast — kuigi ühe maarahvaülikooli ülalpidamine tegelikult ei tule kallim tavalise keskkooli ülalpidamise kuldust. Neil eeldustel ei ole loota, et lähemal ajal maarahvaülikoolide võrk senisest tunduvalt laieneks — kõnelemata nii tihedast maarahvaülikoolide võrgust, nagu näeme seda Skandinaavias ja Soomes. Arvesse võttes aga seda, et need rahvaülikoolid on kõige soodsamad taimelavad noorsoo- ja vabaharidustöö tegelaste ning juhtide kasvatamisel, tuleb olemasolevate maarahvaülikoolide tööd igapidi soodustada ja toetada. Kui mitte laiade rahvakihide kasvatuseasutustena, siis vähemalt noorsoojuhtide ja seltskonnategelaste koolidena peab neil maarahvaülikoolidel olema oma kindel koht meie haridustöö süsteemis. — Lähemas tulevikus peaksime aga mõtlema seniste maarahvaülikoolide arvu suurendamisele vähemalt neljale. Sest hädapärastelt oleks tarvis vähemalt üht rahvaülikooli ka Lõuna-Eesti jaoks ja teist juhtide kasvatamiseks linna noorsoole ja linnades töötavaile õpiringidele.

Õhtuste- kui ka maarahvaülikoolide edaspidise soodsa arengu eeltingimuseks on seaduse väljaandmine, mis kindlustaks nende juriidilise seisukorra ja sellel alal tegutsevate õppejõudude töötingimused.

*) Virumaa Rahvaülikool Kundas ja Harjumaa Rahvaülikool Ravilas.

Lugupeetud vabaharidustöö tegelased! Õelduga olen katsunud heita pilgu meie vabaharidustöö eesmärkidesse, aladesse, nende koordineerimise võimalustesse ühtlaseks süsteemipäraseks tervikuks; ühtlasi katsusin toodud ülevaate kaudu leida vabaharidustöle temale kuuluvat kohta meie üldises haridussüsteemis. Sellestki pealiskaudselt ülevaatest peak- sime saama aimu, kui tõsiste problee- mide lahendamiseks on meil tegemist

lähemas tulevikus. Et me neist problee- midest üle saame, selle kindlustuseks on meie senine töö oma tagajärgedega — töö, mis on tehtud palju raskemais oludes, kui neid sõandame oodata ees. Loen oma sõnavõtu ülesande täidetuks, kui ma selle kaudu suutsin vabaha- ridustöö tegelastes süvendada usku nende tee elulisusse ja ning õilsusse, ja kui mu sõnavõtt väheselgi määral suutis kergen- dada ülevaadet meie töövälja ulatusest.

III üleriiklik hariduskongress.

E. Vender.

E. Haridusliidu korraldusel peeti III üleriiklik hariduskongress Tallinnas 29. ja 30. dets 1934. a. Saadikute arvult ületas see kongress kaugelt mõlemad eelmised kongressid, sest kongressist osavõtjate üldarv oli 352.

Kongressi avas liidu esimees O. Köster, märkides lühidalt seda suurt tööd, mis on liidu poolt tehtud tema kümneaastase tegevuse kestel — vaatamata rasketele aegadele, kus majan- duslikud huvid tahtsid lämmatada mõn- dagi algatust vabaharidustöö alal. Tervitas kongressi saadikuid liidu juhatuse poolt ja avaldas lootust, et III hariduskongress määrab tuleviku töö jaoks sihid ja suuna, mida mööda tuleb käia vabaharidustöö tegelasil.

Kongressi juhatajateks valiti: Jaan Tõnisson, Oskar Köster ja Jaan Ruus.

Peasekretäriks valiti Evald Ven- der ja sekretärideks: A. Berendsen, B. Mäelo, A. Meikop, N. Ruus, J. Tamre ja K. Laane.

Redaktsiooni komisjoni: J. Rummo, V. Horn ja J. Särekõnno.

Mandaatkomisjoni: E. Kaljot, A. Mikiver ja A. Kutsar.

Kongressi tervitasid:

Riigivanema ja Vabariigi Valitsuse nimel hariduse- ja sotsiaalminister N. Kann, piiskop H. Rahamägi ja Tallinna koolivalitsuse juhataja J. Kents.

Kuna minister K. Einbund oli tea- tanud, et ta haiguse tõttu ei saa refe- reerida kongressi esimesel päeval, siis paigutati teiselt päevalt esimesele J. Tõnissoni referaat. Kuna prof. Ulu- ots oli teatanud, et ta ei saa sel kong- ressil esineda referaadiga, siis oli luba- nud prof. Uluotsa asemel teha sisseju- hatuse sellesse küsimusse J. Ruus. Seega kujunes kongressi päevakord järgmiseks:

Laupäeval, 29. dets.

- I Kongressi avamine — E. Hari- dusliidu esimees O. Köster.
- II Kongressi juhatuse valimine.
- III Kongressi kodukorra vastuvõt- mine.
- IV Referaadid:

1. Minister N. Kann — „Kuidas teostada terviklikku rahva- haridustööd.“
2. Jaan Tõnisson — „Meie kul- tuuriline orientatsioon.“

V Läbirääkimised.

Pühapäeval, 30. dets.

I Referaadid:

1. Minister K. Einbund — „Eesti rahvuse eesmärgest.“
2. Jaan Ruus — „Kultuurilise liikumise juhtimisest maale.“
3. Jaan Rummo — „Vabaha-

ridustöö koht meie üldises haridussüsteemis.“

4. Evald Vender — „Rahvamajad.“

II Läbirääkimised.

III Resolutsioonide vastuvõtmine.

IV Lõppsõna.

Pärast kongressi kodukorra vastuvõtmist refereeris minister N. Kann teemal „Kuidas teostada terviklikku rahvaharidustööd.“ (Referaat on toodud eraldi.)

Läbirääkimistel minister N. Kanni referaadi üle tõstis J. Tõnisson üles küsimuse, kas ei ole karta ministeeriumi kava kohaselt tööd korraldades selle šabloniseerimist ja vaba algatuse halvamist. Ettekirjutustega ei saa juhtida isetegevusele. Sel teel võib saavutada küll väline ühtlus, kuid kaob huvidekohane mitmekesisus, isetegevus ja seesmine ühistunne.

Peame õppima eeskätt anglosaksi kultuurist ja arendama oma vabaharidustööd vaba isetegevuse vaimus, mis ei vaja välist survet, vaid kus töötatakse intensiivselt seesmise arusaamisega.

Võttes elavalt sõna referaadi kohta, toovad kohalikud tegelased selgust vabaharidustöö olukorras maal ja juhiavad tähelepanu neile raskustele, mis takistavad tööd. Nii on Läänemaal ja Harjumaal võtnud hoogu usuhullustus, mis takistab isegi koolitööd, kõnelemata vabaharidustööst. (Köster, Viilup). Teisel on ulakus võtnud maad, mille tagajärjel paljud on loobunud pidude korraldamisel kaasatöötamast. (Oja). Nagu aga teistest sõnavõtmistest selgub, on see siiski nii ainult üksikutes kohtades. Küll teeb aga raskusi pidude korraldamisele kõrge lõbustusmaks ja autori-honoraarid, mida nüüd nõutakse iga väiksemagi ettekande eest, olgu see näidend, deklamatsioon, laul või muusikapala.

Ärvustust leiab ka organisatsioonide liigrohkus, mis on kutsunud esile ebaterve võistluse (Elken), kuigi ei puudu ka organisatsioonide suure arvu ja

sellest tekkiva võistluse pooldajaid (Åkermann).

Kibeda arvustuse osaliseks saavad need õpetajad ja teised haritud jõud, kes ei võta osa seltskondlikust tegevusest ja vabaharidustööst (Elken). Eriti vähe on seltsi ja vabaharidustöö tegelasi kirikuõpetajate keskel. Kõige suurem töökoorem lasub siiski õpetajail.

Mitmed sõnavõtjad peatuvad uue loodava rahvaharidusnõukogu juures ja soovivad arvestada töökorraldusel seniste keskuste tegevust. Aastate kestel loodud keskorganisatsioonid on tihedas kontaktis hariduslike organisatsioonidega kohtadel ja kas ei võiks kas või Haridusliitki, kel tihe side oma liikmetega, täita ka edaspidi vabaharidustööd juhtiva keskuse ülesandeid (Berendsen j. t.).

Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi esindajad tõrjuvad tagasi kahtlused, mis avaldatud rahvaharidusnõukogu kohta, nagu saaks sellest paralleelasutus E. Haridusliidule.

Rahvaharidusnõukogu ei ole mõeldud otseseks töötegitjaks, vaid selle ülesanne on määrata sihtjooni ja jaotada tööd, et ei oleks asjata paralleelismi, ja aidata kaasa krediitide jaotamisel.

Minister Kann oma lõppsõnas tänab E. Haridusliitu ja teisi organisatsioone tehtud töö eest ja soovib jõudu ka edaspidiseks.

Haridustöö takistamist ei ole tema poolt karta. Selleks ta ei kõlba. On liig kaua töötanud hariduse põllul.

Pärast referendi lõppsõna tehakse 15 minutiline vaheaeg.

Järgneb J. Tõnissoni referaat „Meie kultuuriline orientatsioon“, mis toodud teisel.

Läbirääkimistel J. Tõnissoni referaadi kohta rõhutatakse omakultuuri vajadust, mis peaks olema iga rahva püüdeks. Meie oma kultuurielus näeme aga väga palju väärmõjutusi ja otseseid laene. (Leohast). Kurdetakse ka kino halvast mõjust õppivale noorsoole, millega aga ei ole rahul kaugeltki kõik

osavõtjad. Meie ei tohi jääda kultuuri mõjutavate tegurite käsitlemise ühe-külgeks. Praegune sajand on tõstnud esile rea uusi tegureid, nagu ajakirjan-duse, kino jne. (N. Ruus). Neid kõiki tuleb arvestada — neid tuleb ka vaba-haridustöös ära kasutada. Sisekultuuri-lises orientatsioonis tuleb arvestada uusi eeldusi ja võimalusi ja need vaba-haridustöös ära kasutada. Ka juhitakse tähelepanu sellele, et omakultuuri sää-vutamisel ei ole õige tahta kõike üleöö. Kultuuri areng vajab aega; seda tuleb anda, aga mitte lämmatada loomulikku kultuuri arengut liigse omapäratsemi-sega (Laane).

Jaan Tõnisson oma lõppsõnas rõ-hutab üksmeelt, mis on avaldunud meie kultuurilise orientatsiooni määramisel. Tema poolt esitatud seisukohtadele ei ole vaieldud vastu, neid on vaid täien-datud ja illustreeritud.

Peame püüdma, et ka laiemad rah-vahulgad võiksid maitsta ja osa saada sellest kultuurielust, mida kannab har-itlaskond. Võib kujuneda olukord, et haritlased ja laiem rahvas võivad tun-duda isegi kahe erirahvana. Terav vahe haritlaste ja lihtrahva vahel on hädaohtlik, sest sel puhul ei saa rah-vas terviklikult koos töötada. Rahva-kultuur tähendab seda, et iga i s e oleks teadlik.

Selle järgi lõpetatakse esimene kong-ressi päeva töö.

Teine kongressi päev.

30. dets. 1934. a.

Koosoleku avab kell 10³⁵ juhataja O. Köster, kes teatab, et minister K. Eind-bundi referaat jääb kongressi päeva-korrast ära referendi haiguse tõttu.

Kongressi korralduse tegelikel põh-jusil kõneleb esimesena Ev. Vender „Rahvamajadest.“

Rahvamajadel on meie seltside elus täita suur ja tähtis ülesanne. Peagu kogu nende tegevus sünnib ju rahva-majades ja sellepärast on rahvamajade küsimuse lahendamine seltsielu seisu-

kohalt võttes esmajärgulise tähtsusega ülesanne.

Kui koostati rahvamajade võrgukava, siis selgus ka, missugused on arusaamised rahvamajadest. Ühed nägid neis ainult pidude saale, teised raamatuko-gude ja seltside juhatuste asjaajamise ruume, kolmandad töölistemaju, nel-jandad pidasid nende peamiseks üles-andeks öömajade loomist turistidele ja reisijatele jne.

Ajajooksul väljakujunenud nõuetega arvestades on siiski rahvamaja esime-seks ülesandeks olla koduks selle tege-vuspiirkonna organisatsioonile ja nende sihikohase tegevuse korraldamise või-maldajaks. Seega peab siis rahvamaja seltside tegevuse mitmekesisusele vas-tavalt võimaldama tegevust vähemalt järgmisteks ettevõteteks:

- 1) ruumid seltside juhatuste, toim-kondade ja ringid töö jaoks;
- 2) raamatukogu ja lugemislaud;
- 3) saal peakoosolekuteks, suurema arvu osavõtjatega kursuste, loen-gute, spordiharjutuste, kaitseliidu ja tuletõrjeõppuste, aktuste, pidu-de jne. korraldamiseks;
- 4) näitelava ühes tegelaste tubadega teatrietenduste ja kontsertide kor-raldamiseks;
- 5) publiku jalutusruumid peoõhtu-teks ja väiksemate saalidena kur-suste, harjutuste ja koosolekute puhul kasutamiseks;
- 6) einelaua ruum ja muud väikse-mad rahvamajas tarvilikud ruu-mid (riietehoid, kassa j. t.).

Kuigi osa ruume saab kasutada rahvamajades ükskord üheks ja teine-kord teiseks otstarbeks, on siiski vähegi nõuete kohane rahvamaja, eriti maa-oludes, suur ehitus ja selle ülalpidamine kaunis kulukas. Sellepärast on ka rah-vamajade võrgu kavas nähtud ette igale rahvamajale teatud tegevuspiirkond, vähemalt 7 klm. raadiusega, et neil oleks küllalt kandepinda. Väiksemaid ruume nõudvate vabaharidustöö ettevõ-

tete jaoks tuleks kasutada ära koolimaju, vallamaju ja ka eramaju.

Rahvamajade seaduse järgi on rahvamajade ülalpidamine tehtud kohuseks eeskätt omavalitsustele. Tegelikult on seni nende ülalpidajaiks aga mitmesugused kultuurilised ja üksikute juhustel ka majanduslikud organisatsioonid. Väga paljud majade ülalpidajad on aga majanduslikult nii nõrgad, et ei suuda küllalt korralikult täita neid suuri ülesandeid, mis on seoses rahvamaja ülalpidamisega. Pealegi kuuluvad rahvamajad kui avalikud ehitused sellekohase määruse järgi Teedeministeriumi ja omavalitsuse järelevalve alla. Ehitustehniliste nõuete ja selle täitmise järelevalve teostamise määrus on kohati ebaosttarbekohane ja asjata liig suuri nõudmisi esitav. Nii tuleb isegi maal suuremad rahvamajad varustada raudeesriietega ja hiigla korstnatega tulekahju korvadeks, kuna väiksematel lavadel on millegi pärast eriti piiratud näitelava kõrgust, mis lausa takistab tegevust. Ja need nõuded ei ole maksvad mitte ainult uute majade ehitamisel, vaid ka olemasolevad majad tulevad nende nõuete kohaselt korda seada paari aasta jooksul. Juba on alanudki nende majade sulgemine, mis ei vasta nõuetele. Väga paljud niigi majanduslike raskuste all kannatavad seltsid on pandud otse väljapääsematusse seisukorda.

Ajutiselt aitaks edasi teedeministri määruses ettenähtud majade kordaseadmise tähtaja pikendamine, kuid mõnigi määrustest tuleks üldse muuta.

Arvestades aga rahvamajade suurt kultuurilist tähtsust, on hädatarvilik ka riigi appitulek seltsidele senisest rohkemal määral.

Selleks oleks tarvis:

1) Võtta täitmisele asunduskapitali rahvamajade laenu osa terves ulatuses ja seal alandada laenu protsent 2 pealt $\frac{1}{2}$ % peale.

2) Tõsta riigieelarves näitelavade toetussumma eelmiste aastate tasemele.

3) Muuta avalike ehituste püstita-

mise määrusi nii, et need oleks rohkem tõlgitsetavad sisuliste tarvidustekohaselt.

4) Võimaldada rahvamajadele küttematerjali saamist ühistel alustel koolidega ja kohustada omavalitsusi seda naturaalkohustuste korras kohale vedama.

5) Koostada rahvamajade kultuurilise tegevuse minimaalprogramm ja anda selle täitjaile teatud majanduslikke soodustusi — vabastada vähemalt lõbustusmaksust.

Läbirääkimised selle küsimuse üle kujunevad õige elavaks, nii et ollakse sunnitud kõneaga piirama ja isegi kõnelejate nimekirja kinni panema.

Üksmeelselt ollakse arvamisel, et ei saa täpselt ja täht-tähelt nõuda olevatelt majadelt ehitusmääruste kohast ümberehitust. Siis tuleks mõnes maakonnas peaaegu kõik rahvamajad sulgeda (Raud, Uiga). Uue algatusena tõstetakse üles küsimus rahvamajade ehitamiseks hädabiotöölistega (Vilibert) ja ehitusmaterjali saamiseks ühistel alustel koolidega. Lõbustusmaksu vastu hariduslikelt organisatsioonidelt kõnelevad kõik sõnavõtjad. Ka leiab täiel määral pooldamist kooli- ja vallamajade kasutamine väiksemateks vabaharidustöö ettevõtteks (Kubjas, Veltbach).

Tartu esindajad soovivad soodustatud tingimustel laenusaaamise võimaldamist laiendada ka nendele seltsidele, kellel puudub oma maja, kuid vajavad välist abi ruumide korraldamiseks ja õppeabinõude muretsemiseks ning selles tekkinud kohustuste tasumiseks (Mäelo).

Referent oma lõppsõnas põhjendab ühe tugeva organisatsiooni olemasolu igas seltsi tegevuspiirkonnas, kelle ülalpidada oleks ka rahvamaja ja tõrjub tagasi ühe sõnavõtja mõtteavaldusi, nagu oleks riik seni liig palju andnud rahvamajadele.

Pärast vaheaega järgneb J. Rummo referaat, mis on toodud eraldi.

Kongressi poolt otsustatakse kohe kuulata ära ka järgmine referaat: „Kul-

tuurilise liikumise juhtimine maale“, mille pidi pidama prof. Uluots. Tema mitteilmumisel refereerib sellest küsimusest Virumaa Rahvaülikooli juhataja J. Ruus. Ta konstateerib meie seltskonna üldist kultuursemaks muutumist. Noorsoo- ja vabaharidustöö on muutunud tunduvalt sisukamaks. Kuid es seisab veel palju tööd. Selleks on tarvis esijoones kasvatada seltside juhtivaid tegelasi ja korraldada neile erikursusi. Rahvaülikoolid aitavad siin väga palju kaasa, nende vähese arvu juures ei aita aga üksinda nendest. Soovitab seltsidele saata oma noori tegelasi rahvaülikoolidesse. On tarvis ka rohkem rõhku panna üldhariduse levitamisele kutsehariduse kõrval. Lektorite arvu suurendamiseks tuleb selleks organiseerida kohapealseid haritud jõude. Peatab veel pikemalt kodumaa ajaloo tundmaõppimise ja ajaloo ning rahvaluule materjalide rahvale kättesaadavaks tegemise juures.

Läbirääkimistel mõlemate referaatide üle rõhutab kõigepealt J. Tõnisson põhjamaa rahvaste — rootsi, norra, soome saavutusi vabaharidustöö alal, kus see kogu kultuurielu arengu mõttes on avaldanud nii suurt mõju kodanikkude iseteadvuse arengu kaudu, et mõjutab riigi ja ühiskonna elu. Toetab referaatides avaldatud mõtet, et riik ei tarvitse segada vabaharidustöö üksikasjadesse. Kui vabaharidustööd ei korraldata liig sirgejoonelise bürokraatsusega, võime loota, et meil algab vabaharidustöös uus ajajärk. Soovitab veel rahvaülikoolide arvu suurendamist ja nende vääriskamat hindamist.

Teiste sõnavõtjate poolt soovitatakse vabaharidustöö tegelaste ettevalmistamist sellele tööle (J. Uustalu), maal tegutsevate haritlaste töö ühtlast hindamist linnadega (V. Horn), vabaharidustöö tegelastele soodustatud raudteesõidu võimaldamist (V. Horn), hariduse õieti mõistmise vajadust ja vabaharidustöö kaudu koolis omandatud teadmiste tegeliku elu teenistusse rakendamist (E. Vender), õpingide tähtsust

vabaharidustöös (K. Laane, Reinvald). Eriti sooja poolehoiuga võtab kongress vastu Kukke (Jõhvist) hinnangu õpingidele, kes ise õpingides töötades on tundnud sellise tööviisi häid külgi ja kirjeldab neid kongressile. Veel peatatakse tagavara õpetajate kui vabaharidustöö tegelaste ülesannete juures (N. Ruus).

Redaktsiooni komisjoni esindajana kannab J. Rummo kongressile esitatud ja redaktsiooni komisjoni poolt läbi vaadatud resolutsioonid.

Peale resolutsioonide vastuvõtmist saab sõna E. Haridusliidu nõukogu esimees J. Tõnisson, kes märgib kongressi tulemusena enam kui õpetliku ülevaate saamist meie vabaharidustöö olukorrast. On antud kiitvaid hinnanguid E. Haridusliidu tegevusele, kuid on ka näidatud, missuguseid vajadusi on tarvis rahuldada ja kus on tarvis algatust. Sihtide selgitamine tuleviku suhtes on süündinud üksmeelselt, ja võime olla kindlad, et vabaharidustöö areng pärast 3. kongressi võtab uut hoogu. On selge, et hariduse demokratiseerimise mõtet tuleb süvendada. Meie ei taha mitte ainult kasvatada teisi, vaid tahame ka ise kasvada — edasi õppida, end arendada elu otsani. Tuleb välja kujundada iga kodanik teadlikuks isiksuseks. Selle kaudu meie kindlustame mitte ainult tulevikku, vaid aitame kaasa ka praeguste olukordade parandamisele. Meie ei tohi minna silmapilksete kiusatuste ja meelituste järele. Et meie mitte teistest rahvastest maha ei jääks, selleks on tarvis valvel olla igalühel, mitte ainult juhtidel, vaid igal teadlikul eestlasel. Ainult teadlikkude meeste ja naiste eesrindega saame kaitsta oma rahvuslikku korda ja demokraatlikke põhimõtteid. Sellepärast saagem kõlblisteks, tugevateks, teadlikkudeks, kes tunneme oma kohustusi. Minnes selle teadmisega vabaharidustööle — meie võidame.

Pärast J. Tõnissoni lõppsõna lõpetab esimees O. Köster kongressi. Lauldakse ühiselt riigi hümmi.

III hariduskongressi resolutsioonid.

I. Meie kultuuriline orientatsioon.

1. Meie põlve eriliseks ülesandeks on kindlustada iseseisvat eesti riiklust ja rahvuslikku arengut, tõstes oma rahva kandevõimet ja luues enesele vajalikke rahvusvahelisi ühendusi.

2. Oma rahva teguvõimet riikliku iseseisvuse ja rahvusliku arengu kandmiseks tõstame meie reaalsemalt hariduse demokraatiseerimise ja üldise rahvakultuuri süvendamise teel, mis on vajalikuks eelduseks rahva poliitilisele ja majanduslikule edule.

3. Rahvusvahelises elus tuleb meil ühes põhjamaade rahvastega püüda ühendusesse anglosaksi kultuurilмага, mis oma demokraatliku põhielevusega on hingeoluliselt ligidane meie rahvale ning avab meie tulevastele põlvedele vaba maailmakultuuri õhkkonna, ilma et see ähvardaks meie rahvuslikku iseolemist poliitiliselt sumbutada.

4. Esimeseks võõrkeeleks tuleb meil valida inglise keel, mis areneva üldise maailmakeelena meie rahva laialistele hulkadele teeb kättesaadavaks anglosaksi kultuuri lõpmatud vaimuvarad; viib meie noorsoo kasvatuse inglise pedagoogiliste ideede mõjukonda noorte iseloomu kasvatuse ning kõigeüldse kehalise, vaimse, kõlbla ja praktilise väljakujundamise sihtidega; loob vajaliku vastukaalu saksa keele ja kultuuri pealetungivatele ning ümberrahvastamise loomulikkudele mõjudele; avab meie inimestele, eriti äri- ja merimeestele tee majanduslikuks läbikäimiseks kogu maailmaga ja sidemete sõlmimiseks meie tähtsamate eksportmaadega ning muutub meile ühiseks läbikäimise keeleks balti- ja põhjamaade rahvastega.

5. Meie vaimse vaatepiiri avardamiseks tuleb asuda tiheda ühenduse arendamisele soome vennasrahva kultuuriga, õppides vastastikku teineteise keelt vaba õppeainena juba algkoolis; väljakujundades ühiseid oskussõnu ja edasi arendades mõlemas kirjakeeles ühiseid algmeid, et avada võimalusi ühise kirjavara kasutamiseks, nagu põhjamaa rahvaste vahel.

II. Vabaharidustöö koht meie haridussüsteemis.

1. Hariduslike organisatsioonide ja asutuste ülesandeks vabaharidustöö alal on äratada koolist väljajõudnud noorsoos ja täiskasvanuis huvi ning harrastust vaimse ja füüsilise enesearenduse vastu ja luua võimalusi selle huvi ning harrastuse rahuldamiseks isiklikus ja ühiskondlikus elus tarvilikkude ning seda elu sisustavate positiivsete teadmiste, oskuste ja harjumuste levitamise kaudu.

2. Vabaharidustöö asutuste ja hariduslike organisatsioonide eriliseks ja tähtsamaks ülesandeks on kõigi vabaharidustöö alade ja vahendite rakendamine rahvusriiklikult mõtlevate teadlike kodanike kasvatamisele ja rahvusliku meelsuse ning demokraatliku mõtlemisviisi süvendamisele laiaulatuses rahvahulkadesse.

3. Vabaharidustöö edukas arenemine on mõeldav ainult seltskondlikus isetegevuses ja riigi ning omavalitsuse asutuste tihedas koostöös ja üksteise mõistmises. Seejuures kuulub vabaharidustöö alaliste ürituste algatus ja läbiviimine seltskondlikele organisatsioonidele, aineliste raskuste kõrvaldamine ja üldine järelvalve agavalitsusasutustele.

4. Saades teada Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi kavatsusest vabaharidustööd koordineeriva nõukogu ellukutsutamises, kongress näeb selles sammus tunnustust vabaharidustööle kui täisväärtuslikule tegurile üldises haridussüsteemis.

5. Valitsusringkonnad on alati alla kriiputanud kultuurilise liikumise maalejuhtimise vajadust. Tegelikult aga saavad maal asuvad kultuurilised ja seltskondlikud ettevõtted kuni vähese tähelepanu ja toetuse osaliseks. On tarvilik, et maale juhitaks summaksid kultuuriliste olude parandamiseks senisest suuremal määral.

III. Rahvaülikoolid.

1. Kongress avaldab soovi, et lähemal ajal loodaks kindel õiguslik alus rahvaülikoo-

lidele sellekohase seaduse väljatöötamise ja maksmapaneku kaudu.

2. Kongress, hinnates maarahvaulikoolide suurt tähtsust, peab vajaliseks, et seltskondlikud organisatsioonid teeksid kõik mis võimalik oma nooremate ja agaramate liikmete saamiseks rahvaulikoolidesse; selleks peaksid organisatsioonid hankima summasid ja määrama stipendiume oma liikmetele rahvaulikoolides õppimiseks.

IV. Haritlaskond ja vabaharidustöö.

1. 3. üleriiklik hariduskongress leiab, et meie rahvuskultuuri ja vabaharidustöö intensiivsema arengu huvides ei ole soovitav maal tegutsevaid ja vabaharidustööd kandvaid kutsealasid asetada majanduslikult halvemaisse tingimusesse võrreldes linnaga. Selles nähe kutsutakse esile haritlaste ja eriti erksamate tegelaste äravoolu linna kultuursemasse keskusisse, mille tulemusena langeb hariduslik nivoo maal.

2. Kongress leiab, et haritlaskond, väljaarvatud õpetajad, töötab vähe kaasa üldises vabaharidustöös. Üldise rahvahariduse taseme tõstmise huvides on aga äärmiselt vajalik, et kõik haritlased, nagu arstid, pastorid, osalise või täieliku keskk- ja ülikooliharidusega kodanikud, aitaksid kaasa üldise rahvahariduse taseme tõstmisele.

3. Kongress peab tarvilikuks, et tagavaraõpetajad täidaksid seaduste ja määrustega neile pandud ülesandeid vabaharidustöö instruktorigena.

V. Rahvamajad.

1. Kongress leiab, et on väga vajaline rahvamajade arendada selles suunas, et neis leiaksid aset peale pidude ja koosolekute ka kõige mitmekesisemad isetegevusliku vabaharidustöö avaldused. Selleks on vajaline korraldada rahvamajadesse ruumid õpiringide, lugemislauade, raamatukogude jne. jaoks.

2. Kuna rahvamajade kaudu ei võimaldu siiski rahuldada kõiki vabaharidustöö vajadusi ruumide mõttes, on vajaline luua rahvamajade kõrval seesmiselt arendavale ühisele endatäiendamistööle kindlamaid võimalusi koolimajades, vallamajades ja teistes kättesaadavais ruumes.

Selleks on vajaline asutada rahvamajade kõrval n. n. külaklubisid.

3. Koolimajade kasutamise mõttes vabaharidustöökse kongress peab vajalikuks anda koolijuhatajaile õigus ilma omavalitsuselt igakordse nõusoleku nõutamisetä võimaldada õpiringide töö korraldamist kooliruumes.

4. Kongress peab tarvilikuks, et Vabariigi Valitsus võtaks tuleval eelarveaastal terves ulatuses täitmisele asunduskapitalis rahvamajade laenu osa, alandades seal laenuprotsenti $\frac{1}{2}$ 0/0 peale.

5. Kongress peab tarvilikuks, et tegelikult asunduskapitalist võimaldataks laenu saamist ka nende linnade rahvamajadele, kes täidavad oma ümbruskonna maa rahvamajade ülesandeid.

6. Tuleks võimaldada pikemaajalist odavaprotsendilist laenu kultuurorganisatsioonidele ruumide küsimuse lahendamiseks ja õppevahendite muretsemiseks.

7. Hariduskongress leiab, et Teedeministerium ja maavalitsused toimetavad järeelvalvet rahvamajade üle liiga bürookraatlikult ja järsult; on tarvilik et edaspidi toimetataks järeelvalvet sisuliselt, arvestades rahvamajade kasutajate huvisid.

Samuti peab kongress vajaliseks, et avalike ehituste püstitamise määrusega ettenähtud rahvamajade nõuetekohaselt korraldamise tähtajad pikendataks.

VI. Õpingid.

1. 3. üleriiklik hariduskongress otsustab esineda ettepanekuga Vabariigi Valitsusele, et E. Haridusliidu juures registreeritud õpiringidel, kui vabahariduslikkudele eneseharimise organisatsioonidele, võimaldataks ekskursioonide puhul sõit Vabariigi raudteel hinnalandusega ühistel alustel koolidega.

VII. Koolide õppetöö ja ühistegevus.

Kõigis kooles, algkoolest kuni kõrgeima õppeasutusenä, eriti just põllutöö- ja täiendus- kooles, panna maksma kindla õppeainena ühistegevus.

Põllutöökooles tuleks tingimata kogu õppetöö korraldada nii, et see oleks tihedas seoses nende teadmiste ja oskuste arendami-

sega, mis vajalised põllumehe tegelikes elu-avaldusis. Sesmõttes on vajaline anda nimeid ud kooles tegelikku õpetust põllumehega ti edas seoses olevate asutuste, nagu valla-õn.avalitsuste, kindlustusseltside, mitmesu- guste majanduslike ühingute asjaajamises ja raamatupidamises.

VIII. Maaväikelavad; lõbustumaks.

1. 3. üleriiklik hariduskongress peab tähtsaks teguriks maakultuuri tõstmisel näite- lavalise tegevuse, mida senini edukalt on juhtinud ja arendanud E. Haridusliit. 3. üle- riiklik hariduskongress loeb hädatarvilikuks E. Haridusliidule lavalise tegevuse arendami- seks riikliku toetuse võimaldamise, et Hari- dusliit võiks tasuda autoritele honorari, nende näidendeid kirjastada ja seltsidele välja lae- nata ilma autorihonorarita.

2. 3. üleriiklik hariduskongress leiab, et hariduslike organisatsioonide lõbustus- maks on ülekohtune. Ta neelab sageli ette- võtete kogu ülejäägi ja halvab tegelaste töö- tahet. Asutused, kellele lõbustumaksu mak- setakse, s. o. maa- ja linnavalitsused, ei tar- vita enamasti lõbustumaksust saadud sum- masid hariduslike organisatsioonide olukorra parandamiseks. Seepärast peab kongress lõbustumaksu kaotamise hariduslike or-

ganisatsioonide ettevõtteleit hädavajaliseks ja paratamatuks sammuks.

IX. Raamatukogud.

3. üleriiklik hariduskongress tunnistab tarviliseks raamatukogude riikliku toetuse suurendamise vähemalt seaduse ettenähtud määradeni.

X. Ajakirjandus, film, raadio.

Kongress, arvestades ajakirjanduse, filmi ja raadio tähtsust kultuuri- teguritena, peab vajaliseks senisest suuremal määral nende rakendamist üldise rahvahari- duse taseme tõstmise teenistusse.

XI. Eesti Haridusliit.

Pidades tähtsaks kultuurilise liikumise juhtimisel maale vabaharidustöö organisat- sioonide keskuste tööd, hindab 3. üleriiklik hariduskongress kõrgelt E. Haridusliidu senist tegevust ka sellel alal ja soovib talle tulevikus palju jõudu vabaharidustöö arendamiseks ja vabaharidustööd kandvate organisatsioonide huvide kaitsmisel, eriti aga 3. hariduskong- ressi otsuste teostamiseks.

Ühtlasi soovitab hariduskongress kõiki- dele kultuurilistele organisatsioonidele, kes veel ei ole Haridusliidu liikmed, astuda E. Haridusliidu liikmeks.

Eesti Haridusliidu juubeliaktus

„Estonia“ kontsertsaalis 29. dets. 1934. a.

Möödunud aasta vahetusel jõudis E. Haridusliit oma tegevuse esimese pi- kema tähiseni. Oma 10. aastapäeva tähistamiseks korraldas liit möödunud aasta 29. dets. piduliku aktuse „Estonia“ kontsertsaalis. Aktus kujunes kõi- giti elavaks ja meeleoluküllaseks. Sel- leks aitasid kaasa „Raudam'i“ sega- koor K. Leinuse juhatusel, pr. Aav- Loo laulu ettekannetega; kirjanik J. Schütz'i pühenduse liidule kandis ette Ants Lauter. Laval seisis hulk seltside esindajaid lippudega. Piduliste ja kutsutud külaliste hulgas võis näha välismin. Seljamaa'd, mitropoliit Alek-

sandrit, dr. O. Kallas't, siseministri abi H. Rukke't, haridusministeeriumi juhti- vaid ametnikke ja palju teisi koolimehi ja haridustegelasi. Riigivanema esinda- jana võttis osa aktusest haridus- ja sotsiaalminister N. Kann.

Aktuse avas E. Haridusliidu esimees O. Kõster, kes tegi kokkuvõtliku üle- vaate liidu tööst 10. aasta kestes. Oma kõnes tuletas meelde kõneleja paadisõitu noorest põlvest tormisel merel. Samal ajal, kui paadisõitjalid palusid sõita ran- nale lähemale, seletas paadimees, et ainult avaral merel võib purjetada häda- ohutult. Niisama asusid esimesed eesti

vabaharidustöö põllul purjetajad 25 aastat tagasi oma väikese paadiga kaugele tormisele merele. Kuigi nüüd pühitseb E. Haridusliit oma kümne aasta tegevuse juubelit, on tegemist veel teise juubeliga: 25 aasta eest astuti Tartus esimesi samme eesti haridustöö keskorganisatsiooni loomiseks. — See töö, mis seni tehtud ühiselt kümne aasta jooksul, on lai kaar vabaharidustöö põllul! Tulevaste põlvede heaolu ripub sellest, mida suudame olevikus — selles ajas, mis seisab meie käsutuses. Vabal hariduse sõnal seisab ees suur piiramatu tööväli, küll raske, aga tähtis.

Riigivanema esindaja haridus- ja sotsiaalminister N. Kann tänab Riigivanema, Vabariigi Valitsuse ja Kaitseväge Ülemjuhataja nimel haridustege- lasi vabahariduse alal tehtud töö eest ja märgib, et Haridusliidu töö on suuresti aidanud kaasa rahva seas kultuurse taseme tõstmiseks ja noorsoo kasvatamiseks. Kõneleja tähendab, et ühistunne ja sihid on ühendanud vabaharidustöö põllul töötavaid isikuid ja organisatsioone ühisele loovale tööle hariduse ja kasvatuses põllul; rõhutab eriti seda tööd, mis on teinud maal asuvad koolide õpetajad oma igapäevase töö kõrval, kes eriti maal on olnud vaimseteks juhtideks ja nõuandjaks.

Seda tööd hindab valitsus ja rahvas. Sammume vastu tulevikule selles teadmises, et teeme ülesehitavat tööd meie rahva ja riigi huvides.

Haridus- sotsiaalministri kõnele järgnes ühine hümn.

Hümni lõppedes toodi sisse küla- liste püsti seisest Naisorganisatsioonide Liidu poolt Haridusliidule üleantav lipp. Lipu andis Naisliidu poolt pr. Susi üle haridusminister N. Kann'ile, kes selle omakorda ulatas juhatuses esimehele O. Kösterile. Viimane andis töotuse Haridusliidu nimel töötada uue lipu all rahva ja riigi kasuks.

Peokõne pidas aktusel E. Haridusliidu abiesimees kirjanik Ernst Peterson. Kõneleja kirjeldas meie praegust

kultuurilist olukorda ja avaldas suurt headmeelt selle aktiivsuse ja elavuse üle, mida on näha viimaste aastate vabaharidustöös. Ta kriipsutas alla E. Haridusliidu tegevuse tähtsust ja töö saavutusi. See töö on isamaine kasvatus töö, mida tuleb kõrgesti hinnata ja millele peavad kõik kassa aitama. Lõpuks peatus kõneleja ka omakultuuri tähtsuse juures, soovitudes kaotada es- majoones meie sõnatagavarast võõra- pärased sõnad. Kõneleja teostas ise oma ettepanekut, tarvitades oma kõnes järje- kindlalt saksapärase „proua“ ja „härä“ asemel „emand“ ja „isand“.

Tervitusi juubilarile toodi rohkesti. Isiklikke tervitusi toodi Riia Eesti Hariduse ja Abiandmise seltsilt, Eesti Naisliidult, Eesti Õpetajate Liidult, Eesti Ühistegelisel Liidult, ÜENÜ-ilt, Eesti Karskusliidult, Esperantoliidult, Tõu- tervise Seltsilt, Tallinna Rahvaülikooli Seltsilt, Virumaa Rahvaülikooli Seltsilt ja paljudelt teistelt. Samuti oli saabu- nud rohkeid õnnesoove kirja- ja tele- graafiteel, muuseas Riigikogu esimehelt, piiskopilt, Ülikooli rektorilt, linnapeadelt, koolivalitsuste juhtidelt, Eesti Kirjan- duse Seltsilt, üliõpilaskonnalt, Eesti Üli- õpilaste Seltsilt ja teistelt.

Lõppsõnas tähendas juhatuses abi- esimees J. Rummo, et neist, kes olid 25 aasta eest teerajajaks vabaharidus- töö liikumisele, viibivad silmapilgul ak- tusel kaks: Jaan Tõnisson ja dr. O. Kallas. (Mõlemad saavad ak- tuse kuulajaskonnalt ovatsioonide tormi osaliseks.) Nad mõlemad koos maa- mulda varisenud Villem Reimanni ja Peeter Põlluga panid 25 a. tagasi liikuma Eesti Haridusliidu asutamise mõtte.

Tänades Haridusliidu nimel Riigiva- nema esindajat minister N. Kann'i, Nais- organisatsioonide Liitu ja kõiki teisi, kes aidanud kaasa aktuse heaks kordami- nekuks, ja saates tervitusi vabaharidus- töö tegelaste suurele ja väsimatule pe- rele kogu maal, lõpetas kõneleja aktuse.

Miimika ja žestide keel.

Paul Sepp.

1.

Palju on inimesi, kes ei oska olla arusaadavad teistele, kes ei oska küllalt selgelt edasi anda endi muljeid, mõtteid ja soove. Need inimesed ei suuda kuidagi ühiskonnas luua endale kindlat seisukohta ega võita üldist tunnustust ning lugupidamist, nad on nagu kurtumad, kellest ühiskond eraldub, sest nende võimed on piiratud.

Milles peitub viga?

Inimene kõneleb küll selget keelt, tema mõtted ja tunded on küll ehtsad, kuid jäävad siiski mõistmatuiks, tema väljendused ei pääse täiel määral mõjule.

Viga peitub selles, et tema väljendusvõimes ei ole oskust ja selgust, ta ei tunne kõiki neid abinõusid, millega võib teistele harmooniliselt selgeks teha oma mõtteid ja tundmusi, ta ei tunne oma keha liigutusi.

Mida selgemalt ja mõjuvamalt suudame end avaldada, seda rohkem kindlustame oma tulevikku, seda meelsamini käiakse meiega läbi, seda rohkem on meil ruumi ühiskonnas.

Me anname edasi endi muljed, mõtted, soovid suu või kirja sõnal keele kaudu. Kuigi valdame kirjasõna või suusõna hästi, ei ole need veel ainsad abinõud teistega läbikäimiseks.

On olemas peale sõnakeele liikumise- ehk miimika- ja žestide-keel.

Samuti, nagu mõistad sõna paremini ja tarvitad teda õieti, kui tead tema etümoloogiat, nii püüame kätte kergemini ka liigutuse mõtte ja tähenduse, kui teame tema tekkimise põhjusi.

On ekslik, harjumusest tekkinud arvamine, et hää on ainus keele relv; žest ja pantomiim on samuti arusaadavad ja loomulikud nagu karjatuski, ja arvatavasti ürginimeste kee-

les nägemismeel ületas kuulmismeele.

Kes võiks eitada miimika tähtsust suusõnalisises või kirjanduslikus ilukõnes, laulus ja tantsus, maalisis ja skulptuuris ning lõpuks — eriti laval?

Selle keele teadlik tarvitamine on hädavajaline kõigile, sest see on elu enese keel, see ei ole mitte tsivilisatsiooni leiutus, väljamõeldis, vaid selle keele kaudu kõneleb inimese hing.

Paljud eksimused, ebaõnnestumised ja hädad kaoksid, kui suudaksime õieti tarvitada seda keelt, ja palju täiuslikum oleks inimene, kui ta suudaks saavutada harmoonia sõna ja liikumise vahel, kui mõlemad keeled väljendaksid üht ja sama.

Kui sageli tunneme end abituna ja õnnetuna, nähes, et me sõnad ei mõju, meid ei mõisteta, meid ei usta.

Kui sageli kannatab samuti näitleja laval, tundes, et ta mäng ei pääse mõjule, sest ta väljendusvõimed on puudulikud, ta kõneleb vaid üht keelt, kuid peaks valdama mõlemaid.

Need, kes valmistavad end lavale, peaksid õppima miimikat varem kui ilulugemist. Kuid tegelikult on see kõikjal überpöördukt.

Suurem hulk näitlejaid mõtleb ja hoolib miimikast vähe ja kujutleb, et miimika on tarviline vaid pantomiimides, balletis või filmis.

Moodne keskkool on toonud õppekavasse ilulugemise, deklamatsiooni-kunsti, põhjendades õieti, et demokraatlikus ühiskonnas kõnelemisoskus on hädatarviline. Mitte vähem põhjendatud ei oleks ka miimika ja žestide õpetuse kavasse võtmine.

Aga kust leiame miimikas õpetust, kelle poole pöörda? Kas on olemas selleks õpperaamatuid?

Eesti keeles minu teada pole seni ilmunud veel ühtki raamatut, mis

käsitleks miimikat, või oleks õppeabinõuks selle tundmaõppimisel.

Miimika üle on ilmunud küll palju raamatuid prantsuse, saksa ja vene keeles, kuid kõik need on praktiliseks kasutamiseks liig rasked, liig teaduslikud ja kõigepealt, paljud neist ei ole kirjutatud lavakunsti huvide kohaselt.

Kust on õppinud miimikat need, kes seda kunsti enamvähem valdavad?

Paljud on õppinud seda tundma ning mõistma tegelikust elust, aru saades, et kõige parem õpperaamat ka miimika jaoks on elu ise. Kuid kahjuks mitte igäüks ei oska lugeda seda raamatut.

Lühidalt öeldud, miimika-kunst on nagu igaveseks määratud katsetele ja pimeduses kobamistele endiste eksimuste ja eelarvamuste rägastikus.

Kuid püüame siiski, nii palju kui suudame, õppida tundma seda hädavajalist kunsti eriti näitlejale, katsume veelkord uurida neid seadusi, mille alusel võiks luua ka miimika, zestide keele süsteemi.

Nagu varem tähendasin, on kirjutatud palju selle üle raamatuid, katsume nendest välja võtta kõige olulisema, meile kõige tähtsama, vahest ehk saame ülevaatliku pildi sellest kunstist ja tema tekkimise seadustest.

II.

Üldmõisted.

Miimika ja liikumise keel on üldine keel, sest liikumise väljendused on kõikidel rahvastel ühed ja samad.

Miimika on oskus väljendada kõigi võimalikkude abinõudega, aga kõigepealt iseenesega, enese kehaga, kõiki inimlikke ärritusi, tundmusi ja elamusi.

Miimika on vajaline kõigis kunstides, kus kujutatakse mõtlevat, tundelikku ja tegutsevat inimest.

Eriti on miimika põhjanev element näitekunstis. Sest näitekunst, vastandina skulptuurile ja maalikunstile, ei kujuta inimest ühes ainsas paigal püsivas elamuses või affektis, vaid näitab laval

elava inimese tunnete ja elamuste sümfooniat.

Miimika sisaldab eneses poosi ehk keha seisaku, näo mängu, žesti ehk käte mängu ja lõpuks kõiki keha liikumisi; ta sisaldab ka sääraseid affekte, nagu naer, nutt, karje ja kõik välisest ärritusest tekitatud hüüded.

Miimilised liigutused jagunevad 5 liiki:

1) **Tegevus-liikumine**, s. o. lihtsalt vajalised liigutused mingisuguse toiminguga jaoks, nagu kõndimine, vee jookimine jne.

2) **Karakter-liikumine**, s. o. liigutused, millised on püsivad ja tähendavad inimese iseloomu, harjumusi ja tema isiklike omadusi.

3) **Instinktiiv-liikumine**, s. o. sääraseid liigutused, mis tekivad meis ilma meie tahteta, mis näitavad me ärevust, me füüsilist või moraalsel ärritust.

4) **Kirjeldav-liikumine** ehk kõnelevad liigutused. Need liigutused on teadlikud, mõeldud, omavad sihi väljendada mõnd mõtet, vajadust kirjeldada mõnd isikut või eset, suunda, koha ja paiga näitamist.

5) **Täiendav-liikumine** on kogu keha osavõit sellest, mida väljendas pea-liigutus, et saavutada suuremat mõju ja harmooniat.

Et olla täiuslik, miimiline väljendus vajab ühel ja samal ajal poosi, žesti ja näomängu.

Selle juures tuleb tähele panna, et **karakter-liikumine** koosneb peaaesjalikult poosist, **instinktiiv-liikumine** — **n ä o m ä n g u s t**, **kirjeldav-liikumine** — **ž e s t i d e s t**.

Miimika nõuab näitlejalt:

1) Painduvust ja liikuvust kehas ja näo lihastes.

2) Kõigi nende liigutuste teadmist, mida ta tarvitab.

3) Täpsust ja kergust nende tarvitamises.

4) Iga liigutuse tähenduse täielist mõistmist ja tundmist.

Liikumise keeles ei tohi jääda passiivseks ükski kehaosa, see tähendab, et inimene väljendab ennast kogu keha-ga, kuid väljenduse pearõhk või miimiline tsentrum kandub ühest kohast teise: kord näomängusse, kord žesti, kord poosi. Täielise mõju saavutamiseks on vajaline igas niioeldud miimilises sõnas või väljenduses kogu keha osavõtt.

Seepärast peab ka näitleja või see, kes tahab miimilist keelt „kõnelda“ selguse ja puhtusega, omama kehas paenduvust, väledust ja graatsiat. Et seda kätte saada, tuleb eriti neil, kes ei tantsi, õppida plastilist tantsu.

Vaatleme kõiki neid liigutusi, mida me võime teostada keha, käte, jalgade ja näo lihastega, ja märgime ära nende tähendused.

Et mitte eksida mitmesuguste õpetlaste poolt ülesseatud teooriate rägastikku, katsume aluseks võtta kõige lihtsama ja selgema näite, mille varal võiksime luua uue miimilise keele teooria, mis oleks ka meile kättesaadavam.

Inimene elab, tegutseb ja mõtleb teda ümbritsevas elus ja looduses. Tema suhtumine ümbrusse on kas eitav või jaatav, või passiivne, ükskõikne. Inimene „tahab“ või „ei taha“, või on ükskõikne sellele, mis talle pakutakse, või mis talt võetakse.

Mida „mina tahan“, seda ma tõmban enese poole, seda ma võtan; mida „mina ei taha“, seda ma tõrjun eemale või lähen ise kõrvale. See tulefab meelde Ch. Darwini teooriat: kasulikkude harjumuste assotsieerumine.

„Liikumised mingisuguse tahte rahuldamiseks või mingi rusuva tundmuse kergendamiseks muutuvad lõppude-lõpuks sagedate kordumiste tõttu seevõrd harjumuseks, et nad tekivad iga-kord ka kõige nõrgemal kujul, kui meid valdab sama elamus — isegi, kui selle liikumise kasulikkus puudub või on kahtlane.“

J. Delsarte pooldab samuti seda teooriat: „Liigutused on kas ekstsentri-

lised või kontsentrilised,“ ütleb ta, s. o. enesest välja ja enese sisse, kui nii võib öelda; „mina tahan“ ja „mina ei taha“ või „mina armastan“ või „ma ei armasta“.

Nii siis me oleme võtnud miimika ja žestide keele teooria aluseks dualistliku põhimõtte: kõik inimese liigutused on kas jaatavad või eitavad.

Sia juurde lisame veel (Ch. Bell), et miimiline liigutus on tarvilise tegevuse algus ja (Ch. Darwin), et miimilised liigutused esialgu on kasulikud, kuid pärast saavad harjumuseks.

Üldiselt võime öelda, et liigutused, mis on tekkinud instinktiivselt, väljendatakse tahtmatult, alateadlikult, mingil vajalisel otstarbel, s. o. piina, kannatuse kergenduseks, enese kaitseks ja alalhoidmiseks. Need liigutused kunagi ei muutu, nad on ikka põhjendatud ja seepärast ei vaja seletust.

Tuleb märkida veel, et instinktiiv-liigutusi tajume meie samas, otsekohe, kuna aga kirjeldavad-liigutused mõjuvad meile suggestiivselt, s. o. nad ei väljenda otsekohe asja ennast, vaid tuletavad seda meile meelde teatud assotsiatsiooni abil.

Kõik väljendused, mis on tingitud mõistuse või tahte pingutusest, nagu viha, väljakutse, võitlus kannatustega, — iseloomustuvad kulmude kokku tõmbamisega, kusjuures otsaesisele tekivad püstloodis kortsud ning kogu keha on pingel.

Samad liigutused aga mõistuse ja tahte nõrgendatud osavõitul — nagu kõhklemine, arusaamatus, vaimustus jne. — iseloomustuvad ikka kulmude tõstmisega, kusjuures otsaesisele tekivad horisontaalsed kortsud, kuna aga kogu keha on lõdval.

Kõik väljendused, mis peavad näitama aktiivsust, otsustamist või millegi külgetõmbejõudu, võlu, vaimustust, ihaldamist, anumist, veenmist või ähvardust jne. — tingivad, et kogu

keha raskus oleks viidud ettetoodud jalale, kusjuures ka pea on sirutatud ettepoole.

Vastuoksa, kõik väljendused, mis peavad iseloomustama ebakindlust, kartust või vastikust, järelemõtlikkust, kahtlemist, põlastust jne., teostuvad keha tagasitõmbumisega, keha raskuse üleviimisega tagasiviidud jalale.

Kõik sügavad hingelised vapustused ja ärritused kutsuvad välja ikka õlgade üleskerkimise.

Lõpuks peab tähendama, et peale mõnede osutavate ja kirjeldavate žestide, millede rohkus ei ole kuigi suur, miimiliste liigutuste keele grammatikas on vaid tegusõna, mitte midagi muud kui legusõna.

(Järgneb.)

Raamat kolmest eesti naisest.

Anna Haava.

Koguteos „Anna Haava, Miina Hermann ja Aino Tamm.“

Jõulu eel ilmus kirjandusturule juubelikoguteos „Anna Haava, Miina Hermann ja Aino Tamm“. Selle teosega rikastus meie biograafiline kirjavara tähelepandava lisandusega. See on

kõigepealt elava sõnaga kirjutatud raamat, kus puudub igav ja kuiv materjal. Juubilaride kaasaegsed, kirjutades omi mälestusi ja muljeid, mis neile jäänud kokkupuuteist kolme nii kõr-

geandelise naisega, kergitavad mineviku unustusest elavalt lugeja silmade ette aja, mil eesti noor kultuur hakkas ajama oma esimesi õisi. Selle kultuuri õitena hakkasid kolm neidugi, kes nüüd jõudnud elu 70-dale tulbale, rühkima oma ülesseatud eesmärgi poole.

Seirates koguteoses leiduvate kirjutuste kaudu Anna Haava, Miina Hermanni ja Aino Tamme elukäiku, näeme, kui palju edasipüüdlikkust ja tööindunad evisid.

Nende nimesid kandev koguteos väärrib aukohta just meie koolide ja noorsoo organisatsioonide raamatukogudes, sest iga noor leiab sealt omagi püüdeile õhutust ja eeskuju. Puht mälestuskirjutuste kõrval sisaldab koguteos veel põhjalikke artikleid juubilaride elukäigu ja loomingu kohta, nii prof. Juhan Avikult „Miina Hermanni muusikaline tegevus“ ja „Aino Tamme muusikaline tegevus“, kus paralleelselt

Aino Tamm.

käsitletakse ka nende elulugusi, V. Grünthal-Ridalalt põhjanev kirjutus „Anna Haava luulest“, F. Tuglaselt „Anna Haava lasteluulest“, A. Liivilt „Anna Haava armastuslaulikuna“ j. t.

*

Koguteost „Anna Haava, Miina Hermann ja Aino Tamm“ võib veel omandada odavama eeltellimise hinnaga grupiviisi tellides. Viis raamatut korraga tellides maksab koguteos kõitmatult 3 krooni.

Tellimis aadress: Tallinn, Kunstihoone 8-E.

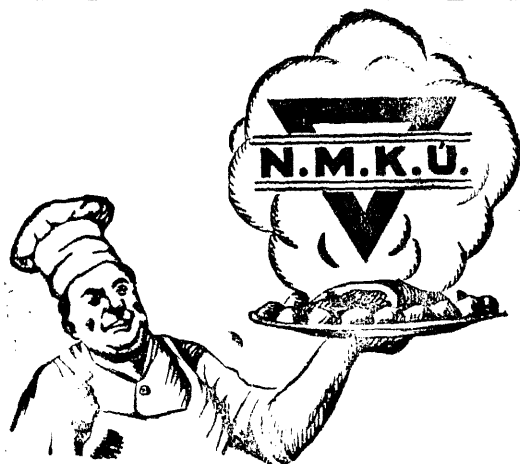
Miina Hermann.

PAGARI JA KONDIITRIÄRI

E. VAHER

TALLINNAS, S. Roosikrantsi tän. 16.
Telefon 463-13.

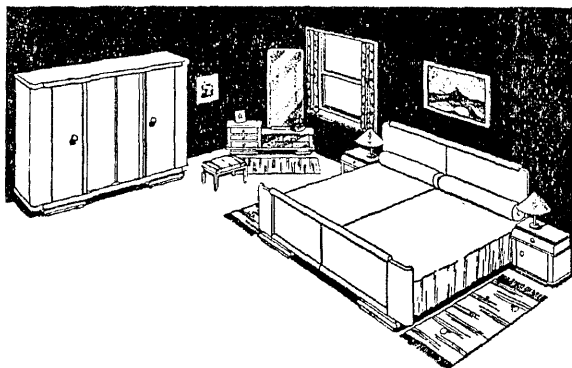
Alati saada val kõik-
sugu pagari ja kon-
diitrisaaduseid
kõrges väär-
tuses.

*Kui viibite
Tallinnas,
einetage
N.M.K.Ü. einelauas*

Lai tän. 1. Tel. 437-15

*Odavad õbbimise võimalused ekskursioonidele.
Samas turistide kodu.*

**Teie vajate kvaliteeti —
meie anname Teile seda.**

*Ainult kvaliteet mööbel
suudab rahuldada Teid
kestvalt. Kuigi see alul
tundub kallimana, ta
valmistab Teile kestvalt
rõõmu.*

Külastage meid, tutvuge meie mitmekesise laduga ja joonistustega, avaldage meile oma soovid, **meie rahuldame Teid.**

MÖÖBLITEHAS

A.-s. „MASSOPRODUKT“

TALLINNAS, S. TARTU MNT. 73. Telefon 308-96

Soodsad maksutingimused.

Soodsad maksutingimused.

Th. Grün & Ko.

Tallinn, Harju 28

**KELLAD, KULD-, HÖBE-
JA KRISTALLASJAD**

Ehitusettevõtte

Aleks. Martin

TALLINN, Weizenbergi 25,
tel. 312-36.

Ülevaade seltsielu arengust Kullamaal.

J. Uustalu.

Kullamaa päralt on vist küll see au, et siia asutati esimene eesti selts Läänemaal. See oli Kullamaa Muusika Selts. Selle põhikiri kinnitati küll alles 1890. aastal, kuid juba viis aastat varem, 1885. aastal, oli selts tegelikult oma tööd alustanud pasunakoorina. Enne seda oli olnud Eesti Aleksandrikooli abikomitee. Selle tuluks korraldati 1883. a. suviste pühade ajal pidu, esimene Kullamaal. Neid aastaid tuleb lugeda Kullamaa seltsitegevuse algusaastaks.

Pioneeriks seltsitegevuse alal oli peamiselt Vaikna koolmeister Jaan Veidermann. „Lääne Jaaguna“ pidas ta ühendust toleaegete ärksamate „suguvendadega“ ja püüdis mujal algatatud uusi ideid istutada ka Kullamaale. Jaan Veidermann tundis oma kõrge vanuseni (suri 1932. a. 79 aasta vanusena) elavat huvi just vaimsete harrastuste vastu seltsides, ise õhutades, arvustades, algatades ja kaasa tehes.

Nagu vanadest dokumentidest näha, läks Kullamaalt välja mõte korraldada esimene üleläänemaaline laulupidu. See korraldati hiljem Haapsalus. Korraldajaks kutsuti ellu selts „Kungla“.

Kullamaa Muusika Selts jäi aga varsti Kullamaa tarvete jaoks kitsaks. 1899. aastal tuli juurde Kullamaa Põllumeeste Selts. Kullamaa Põllumeeste Selts oli kaua Kullamaa elujulisemaid seltsi. Tema tegevuse haripunktiks olid aastad 1910.—1914. Sinna koondusid kõik Kullamaa vaimsed jõud ja moodustasid nagu mingisuguse vaimse elu parlamendi. Seal kavatseti palju, vaieldi palju ja tehti ka palju. Kullamaa Põllumeeste Selts seadis esimesena Eestis ametisse aiatöö instruktori, kelleks sai Tõnu Reim, pärastine ülemaaline aiatöö instruktor.

Paar aastat enne sõda tegi Kullamaa Põllumeeste Selts üsna reaalseid kalkulasioone karjakasvatuskooli käimapanemiseks.

1907. aastal asutati Kullamaa Haridusselts Eestimaa Rahvaharidusseltsi haruna. Seltsi

Jaan Veidermann.

hingeks olid kooliõpetajad ja vallakirjutajad. Kohe asutati avalik raamatukogu, mis püsis ainukesena Kullamaal iseseisvuse ajani.

Kullamaa Haridusseltsi alad olid näitemängu ja laulu harrastamine ja kõnekoosolekute korraldamine. Koosolekute kohaks oli nii Muusika-, Põllumeeste- kui Haridusseltsile Kullamaa leerimaja. Koolimajades ja vallamajades koosolekute korraldamine oli tõkestatud. Mõnikord peeti kõnekoosolekuid ka taludes.

Iseseisvuse ajal avardasid seltsielu arengu võimalused. Kullamaa leerimaja kui senine seltsielu keskkohd hakkas vähehaaval oma ainuvalitsevat seisukohta kaotama. Siginesid järgimööda uued organisatsioonid igas Kullamaa kihelkonna neljas vallas. Praegu on Kolovere-Kalju haridusselts „Edu“, Jõgisoo Haridusselts, kuna Kullamaa Haridusselts on tõmbunud Vaikna valda kokku. Peale

selle on Kullamaal palju teisigi seltse, mis ka harrastavad vaimseid alasid (maanaiste seltsid, naiskodukaitse jne.). Kullamaa kiriku juurde on püstitanud Kullamaa Põllumeeste Selts ja Kullamaa Ühispank ruumika rahvamaja. Kuid ka valdadesse on siginenud ja siginemas üsna mugavaid kooskäimise kohti peamiselt koolimajadesse. Nii Maidlas, Teenusel, Liivil, Loodnal, osalt ka Sillal ja Vaikna vallamajas. Ka Kolovere lossis on mitu korda korraldatud suuremaid vabaõhu kogunemisi ja kontserte.

Kõige tavalisem ja üldisem seltskondliku elu avaldus on müidugi rahvapäidu. Kergete jantide ja pillerkaaritamiste kõrval on viimastel aastatel lavastatud ka näidendeid, mille vaatamine on rahuldada suutnud ka nõudlikke vaatajaid. Siin on lavastajaid, kes on võtnud oma ülesandeid väga tõsiselt ja saavutanud tähelepanuvaid töötulemusi.

Kullamaa seltside juures töötab 5 segakoori kokku umbes 150 lauljaga. Iseseisvuse ajal on korraldatud 2 ilmalikku ja 1 vaimulik laulupäev. Peale selle on korraldatud mõned vaimulikud kontserdid kooride ühise ettevõtteana. Käimas on Kullamaa IV laulupäeva korraldamise eeltööd.

Peale pidudel ja aktustel esinemiste on segakoorid korraldanud ka kontserte. Viimasel ajal on selle poolest kõige agaram olnud haridusselts „Edu“ suur ja distsipliineritud koor.

Jooni Kullamaa seltsielu tekkimispäevilt.

Kullamaa seltsielu näib oma esimesi idusid olevat ajama hakanud umbes 50 aastat tagasi, peale 1880. aastat. Kullamaa rahva võrdlemisi jõukas tulunduslik alus pakkus soodsamaid kui naabrikehkkonnis võimalusi alustada kultuurielu pealeehitist seltside ellukutsumise ja sellest järgnevate vaimliste ürituste näol.

Esimene seltskondlik eneseavaldus leidis väljendust Kullamaale asutatud Eesti Aleksandri kooli Abikomitee tegevus. Selle ettevõtte hingeks olid peamiselt Kullamaa kooli koolmeistrid ja kogukonnakirjutajad eesotsas Jaan Veidermanniga Üdrumalt. Kuid tunnustatavat abi tuli ka Kolovere rüütli-

Vabaharidustöös on õpiringide töövorm leidnud eelistamist kursustele, välisinstruktorite ja konsulentide esinemistele. Möödunud aastal saavutas õpiringide töö alal jällegi „Edu“ esimese koha. Aga ka Jõgisool, Kullamaal ja Vaiknal on töötanud ja töötavad õpingid.

Jätan mainimata igasugused oskuskursused: kangakudumine, toiduvalmistamine, käsitöö, milliseid naiste ettevõttel siin-seal korraldatakse. Tundub, et põllumajanduslike teadmiste järele enam erilist huvi ei tunta.

Ei saa mainimata jätta koolide poolt korraldatavaid õpilaspäevusi. Neil on ka omad teened.

Lõpuks veel vabaharidustöö-tegelastest. Valdava osa neist moodustavad õpetajad. Kuid on ka juhtivail kohtadel, tegelikus töös nimelt, ka teisi: 2 põllumeest ja 1 vallasekretär laulukoori juhtidena, 1 konstaabel näitejuhina, 1 käsitöölise pasunakoori juhina. Väljapaistvam ja mitmekesisem on siiski õpetajate töö. See ei ole neil kerge. Ei ole sugugi liialdus ühe õpetaja järgmine ütetus: „Hirm hakkab mõeldes, et tuleb jälle talvine tööaeg“. Hirm sellepärast, et talvine tööpäev venib tihti 16—18 tundi pikaks.

Üldiselt tagasi vaadates Kullamaa seltskondlikule tegevusele, ei saa kaevata loiduse üle. Ei ka sihtide puuduse üle. Pigem leitakse tarvis olevat palju rohkem teha, kui jõud lubab.

mõisa ja selle rippuvusse koondunud käsitöölise ja mõisateenijate suurearvulisest perest.

Aleksandri kooli liikumises tekkinud teravate lahkkelide järeltulijate suletud peakomitee ühes abikomiteedega 1884. aastal. Nüüd tuli siin süttinud teotsemishimule otsida teist väljendusvormi.

1884. aasta varakevadel anti palvekiri kihelkonna kohtunikule, kus palujad oma „kõigealandlikumad igatsemised ja palved kohtuhärra ja koolivalitsuse peavanema väga austatud tundmisele ette kantakse“, et luba saada raha korjata puhkpillide ostmiseks asutada kavetatavale Kullamaa mängukoorile.

Ülalmaintud palujaid, Kullamaa kihelkonna kooliõpetajaid J. Veidermann'i, H. Uridamm'i, J. Kromel'i, käsitöölisi C. Kasterbusch'i, G. Kasterbusch'i, H. Habermann'i, kogukonnakirjutajaid J. Peetmann'i ja C. Reinvaldt'i ja mõisavalitsejat M. Kalff'i tuleb lugeda Kullamaa Muusika Seltsi asutajaiks, isegi rohkem: esimese eesti seltsi ellukutsujaiks Läänemaal.

Esimese maarahva seltsi ellukutumise eel-tööd sündisid kõrge vaimustuse tähe all. Innukas rahakorjamise hoos tuldi toime vingerpuside ja naljadegagi.

Korjamiseraamat sisaldas muuhulgas ka juudikeelset kirja. Kuid sündis veelgi naljakam lugu, mida on Kullamaal ikka meeles pec-

C. Kasterbusch nõudis oma hästihoolitsetud lõuahabemest 25 rubla. Suure tingimise peale panid koosolijad viimaks 10 rubla lauale, mille eest Kasterbusch oma habemest lahkuma pidi, olgugi raske südamega, sest oli paras tiivaripsulöömise ajajärk.

Samasuguse hävitava saatuse osaliseks sai ka J. Veidermann'i habe, kuid odavam hinnan eest. Tema habe tõi muusikakoori kasuks sisse 5 rubla. Kokku oli kuulsast habemetemüügist sisse tulnud 20 rubla, mis siis tähendas keskmise pilli hinda.

Nii saadi lõpuks kokku 325 rubla ja asuti pillide tellimisele Saksamaalt. 1885. aasta märtsikuus jaotati pillid mängijatele välja ja

Kullamaa II laulupäev. Juhatab T. Vettik.

tud ja mis on väärt, et seda edaspidigi meeles peetaks.

Trahteripidajaks Jõgeval oli tol ajal Peeter Vühner, selle sobitusel trahter oli saanud mingisuguseks kohalikuks seltskonnategelaste klubiks, kus peremees tihti algatas mitmeid vääruslikke ideid. Kord arutleti jutuajamisel, kust saada pasunate ostmiseks raha. Keegi hantvärki mees koosolijate hulgast tegi propagandat selle heaks, et mehed laseks enda habemed maha ajada. Seda lasksidki mitmed teha, kuid tõrkujaid olid tiser Carl Kasterbusch ja kooliõpetaja Jaan Veidermann, kes oma habemeist ei tahtnud lahkuda. Asi läks ärplemiseks ja mõlemad habemikud olid viimaks ka nõus oma habemeid ohverdama „isamaa altarile“, kui vastutasuks makstakse muusikakoori heaks kõva summa.

valiti ka koorile juhatus. Seda aega tuleb pidada Kullamaa Muusika Seltsi tegevuse algupäevaks, kuna siis esimest korda hakati organiseeritult toimima.

Suure huviga võeti pillid kätte ja nüüd algas rõõmus pasunapuhumine. 1885. aastal sõnandati ette võtta vaimuliku kontserdi korraldamine. Iseloomulik küll, et kontsert ei peetud kirikus, vaid leeritoas.

Muusikakoor ühes laulukooriga teotse juba 1885. aastast, kuid kinnitatud seltsid veel ei olnud. Alles 1890. aastal kinnitati Kullamaa Muusika Selts.

Põhikirja § 1. järgi oli Muusika Seltsi siht kirjutatud küllalt kõrgetele nootidele. Selts pidi püüdma . . . „kaasa aidata klassilise muusika arusaamiseks“. Vähe koolipingi järgi lõhnavam oli teine sihimäärang: „arendada seltsi liik-

mete hulgas muusikaliste oskussõnade tundmist küsimuste ja kostmistel abil.“

Seltsile ametliku teotsemisloa andmine kinnitatud põhikirja näol elustas seltsi tegevust.

1893. aastal lähevad moodi trükitud peokulutusel. Siis läks Kullamaalt välja idee suuremaaulatusiikumaks algatuseks: 28. no-

vembri koosolekul 1893. a. soovitas kooliõpetaja V. Leital korraldada üleüldist maakonna laulupidu priiuse mälestuseks.

Nagu teada, sai Läänemaa I laulupidu teoks 1896. aasta jaanipäeval. Selle ettevõtte teostas samal aastal ülemtalurahvakohutniku K. Hellati algatusel ellu kutsutud „Kungla“ selts.

Peeter Malein, teeneline Kullamaa koorijuht.

J. Uustalu.

Ons vähe neid lauljaid, kes loobuvad kaasalaulmisest vabandusega, et neil olevat kaugel harjutustel käia, palju koduseid toimetusi, huvi puudus jne.

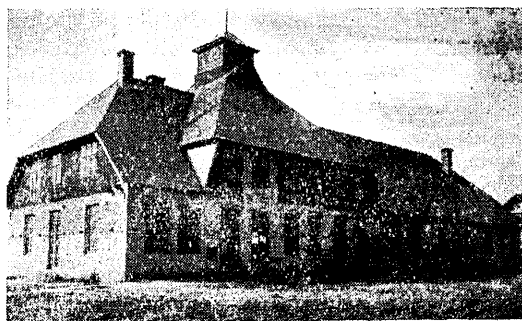
Imestamapaneva visadusega on aga Kullamaa koorijuht Peeter Malein, nüüd juba 20 aastat koorijuhina töötades, näidanud, et kui on huvi asja vastu, siis on kõik raskused võidetavad. Maleinil on talu, kaunis suur majapidamine Teenuse jõe taga. Sinna panevad suurveed ja jää-lagunemine Maleini vahel istuma, nii et ta kodunt väljagi ei saa. Tihti on väljapääs mööda auklikke ja mudaseid teid mõnele teisele viimseks piinaks. Maleinile aga ainult lõbuks. Pühapäeva hommikul vara sõita Teenuse Perenaiste Seltsi segakoori juhatama — 7 km. Sealst pärastlõunaks Sillale Kullamaa Haridusseltsi segakoorile laule õpetama — 10 km. Öhtuks koju — 12 km, kokku ligi 30-kilomeetriline tuur pühapäeval, mis pidavat olema hingamiseks määratud. Olen küll näinud Maleini tusast nägu, kui 12-km-st otsa maha sõites lauljaid tarvilisel hulgal eest ei leia, kuid mitte põhjalikku vihastamist, käega löömist. Ta neelab meelepahagi alla, teeb uusi korraldusi ja — täidab korralikult oma peale võetud ülesande aktusel, peol või kontserdil. Pool tundi hiljem otsi Maleini koosolijate hulgast — kadunud, koju sõitnud.

Oleme näinud inimesi, kellele laudakse kiidulaule, annetatakse tänutähti, juubeldatakse, sest et teatakse seda neile meeldivat. Tõstab ju mõnigi oma kõrre ja vaatab siis

ümber, kas teda nähakse, kiidetakse. Seda ei tee Malein. Ta leiab tasu oma tänamatu ülesande eest teadmises, et on teeninud üldisust ja et on saanud rahuldada oma lauluindu.

Peeter Malein ei ole aga ka mitte kurvakujuline Taavet Soovere Teenuse jõe äärest. Ei, ta talu on eeskujulikumaid ümbruskonnas, tal jätkub ka veel jõudu rassida teede, sildade, kraavide ja paljugi muuga. Saab siunata, kuid viib oma asja õnnelikult läbi.

Peeter Maleini tänuväärne töö Kullamaa koorijuhina on leidnud tunnustamist, aga ta vaev mitte tarvilikku hindamist, sest et ta ise on väga vähenõudlik enese suhtes. Maleini pea hakkab juba hõbetuma ja aastad kuuekümnele lähenema. Võibolla, et ka tema väsib. Kahju oleks, kui ta töö ununeks. Olgu siinkohal toodud read mitte meelituseks, vaid tunnustuseks ta kasuliku vaimse töö eest.

Kullamaa Rahvamaja

Pidukultuuri kokkuvõtteid Pärnumaalt.

P. R.

On üldtuntud tõsiasi, et meil nii haridus- kui muusihiliste organisatsioonide peamine tegevusavaldus seisab pidude korraldamises. Selles kahtlemata on mindud liiale. Sellist veenet ei tarvitse sisendada kuidagi mingi askeetlik ja ülilmoralistlik elukäsitlus, ei, põhjused on hoopis praktilisemad. Pidude rohkuse all kannatab 1) pidude sisuline väärtus ettevalmistusaja lühiduse tõttu, 2) sellest tegelaskonna ja publiku hinnang pidudele, 3) publiku rohkus ja seega 4) pidude majan-

lühike ülevaade pidude korraldajate, asukohade, osavõtu ja sisu kohta. Siin esitatavad põgusad, aga ometi täpsad arvulised andmed kõnelevad pidukultuurist huvitatutele rohkem kui pikad üldsõnalised arutlused.

Sellise kokkuvõtliku ülevaate saamine küllap on võimalik ainult Pärnumaal. Nimelt Pärnu maakoolivalitsus teostab juba mitmendat aastat maakonna piirides avalikkude ettekannete kultuurilist valvet, mille andmete järele on koostatud maakoolivalitsuse lahk-

Kullamaa Haridusseltsi segakoor. Keskel juhataja P. Malein ja seltsi auliige J. Veidermann.

duolik külg ja 5) tegelaskonna võimed ning hea tahe liigse pingutuse tõttu.

Viimastel aastatel siiski on hakatud rohkem taotlema hariduslike organisatsioonide peamisi sihte: korraldama kursusi, loenguid, õpiringe jne. Kuid seda siiski veel üksikuis paigus: väga paljudes kohtades seltskondliku elu kultuuri üritised avalduvad veel ainult iganädalasis sageli üsna nielais pidudes.

Käesolev kirjutus siiski ei taha esitada meil nii vähe aruteldud pidukultuuri põhimõttelisi ja praktilisi küsimusi, vaid anda

loal käesolev kirjutus.

Enne statistika juurde asumist paar sõna valve tehnikast, millest selgub, kuivõrd usutavate ja täpsate andmetega meil on tegemist. Maakond on jaotatud 60 ringkonda, igas ringkonnas on üks kultuurilise valve teostaja ja selle asemik, kes registreerivad kõik oma ringkonnas peetavad avalikud ettekanded. Valve teostajad eranditult on õpetajad ja nad töötavad tasuta.

Alltoodud 1933. a. kokkuvõtteis puuduvad mõne ringkonna andmed, kuid need üldpilti palju ei muuda.

769 pidu aastas.

1933. a. Pärnumaal korraldati üldse 769 avalikku pidu (registreerimisvihkudes puuduvad andmed muude avalikkude ettekannete kohta) — 335 organisatsiooni poolt. Seega keskmiselt tuli igal valve teostajal registreerida tosin ettekandeid, tegelikult mõnel aga mitukümmend, kuna kolmes ringkonnas ei toimunud aasta jooksul ühtki pidu. Pidsid korraldavad organisatsioonid on väga mitmevalgelised. Esirinnas sammuvad kohalikud hariduslikud organisatsioonid, siis tuletõrjeseltsid ja kaitseliit, koolid, kirikunõukogud, kutseliste teatrite külastused, poliitiliste org-ide kohalikud ühingud jne.

Mis puutub pidude asupaikadesse, siis sellekohastes rahvamajades korraldatavaid oli umbes 40% üldarvust, koolimajades — 45%, taluküünides — 10%, metsas, avalikel platsel spordiväljakuil jne. — 5%. Need arvud kõnelevad veelkordse selgusega, kui akuutne on rahvamajade võrgu kiire ja otstarbekas teostamine.

120.000 pidulist.

Kui jälgida andmeid pidude osavõtust, siis need kõnelevad väga huvitavat keelt. Üldiselt on vabaõhu pidustustist osavõtt suurem, aga ka teatrite külastustist ja oma tege-laskonna sisukamaist pidudest, kuna nigela kavaga pidust osavõtt samuti on nigel. Seega ei pea kaugeltki paika väide „publiku rumalusest“.

Pärnumaa 769 pidust möödunud aastal võttis valvevihkude andmetel osa 104.983 inimest. Kuna aga paljud registreerijad on arvestanud ainult müüdnud pileteid ja mõne ringkonna andmed puuduvad, siis võib julgesti öelda, et 120.000 Pärnumaa inimest käis möödunud aastal pidudel.

Ehkki need arvud näivad muinasjutuliselt suured, ehkki iga pidu peale langeb keskmiselt kuni 150 inimest (mis oleks ju rahuldav saavutus), pole pidude korraldajate olukord tegelikult sugugi nii roosiline. Osavõtjate üldarvu suurendavad tublisti igasugused vabaõhu tingel-tangel pidud „kapakaljaga“, rõhuv enamus pidudest peab aga leppima 50—80 osavõtjaga, jah, isegi 10—20 inimesega on

pidusid peetud. Ainusesed, kes osavõtu pärast nuriseda ei saa, on koolid, teatringreisija — eelnimetatud kapakaljamehed. Viimased kõige vähem.

Nüüd siirdugem jälgima Pärnumaa pidude sisustust.

Siin on valdavalt maksev üldtuntud vormel: näidend ja „lõpuks tants“. Umbes 75% pidude kohta kõnesoleval aastal see vormel on maksev. 15% peale näidendi ja tantsu oli veel muid ettekandeid, 8% oli sisustatud ilma näidendita ja ülejäänud moodustasid ainult tantsuõhtud. Siia hulka ei kuulu teatrikülastused, mis enamasti sooritusid ilma tantsuta.

Kõnesoleval aastal Pärnumaa pidudel kanti ette 228 eri näidendit. Neist menukaimaks osutus selle aasta lõõktükk A. Mälgu „Vaese mehe ututali“, mis lavastus 27 korda 24 erikohas. Järgmise koha jõudis saavutada jällegi Mälgu alles aasta lõpupoolel ilmunud „Neitsid lampidega“, mis kannatas välja 21 lavastust. Järjekorras veel rida lavastatuid näidendeid: Raudsepa „Vedelvorst“ — 19 korda (iseloomulik, et „Mikumärdit“ sel aastal mängiti vaid ühes kohas), Posti „Kui põhjaka-ru ärkab“ — 16 korda, Kangermanni „Vaikne kena kohakene“ — 14 korda, Ruttofi „Väimehed“ — 11 korda, „Iluduskuninganna“ ja „Vidriku parun“ — 9 korda, „Tiiul tosin vanemaid“ valgustas rahvast 7 laval. Teisi näidendeid kanti ette vähem, enamikku aga ainult üks kord. Millise vaimuvaraga rõhuv enamus pidude korraldajaid oma publiku nõudeid arwab rahuldada suutvat, selgub kas või järgnevaist nimedest: „Vooruslik patustaja“, „Suure linna ilu“, „Naisterahva pesus“, „Teener toobistes pükstes“, „Sangaste Juss“, „Tuba kahe voodiga“, „Teener vannis“, „Prunt“ jne. jne.

Pidude muljete hinnangust valveteostajate poolt pigem vaikigem: need näivad olevat väga subjektiivsed ega saa neist erapoolelt üldpilti. Kuid väga sageli võib kohata vihkudes märkmeid: labane jant, vilets näidend jne.

Pidueeskavade sisustamine kaheldamatult jätab mõndagi soovida. Kohalikel seltskonnategelasil, hariduslikel keskorganisatsioonil ja näidendite kirjastajail on sel alal avastada veel paljusid tegevusmaid.

Üleskutse.

Kallid laulu- ja mängusõbrad!

Möödunud on mõnigi aasta, kui korraldati Kullamaa laulupäev, mis oli vast esimesi katseid — panna rohkem rõhku laulupäeva muusikalisele õnnestumisele ja kordaminekule. Au ja tänu tegelasile, koorele — see õnnestus tunnustatult! Eelmine tiivustab ja julgustab jätkama võetud suunda.

Kullamaa neli haridusseltsi otsustasid pidada kuulsa Kolovere lossi kaunis pargis 16. juunil 1935. a. Kullamaa 4. laulupäeva.

Kutsume üles lähedasi ja kaugeid laulumängusõpru võtma osa Kullamaa 4. laulupäevast!

Astugem kokku ühiseks iluks, et jäädavalt kõlaks meie vaba laul kodumaal, nagu ta

kajab üle ajaloolise Kolovere lossi, et rajaksime võimsaiks ja sitkeiks oma kultuurijuured nagu seda seal vaatavad meile vastu lüües tammed! Üks ühistunde ja kultuuri nurgakive on muusika, mille võimas avaldus laulupäevis!

Muusikakultuuri süvenduseks — Laulupäev laulule! Kavva uut ja väärtuslikku! Soodsalt noodiliteratuuri! Ka tegelasile muusikat! Väljatöötust kavale ja tööd kooridele!

Lauluvennalikult

Kullamaa 4. Laulupäeva Toimikond.

Aadr.: Loss, Kolovere.

Kirjanduslik ringvaade

Mait Metsanurk — Ümera jõel.

1926. aastal ilmus noore õpetlase H. Moora sulest raamat „Eestlaste kultuur muistsel iseseisvuse ajal,“ milles „lühirilise šokolaadi“ asemel pakuti „toitvat karbonaadi,“ ehk autori sõradega öeldes „ülespuhutud õõnsate luule illusioonide“ asemel pakuti „kindlale teadmisele rajatud tõsiasju.“ Pildis ja sõnas tutvustati seal muistsete eestlaste riietusega, elamutega, elatusviisidega, ühiskondliku korraga, sõjalise ja vaimse kultuuriga (ka naaberrahvastega). See H. Moora teos oli heaks käsi- raamatuks õpetajatele, üliõpilastele ja iseõppijatele.

Nüüd on aga ilmunud väljaspool „kuld- raamatute sarja“ samasisuline kuldne raamat alg- ja keskkoolis õppivale noorsoole, lastevanemaile ja igale heast raamatust lugu- pidajale. See on Mait Metsanurga „Ümera jõel.“ (Noor-Eesti kirjastus, 1934, lk. 1—412, hind 5 kr. 75 s.)

Vahe seisab selles, et üks (H. Moora) kõneleb mõistusele, teine aga (M. Metsanurk) südamele. Teatavasti mõistus jätab meid külmaks, süda aga teeb soojaks. H. Moora arvates muistne iseseisvuse aeg jääb meile „psüühiliselt kaugeks ja külmaks, sest meile jääb teadmatuks ja varjatuks, kuidas esivanemate kauged põlvned mõtlesid ja tundsid,“ Mait Metsanurgal aga igalt leheküljelt hoovab vastu muistsete eestlaste tundeid ja mõtteid, mis teeb möödunud ajad meile nii lähedaseks ja soojaks. Siin („Ümera jõel“) tutvume muistsete eestlaste ühiskondliku korraga: pere-

konnaga, saraskonnaga, kihelkonnaga, maa- konnaga, jõukuse suhetega ja seisuslikkude vahede algetega (vanemad, peremehed, sulased, orjad); siin näeme esivanemate elumaja, sauna, aita, lauta, püstkoda, põllu- ja alemaad, karja- ja heinamaad; siin kuuleme metsas- tusest, kalastusest, sepisest ja kaubandusest; siin imetleme meeste ja naiste rõivaid, jalat- seid, peakatteid, ehteid, töö- ja tarberiiustu; siin vaimustume esiisade vaprustest sõjas, surmapõlgusest lahingus, õrnusest koduses elus; siin teeme pasuna ja sõjasarve kutsel malevaga kaasa sõjaretked Sakalast Võnnuni; siin õpime tundma ka naaberrahvaid: liivlasi lätlasti, venelasi, sakslasi.

Ajaloolase süda täitub rõõmuga, kui ta leiab ilukirjandusliku teose, milles otsese eesmärgi — esteetiliselt naudingut — kõrval taotellakse veel muidki õilsaid sihte, nagu: 1) äratada huvi ajaloolise või esiajaloolise mineviku vastu, 2) tuua „aja vaim“ käega katsutavas- se kaugusse ja 3) kergendada ajalooõpinguid alg- ja keskkooli klassides.

Teadusliku, pedagoogilise ja ilukirjandus-liku kõrge väärtuse tõttu M. Metsanurga „Ümera jõel“ väärib kõrvutamist tänavuste kirjanduslikkude laureaatide A. H. Tammsaare ja K. A. Hindrey teostega. Liialdamata võib öelda M. Metsanurga „Ümera jõe“ kohta sedasama, mis aubinnakomisjon ütles A. H. Tammsaare „Tõest te õigusest“: „Teos on tüübirikas, psühholoogiliselt tihe, meeleolult pinev ja stiililt ilmikas ning selgitab rahvuslikku omapära ajalooliselt õiges valguses“ („Päevalehe“ järgi, Nr. 342; 1934).

Trükiladuja on käesoleva raamatu mõnes sõnas jätnud tähti ladumata või nende järjekorra ära vahetanud ja on teinud kirdest „kagu“ (lk. 52), *kangematest* „kangemad“ (lk. 126), *vähkestest* — „vaiksed“ lk. 179), *Gaudetest* „Gaudete“ (lk. 217).
V. Orav.

Lühike eesti kirjandus- lugu.

Fr. Tuglas.

Eesti Kirjanduse Seltsi „Elava Teaduse“ seeria nr. 25. 111 lk. 33 pildiga. Hind 1 kr.

Selles teoses Fr. Tuglas annab tõhusa ülevaate eesti kirjanduseloost selle varaseist rahvaluule algeist kuni viimase ajani. Olulisemais joontes on antud kujukas pilt tähtsamaist ajajärkudest ja kirjandusvooludest, nähes neid üldisel kultuuriarengu taustal. On jäetud vaatlusringist väljapoolse vähemtähtis, kuid siiski pakub teos olulisemad iseloomustusjooned kõigi tähtsamate eesti kirjanike loomingu kohta. Mõnedki seisukohavõetud Tuglase kirjandusloos on uudsed ja ajakohasemad, kui näiteks seniilmunud koolikirjanduslugudes.

Kirjutatud on raamat rahvalikus, kuid Tuglasele omases viimistletud stiilis ja keeles. Raamatut võib pidada soovitavaks õpiringidele eesti kirjanduseküsimumste käsitleluse. Muidugi pakub teos selleks vaid iseloomustavamaid üldjooni, kuna lähemaid illustreerivad materjale on soovitatav hankida kirjanike teoseist, kelle loomingu õpiringis käsitletakse. „Lühike eesti kirjanduslugu“ aitab värskendada ülevaadet meie kirjanduse arengust ja seda põgusalt pilti täiendada uuemaaja-kohaste seisukohtadega.
K. L.

Vallutajad.

August Jakobson.

Romaan. Noor-Eesti kirjastus Tartus 1934.

See on kolmas romaan tsüklist: „Andruksonide suguvõsa.“ Sellepärast tuleb romaanile suhtuda kui ühele vahelülile kavatsetud tervikus.

Toomas Andrukson on kätejõuga põlismetsa talu rajanud. Ta rähkles edasi, oma viie täiskasvanud pojaga ainult selleks, et suurendada põldu ning seda mõisalt päriseks osta. Ent „vallutajate“ põhisündmustiku moodustab võitlus isa ja poegade vahel. See pole mingi avalik võitlus, vaid Andruksonide omase jonnipulga kokkupanemine ja lahutamine, mis lõpeb kolme poja linnakolimise ja ühe koduväiks minemisega. Talus püsinud vanem poeg naib alevitöölise lese ja pärib talu.

Jakobsoni Metsatalu Andruksonide meessugu moodustab mingi kolkataguse sänikaelte perekonna. Seda valitseb halastamata valjusega vana Toomas,

kel pole mingit läbikäimist lagendiku külaga. Meit satalus maksavad omad seadused ja kombed. Eksimused nende vastu leiavad alati vastava karistuse. See metsanurga eraldumisvõru lõtvub vaid romaanelõpul, mil külarahvas kutsutakse Markuse pulma. Mitmed keskealised peremebed pääsevad Metsatalu piiridesse esmakordselt, kõnelemata nooremaist!

Metsatalu inimesed mattuvad kõrvuni töhe. Siin pole rõõmu, vaid vaikimine ja lõputu töö. Küsid eneselt sageli — milleks see orjatöö kõik? Kuid Metsatalu eneserahuldumist ja kombeid ei valitse mitte mõistus ega aru, vaid rusikas ja vemmal. Isa ja poegade vahelised lahkelid aetakse joonde vaid malakaga. Lakkamatu, tihti sihitühi töötamine ja kaklemine iseloomustab neid läinud sajandi talupoegi. Romaani lõpupoole alles väheneb rõõmustaval kombel rusikakõne, andes maad talupoeglikule arukusele.

„Vallutajad“ on jõudsalt kirjutatud raamat, kuid vitaalsed. Kuid kompositsioon ning stiil kannatab tugevasti ruttamisest tingitud puudustest all, eriti esimene pool. Need puudused on arusaadavad, kui arvesse võtta meie kirjanikkude kitsaid töötügingimusi. „Vallutajad“ jääb tähelepanuväärseks kõiteks läinudaasta proosatoodangus.

Joh. S.

Kolletuspäev.

Hendrik Adamson.

Eesti Kirjanikkude Liidu kirjastus Tartus 1934.

Maaüksindusse tõmbunud ning kurnava rinnahaigusega heitleva Hendrik Adamsoni lüüriline erksus meenutab mitmeti Juhan Liivi luulehellust. Ümbritseva lähiselu pisinähted on helisema virgutanud mõlema lauliku tundemeeli. Oma kinnisümbruse loomisvirgutustele andis Liiv sageli laiema ajamõtte sümboolsuse, Adamson aga piirdub ikka enam ja enam oma kaduva elu mõtisklustega.

„Kolletuspäev“ on tabav iseloomustus neile palvikulistele nägemustele, peatse kaduvuse mõtetele ning ülitundmuslikele looduslauludele, millistest koosneb see värsikogu. Närbumismeeleolu on Adamsonis niivõrd tugevaks paisunud, et on lämmatanud isegi ta rahvalikult värsistatud huumoritunde, mida kohasime ta varajasemas loomingu. Iga seik, mis põhjustab värsi, kipub paratamatult seosesse surmamõttega. Jäävad nagu õhku mõningad enesepetelised rõõmulohutused.

Kaanoniseeritud vormiseadusist pole Adamsoni inspiratsioon kunagi hoolinud. Nõnda ka „Kolletuspäevas“. Lihtsus temaatikas ja ütlemissrõõm kujundamises juhib autorit ka siis, kui see ei mahugi enam sageli värsi ühtluspriiridesse. Pisimõtete paralleelism uues kujunduses, riimide juhuslikkus ning rütmikonarlus lüürilise tundmuse kasuks jäävad Adamsoni luule omapärasteks lahkkõladeks. Ja oma parima annab ta ka „Kolletuspäevas“ rahvalaulustiile kallutatud murdeluuletusis.

Joh. S.

Palavik.

Heiti Talvik.

Luuletusi. Kammissseppade kirjastus Tartus 1934.

»Palavik« on H. Talviku esikogu, millesse koondatud luuletused 1924—1934. a. Kuid vaatamata kümneaastasele ajavahemikule, jääb »Palavikust« haruldaselt terviklik üldmulje.

Põhimeeleolult sarnaneb Talviku esikteos mittemi Adamsoni kolletuslauludele. »Palavik« kajastub samuti tõbede, allakäigu ja surma inspiratsioonidega. Kahestkümnest kaheksast luuletusest tegelevad otseselt või kaudsemalt tervelt üheksateist poomise, katku, kärvamise, rappavajumisega! Neile lisanduvad reuma, astma, kuritõbi, migreenid ja muud tõved romantilistes raamingutes. Talviku pessimistlikku elutunnet aga ei põhjusta nähtavasti mingi füüsiline kannatus, nagu teame seda Adamsonist, vaid sinne »surmalähedus« juurdub ennekõike literatuursel esteetilis-romantilisel maailmatajumisel. Pole kahtlust, et »Palaviku« apaatiamaneeeride väliseeruditsiooni tuleb otsida kõigepealt prantsuse poeedi Villon'i luulest, mis põhjustabki sügava tühiku selle esikteose ja kaasaja vahele.

Oma pohmelusluule on Talvik valanud laitmatuse vormi eeskujuliku selgusega. Kujundamises on kokku liidetud romantilised visioonid naturalistlikkude otsekohesustega. See annab »Palaviku« elupohmeluslikule sisulaadile isepärase stiilijõu.

Joh. S.

Karmid rütmid.

August Alle.

Luuletusi. Eesti Kirjanikkude Liidu kirjastus. Tartus 1934.

Siuru-põlve luuletajaist on Alle juba varakuu erinenud oma realiteeditundega, mis väljapääsu otsis sarkasmis ja ironias (»Carmina Barbata«, »Laul kleidist helesinisest ja roosast seelikust,« epigrammid). Paistab, nagu oleks Alle siuruuagesse unistumõnu lüürikasse eksinud vaid ajatungide mõjutusel. Seda tõendavad veel kord »Karmid rütmid«. Sest raamatu avatsükl »Pühajärvele« oma kergelaadse loodusevaatlusega jääb ainult ekspositsiooniks kaasaja tungidest sõnastatud värsikogu kolmeneljandikule.

Alle ei häbene ega karda ümbritsevat elujooksu, kuigi ta enese isiklik olukord selles sigitab ainult ironiat ja sappi. Mõeldes sotsiaalselt, on tal alati julgust väljendada oma tõekspidamisi avameelselt. Lähiselu sündmused, nürimeelsed ühiskondlikud spekulatsioonid, väline valesära ja relvataristamine — nendele on suunatud Alle tüse ironia »Karmides rütmides«. Ta demokraatsel luuletajatundmusel on alati tagavaraks lajatatavaid kujundusvõtteid ja mõttesähvatusi nähete pihta, mis ei mahu autori veendumustesse. Sellest siis tulebki, et Alle värss enam tihti ei püsi kindlais vormiraamidest, murdub, kaotab sageli elastsuse, saavutamata »Carmina barbata« lakoonilist otselööki. Näib nagu oleks see Alle loomingus murranguline kogu sisu ja vormi heitluseks.

Joh. S.

KIVITRÜKIKODA

J. MÄNNIK

TALLINN, SOO 23

Telefon 436-86

Valmistab igasugu värvilisi

TRÜKITÖID

Töö kiire ja korralik

Hinnad vastutulelikud

Moodsaid hooaja uudiseid

soovitab rikkalikus valikus

A.-S. „Rauaniit“

Tallinn, Põhja Puiestee nr. 7

Eesti Vastutavate Ametnikkude Ühing

Ühing on asutatud 1920. a.

*Annab vastutavaid ametnikke ja vastutab nende kätte
usaldatud varade eest.*

Vastutuskapital ja tegevus seisab Tallinna börsikomitee järevalvel, arvepidamise ja asjaajamise sunduslikku välisrevisjoni toimetab Eesti Kindlustus-Kesksekselts.

Address: Tallinn, Väike Karja tän. 3. Telefon 458-66.

Juuksetööstus „CZIPAN“

TALLINN, PIKK 19. TEL. 442-12

Daamide, härrade teenimine

Paul Michelson

Tallinn, Vana Posti tän. 8

Soovitab kõiksugu kooliõpilaste vormimütse. Peale selle saadaval kübaraid, klubi-, shoni-, spordi-, mees- ja naiskaitseliidu ning mees- ja naistuletõrjemütse.

Valmisriieteäri „TUGEVI“ Tallinn, Harju 39. Kõnestraat 469-84.

Soovitab omast valikurikkast laost naisterahva ja meesterahva valmisriideid.
Hää töö, elegante lõige ja **odav hind.**

Tellimiste vastuvõtt.

Tellimiste vastuvõtt.

Valmisriieteäri „TUGEVI“ Tallinn, Harju 39

Osakond: PÄRNU — JÄNESESELJA 5-a.

Firma „TUGEVI“.

E. Haridusliit võtab osa nime de eestistamisest.

Ringkirjad seltsidele.

Neil päevil liidu büroo saatis välja erili sed ringkirjad liikmeks olevaile seltsidele, mil liseis soovitati õpingilise tegevuse arenda mist ja osavõttu nime de eestistamise akti sioonist.

Sellejuures E. Haridusliidust algatati ka k o h a n i m e d e e e s t i s t a m i s e k ü s i m u s. Teatavasti leidub meil õige palju võõrkeelseid ja võõrapäraseid ning inetuid ohanimesid, eriti piiriäärsetes; kuid ka si semaal, kus näiteks veneajal anti välja uusi talukohti. Nii on teada terveid külasid, kus kõigil taludel on venekeelsed nimed, kuigi elanikud seal on kõik eestlased. Seni puu dus aga soodustatud võimalus kohanime de eestistamiseks, kuna eriti talunime de eestis tamine on olnud seotud suurte talu ümber kinnistamise kuludega. Oma ringkirjas H. liit palus saata kohtadeid andmeid võõrapärase kohanime de kohta.

Nagu kuulda, on Siseministeriumis ka juba kohanime de eestistamise küsimus võetud päevakorda ja vastav seaduseelnõu juba välja töötatud.

*

Ka saatis E. Haridusliit ringkirja kõigile mitteliikmeile hariduslikele seltsidele, soovi tades neile uuemaid tööviise vabaharidus tões ja astuda E. Haridusliidu liikmeks.

Haridusliidu töäjõudude vahelised õpikoosolekud.

Mitmel puhul on märgitud asjaolu, et kõik liidu tegelased, eriti kes kokku puutu vad kohalike seltside tööga, peaksid üldjoon tes olema teadlikud enam-vähem kõigis liidu avaldusis. Selles mõttes on avaldatud vasta vate o m a v a h e l i s t e õ p i k o o s o l e k u t e mõte, mille teostamisega on tehtud juba algus. Seesuguseil õpikoosolekuil kuulatakse kaas võitlejailt referaate teatavalt liidu alalt või mõnest küsimusest ja arendatakse seda edasi omavahelistes sõnavõttudes. Sel teel on ot sustatud esimeses järjekorras läbi arutada liidu puht organisatsiooniline külg ja tähtsa mad vabaharidustöö alad.

Seni on korraldatud kaks seesugust omavahelist arutusõhtut — 10. ja 16. jaan. Esimesel refereris N. Ruus vabaharidustöö avalduste ulatusest, loengute ja kursuste korraldamisest, rahvaulikoolidest ja raamatu kogudest; teisel õhtul refereris E. D. Tinn väikelavade osast vabaharidustões ja näite

kunsti arendamisest kursuste ja õpingi de kaudu. Mõlemal puhul järgnes referaatidele elavaid ja huvitavaid läbirääkimisi.

Kuna suur osa liidu inimesi on vahepeal jälle laiali (oma ringreisidel, kursuste korral damisel) ja nimetatud koosolekuiks on vaja liik võimalikult kõigi osavõtt, katkestati see suguste õhtute korraldamine, mida loodetakse jätkata arvatavasti kevadpühade eel või järgi.

Peale käsitatud küsimuste on nähtud ette veel järgmiste küsimuste arutamine:

1. Haridusliidu senisest tegevusest — Ev. Vender.
2. Liidu struktuur ja avaldused — J. Tamre.
3. Liidu asjaajamine ja raamatupidamine — A. Tutti.
4. Teatritarveteladu — A. Vender.
5. Isetegevuse põhimõte vabaharidus tões (õpingi de põhimõte ja tüübid, tähtsamaid metoodilisi küsimusi, töö kavad ja juhatused jne.) — K. Laane.
6. Väikelavade repertuaariküsimusi — A. Särev.
7. Maalavade dekoratsioonid — J. Karell.
8. Rahvamajad — M. Pärt.
9. Ekskursioonid — N. Ruus.
10. Soovitavamaid hariduseltside tüüpe — K. Laane.
11. Laul, muusika, kehakultuur haridus tões — * * *
12. Kirjavahetuse korraldus ja arhiiv — E. Rosner.
13. Õpingiraamatute ja valguspilti de laenutamise küsimused — A. Tartov.

Sellelaadsete küsimuste lähemaks ja põhjalikumaks käsitamiseks on juhatusel kavat sus eeloleval suvel korraldada veel vastavat liidu tegelaste vahelist süstemaatilist kursust.

Liidu vabaharidustöö käsiraamatukogu

on käesoleval hooajal täiendatud võõrkeelse vabaharidustõesse puutuva kirjandusega. Sügisel muretseti terve rida saksa- ja inglise keelseid raamatuid. Neil päevil saabus 40 krooni väärtuses vabaharidustõesse ja teatri ellu puutuvat venekeelset kirjandust. On soovitat, et liidu tegelased oma teadmiste rikastamiseks ja värskendemiseks kasutaksid järjekindlalt vabah. käsiraamatukogu.

Uusi näidendeid.

Vabaduspäevaks ilmusid E. Haridusliidult järgmised näidendid:

T. Braks — „Kotkamäe kangelas ed“ — 2 vaatuses.

B. Kangerman — „Kapral Salu“ — 3 pildis.

Konsulent N. Ruus käis Taanis,

kus viibis m. a. nov. ja dets. Oma Taani-reisil Ruus tutvus sealsete vabaharidustöö oludega, eriti noorsootööga, pidades ise loenguid Eestist. Oma Taani reisu tulemusena R. annab välja 100 lk-lise raamatu „Haridusolud Taanis“, milles rohkest pildimaterjali.

Raadio ringhäälingu kaudu

on võimaldatud edasi anda vabaharidustööd käsitavaid loenguid. Seni on käesoleval hooajal loengutega esinenud Ev. Vender ja A. Särev. 20. jaan. N. Ruus pidas esperanto-keelse loengu meie vabaharidustööst.

Näitlikke õpikoosolekuid antakse lähemal ajal raadio kaudu edasi E. Naisliidult ja Kirjanikeliidult Haridusliidu metoodilisel kaastöötamisel. Naisliidu õpiringikoosolekute aineks on emade ja laste tervishoid, Kirjanikeliidul — eesti kirjanduse küsimusi.

Liidu näitekunsti konsulentidest.

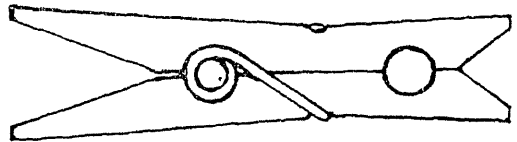
Ed. Tinn andis kursuse Harjumaa Rahvaulikoolis Ravilas (17. I — 3. II), pärast seda on kursused — Ämbblas (8. II — 24. II) ja Kärstnas Viljandimaal (29. II 17. III)

V. S o o s e r v korraldab kursuse Kunda Rahvaulikoolis (2. I — 10. II), selle järgi Rägaveres, Virumaal.

Mitmesugust

Head nõu seltside riiehoijatele.

Väiksemate seltside riiehoijatel, kus riiehoiuruumid võrdlemisi kitsad ja sageli puuduvad sahtlid kalosside paigutamiseks, on suuremaks mureks kalosside paigutamine nii, et igauks pärast omad kätte saab. Küsimus on aga väga kergesti otstarbekohaselt lahendatud, kui muretsetakse iga numbriga jaoks vedruka pesupulk. Sellele kirjutatakse, soovitatav pesutindiga, peale sama number, kui on vastaval riievarnal. Kalosside vastuvõtmisel pannakse need sama numbrit kandva pesupulgaga kokku, mis on riiehoiu number ja kalossid ei saa kunagi segamini minna ega ole ka kartust võõraste kalosside äraandmiseks. Kus nn. peenikesed metallriievarnad, sääl võivad kalosside jaoks määratud pesupulgad rippuda riide varnas, kus aga on jämedamad metall või puust varnad, seal võib varna kõrvale lüüa naela, kus ripub pesupulk. Kui riiehoiule andjal ei ole kalosse, jääb pulk varna või naela otsa rippuma; on aga riiehoiuleandjal

kalossid, siis pannakse need pulgaga kokku ja riie alla vastavasse sahtlisse või ka lihtsalt riie alla põrandale. Riie väljaandmisel näeb riiehoija kohe, kas on kalossid ja leiab need jaataval korral kergesti üles. Samuti on niisuguste pesupulkade kasutamine väga otstarbekohane jalgrataste hoiule võtmisel. Ka on soovitatav hoida mõned ilma numbrita pulgad tagavaraks, millega saab paberil peale kirjutatud number külge panna nende asjadele, mis ei saa panna riievarna (kohvrid, käepidemeta portfelliid jne.).

MEHAANIKA JA VALAMISTÖÖSTUS

JOH. MITTUS

TALLINN, VABRIKU t. 6. TELEF. 438-27.

Valmistab igasuguseid mälestus ja ausamba kujusid: vasest, malmist, pronksist ja teeb kõiki vasevalamise töid.

Uusi raamatuid

Eesti Kirjanduse Seltsi 1934. a. uudisteosed.

- J. Aho: Kas mäletad? II trükk 308 lk. Kr. 2.50, köites Kr. 3.—
 L. Koidula: Valitud laulud. 96 lk. Kr. 1.50, köites Kr. 3.; joonistuspaberil Kr. 3.—
 A. Saareste: Tallinna praegusest nimest. (ärratr. E. Kirj.) 20 lk. Kr. 0.50.
 F. Tuglas: Rahvuslik kirjandus (ärratr. E. Kirj.) 16 lk. Kr. 0.20.
 „Saaremaa“ koguteos „Eesti“ VI osa 884 lk. Kr. 9.— nahkköites Kr. 11.—
 A. Kivi: Nõmmekingsepad. 176 lk. Kr. 2.— iluk. Kr. 2.50.
 E. Muuk: Väike õigekeelsussõnaraamat. 3. trükk, 464 lk. Kr. 3.—
 A. Anni: Kalevipoeg eesti rahvaluules. 266 lk. Hind Kr. 4.50, kalingurköites Kr. 5.—
 Soome laule ja ballaade (antoloogia). 200 lk. Kr. 3.—, iluköites Kr. 3.50.
 „Eesti raamatute üldnimestik 1929—1933“. 800 lk. Hind Kr. 12.—, nahkköites Kr. 14.—
 E. Muuk: Lühike eesti keeleõpetus I. 6. trükk, 138 lk. Kr. 1.75.
 E. Muuk — M. Tedre: Lühike eesti keeleõpetus II. 4. trükk. 172 lk. Kr. 2.25.
 W. Ripman: A second English Book. 3. trükk. 232 lk. Kr. 2.25.

Elav Teadus.

- Nr. 25. F. Tuglas: Lühike eesti kirjanduslugu, 112 lk.
 „ 26. Ed. Laaman: Erakonnad Eestis. 104 lk.
 „ 27. K. Ramul: Uni ja unenäod. 104 lk.
 „ 28. Eesti kroonika. 1933. 104 lk.
 „ 29. Koern: Kaugenägmine 104 lk.
 „ 30. F. Puskov: Raamat ja tema sõbrad. 116 lk.
 „ 31. K. Holtzmeier: Alateadvus ja psühhoanalüüs. 112 lk.
 „ 32. William Bragg: Aine saladused. 112 lk.
 „ 33. O. Keskk: Uued teed toitluses. 104 lk.
 „ 34. A. Põdrus: Elekter igapäevases elus. 112 lk.
 „ 35. E. Kokker: Aur, tuli, vesi. 116 lk.
 „ 36. Kallio: Mis on hing. 112 lk.

Üksiku numbri hind 1 kroon, iluköites 50 senti kallim.

Suurte meeste elulood.

- Nr. 18. O. Kallio: Eliás Lönnrot . . . 164 lk.
 „ 19. K. Leichter: Richard Wagner. 152 lk.

- Nr. 20. H. Mohrfeldt: Jakob Hurt . . . 148 lk.
 „ 21. Justa Kurfeld: Cervantes . . . 160 lk.
 „ 22. F. Toomus: Caesar . . . 144 lk.
 „ 23. E. Kilkson: Earaday . . . 144 lk.

Üksiknumbri hind 1 kr. 50 s., iluköites 50 senti kallim.

Peale selle kuukiri „Eesti Kirjandus“

„Noor-Eesti“ 1934. a. uudisteosed.

- A. Jakobson: „Vallutajad.“ Romaan. Hind Kr. 5.— köites 5.75, iluköites 6.50.
 Jaan Käerner: „Soodoma kroonika“. Romaan. Hind 4.50, köites 5.25, iluköites 6.—
 Juhan Liiv: „Elu sügavusest“. Kogutud teoste seitsmes anne. Toimet. Fr. Tuglas. Hind 1.25.
 J. Luiga: „Päevamured“ I. Esseed. Toimet. Fr. Tuglas. Hind 5.25, köites 6.— iluköites 6.75.
 J. Luiga: „Päevamured“ II. Esseed. Toimet. Fr. Tuglas. Hind 5.25, köites 5.75, iluköites 6.50.
 O. Luts: „Ladina köök“. Mälestused VI. Hind. 3.— iluköites 4.50.
 O. Luts: „Vaikne nurgake“. Jutustus. Hind 5.75, iluköites 4.—
 Mait Metsanurk: „Ümera jõel“. Romaan. Hind 5.75, köites 6.50, iluköites 7.25.
 Kunstühing Pallas 1918—1933. E. Ahase, J. Genssi, R. Parise ja A. Tassa artiklid. Hind 2.50, iluköites 4.—
 R. Roht: „Punane liiblikas.“ Jutustus. Hind 2.— iluköites 3.—
 Joh. Semper: „Prantsuse vaim“ Esseed. Hind 3.—
 Joh. Semper: „Armukadedus.“ Romaan. Hind 4.75, köites 5.50, iluköites 6.25.
 A. H. Tammsaare: „Elu ja armastus“. Romaan. Hind 6.— köites 7.— iluköites 8.—
 Wl. St. Reymont: „Talupojad III. Kevad“. Romaan. Tõlkinud B. Linde. Hind 6.25, köites 7.—
 Wl. St. Reymont: „Talupojad IV. Suvi“ Romaan. Tõlkinud B. Linde. Hind 5.50, köites 6.25.
 E. Stahlberg: „Päikese tõusu poole.“ Romaan. Tõlkinud Fr. Tuglas. Hind 4.75, köites 5.50.
 J. Jaik: „Pombi ja esivanemate kuld.“ Noorsoojutt. Hind 3.75, köites 4.25.
 J. Jaik: „Kuutõrvajad“. Noorsoojutud. Hind 1.75, köites 2.22.
 F. Molnar: „Paal-tänavas poisid.“ Noorsoojutt. Hind 3.25, köites 3.75.
 Richard Roht: „Väikesed rändurid“. Lastejutud. Hind 2.25, köites 2.75.

J. Spyril: „Väike Heidi II.“ Noorsoojutt. Hind 2.—, köites 2.50.
 A. Swan: „Tottisalme pärija“. Noorsoojutt. Hind 3.—, köites 3.50.
 Jaan Vahtra: „Minu noorusmaalt I“. Noorsoojutt. Hind 2.—, köites 2.50.
 Eduard Visnapuu: „Loomade talu.“ Muinasjutt värsides. Hind 1.25, köites 1.75.
 H. Ch. Andersen: „Muinasjutud II.“ Hind 1.25.
 „Türgi muinasjutte“. Tõlkinud L. Raudsepp. Hind 1.75.
 J. Jaik: „Pombi ja Siukuningas.“ Noorsoojutt.
 J. Jaik: „Hädastvere poiste ninamees“ Noorsoojutt.
 Joh. Schütz: „Südasuvi“. Luuletused. Hind 2.75
 Eduard Visnapuu: „Südame veski“. Luuletusi. Hind 2.80.
 Jaan Kärner: „Usutaganeja.“ Draama 4. vaatuses. Hind 2.20, komplekt (6 eks. ühes ühekordse ettekande loaga) Kr. 15.15.
 K. Laagus: „Eesti ajaloo karneval“. Laulumäng 1. vaat., 2. pild, pro- ja epiloo-giga. Hind —75.
 H. Raudsepp: „Demobiliseeritud perekon-naisa“. Komöödia 3. vaatuses. Hind 2.— Komplekt (7. eks. ilma ettekande loata) 10.75.
 Hugo Raudsepp: „Roosad prillid.“ Komöödia. 3 vaat. Hind 2.—
 A. Taar: „Kes on süüdi“. Draama 4 vaatuses. Hind 1.80. Komplekt (5 eks.) ühes ühekordse ettekande loaga Kr. 12.—
 E. Asson: „Üldine ajalugu.“ XIX sajandi II pool ja XX sajandi I veerand. Hind 2.25.
 A. Elango: „Kasvatusteadus“. Hind 2.—, köi-tes 2.20.
 Karl Mihkla: „Eesti kirjanduse ülevaade III“. Hind 2.—
 K. Mihkla: „Lühike Eesti kirjanduslugu kut-sekoolidele I.“ Hind 1.40.
 K. Mihkla, O. Parlo, R. Viidebaum: „Kirjan-duslooline valimik I.“ Hind 2.—
 A. Möller: „Eesti keeleõpetus muukeelseile keskkoolidele.“ Hind 2.—
 A. Möller ja E. Asson: „Eesti ajalugu ühes üldajaloo ja kodanikuõpetus.“ Hind 1.80 ja 2.—
 E. Nurmi: „Ladina keele grammatika.“ Hind 1.90.
 A. Parts: „Kodu ja maailm II“. Hind 1.—
 R. Viidebaum, K. Mihkla, O. Parlo: „Valik eesti muinasjutte ja muistendeid.“ Hind 1.—
 „Elukorraldaja.“ Uuetüübiline kalender 1935. a. Hind 1.25, värvilises mapis 1.35.

Tänapäeva romaan.

Vastutav toimetaja: H. Puskov. Väljaandja: K.-Ü. „Loodus“. Ilmub 12 nr. aastas, iga kuu lõpul. Tellimishind aastas 7 kr. 50 senti. Üksiknumber 75 senti.

- Nr. 25. Gyp. Mu söber Pierrot.
 „ 26. Sax Rohmer. Kuldskorpion.
 „ 27. A. E. W. Mason. Keerdrepp.
 „ 28. L. Biro. Hotell „Imperial“.
 „ 29. P. Rosenhayn. Hulgus Iraklis.
 „ 30. Berta Ruck. Tuhmunud pärl.
 „ 31. Edgar Wallace. Vaimude org.
 „ 32. L. J. Miln. Isand Wu.
 „ 33. M. Leblanc. Ödnes nõel.
 „ 34. Kalman Csatho. Mingitud mask.
 „ 35. Andres Eje. Georg Kesseri suurpettus.

Krooniline romaan.

Vastutav toimetaja: H. Pürkop. Väljaandja: K.-Ü. „Loodus“. Ilmub igal 15. kuupäeval 12. nr. aastas. Tellimishind aastas 10. kr. Üksiknumber 1 kroon.

- Nr. 61. E. M. Delafield. Hukutav naine.
 „ 62. Grazia Deledda. Lia ja mehed.
 „ 63. F. Molnár. Flöödipuhuja ingel.
 „ 64. V. Blasco Ibanez. Neetud maa.
 „ 65. Mary Webb. Kuldne mürk.
 „ 66. R. H. Bartsch. Igatsus.
 „ 67. Andrzej Strug. Tundmatu sõduri haud.
 „ 68. Iren Gulacsy. Leinapeig.
 „ 69. Gustave Flaubert. Madam Bovary.
 „ 70. W. Sieroszewski. Korea tantsijatar.
 „ 71. Leida Kibuvits. Paradiisi pärispere-naine.
 „ 72. Adolf Hint. Pidalitöbi.

Eesti Kirjanikkude Liidu kirjastus.

Ajakiri „L o o m i n g“. Ilmub 10 numbrit aas-tas. Tellimise hind Kr. 14. aastas.
 August Alle: „K a r m i d r ü t m i d“. Luule-tused. Hind Kr. 2.80.
 K. A. Hindrey: „Välkvalgus“. Jutustused. Hind Kr. 3.20.
 Al Jakobson: „K o t k a p o e g“. Jutustus. Hind Kr. 3.20.
 A. Jakobson: „R e i s i j a d l ö p p j a a m a s“. Jutustused. Hind Kr. 3.20.
 Pedro Krusten: „V a s e m a k ä e g a“. Jutus-tused. Hind Kr. 2.80.

Rahvaülikooli toimkond:

K. Einbund, J. Kiiwet, J. Ruus, J. Rummo, J. Depmann, M. Reisik, E. Peterson, E. Vender.

Ajakirja toimetus:

J. Rummo, A. Sibul, A. Särev, E. Vender.

Toimetus: J. Rummo (peatoimetaja), A. Sibul, A. Särev, E. Vender (vastutav toimetaja).
 Väljaandja: Eesti Haridusliit. Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, S. Roosikrantsi 12.

F-mä J. Ratasepa trükkikoda, Tallinn Lai 43.

ELEKTROTEHNIKA LABORATOORIUM
JAAKSON & JÄTMAR

TALLINN, ENDLA 9

Telef. 448-33

VALMISTAB:

Raadiosaatjaid

Vastuvõtjaid

Võimendajaid

Helifilmi seadeid

Alaldajaid

Transformaatoreid

Drossleid

Valjuhääldajaid

Mikrofone

Lainemõõtjaid

Moodulatsioonimõõtjaid

Kollektiivseadeid

Amatööridele üksikosi

Reguleerib aparate

Lühilaine amatööridele:

saatjaid,

vastuvõtjaid,

üksikosi,

nõuandeid jne.

Seltsidele heliseadeid tantsumuusika ülekandeks.

Meie RAHVAVASTUVÕTJA maksab ainult Kr. 76.—

Soodsad järelmaksu tingimused.

*Esimesejärgu kohvik
oma kondiitriariga*

H. Feischner

Tallinn, Harju 45

Tel. 445-00

KÄSMU laeva-omanikud,

korrespondent-reeder

kapt. Oskar Tiedemann.

Kaubavedu oma aurikuil, purje- ja mootor-laevadel Soome, Taani, Inglise, Prantsuse ja teistesse sadamaisse.

UUS 3—2.

Tel. 450-82, 450-56.

Kaleviäri I. IVANOV

KEILA ja teiste kodumaa

vabrikute

kalevikaubad.

Vene 7.

Vene 7.

Suurimaid Eesti valmisriiete ärisid

JAAN VEISMANN

Harju № 37
Tel. 430-95

V. Karja № 8
Tel. 445-32

Igaks hooajaks suures valikus valmisriideid
daamidele ja härradele.

Tellimiste korralik täitmine.

Järelmaks soodustatud.

Elegantseim ja moodsaim kohvik Tallinnas

KOHVIK

„MAROKKO“

end. „Eden“

Harju 32 Tel. 440-20

Kogu päev muusika, päeval raadioettekanded,
õhtul „kontsert-trio“.

Kondiitrisaadused väljaspool võistlust.

A. Scheer

Posamendi-, paela- ja trikoovabrik

Tallinn, Viru 4, kino „Heliose“ peal,
III korral, telefon 444-82.

Valmistab seltsidele lipunööri ja -narmast. Kõiksugu mööblinarmaid, topse ja nõõri — süüdist, puuvillast ja villast pidžamagarnituure ja igasugu muid posamenditööstuse artikleid — ka kummi ja saapapaelu.

Tellimiste täitmine kiire ja korralik,
möödukate hindadega.

SISALDAB „D“ VITAMIINI,
SÄILITAB NAHAILU.

O-Ü. VÕIME Asut. 1921.

TALLINNAS, Estonia p. 17. Gorbatschevi m.
Telef. 455-58. Kodune telef. 437-44.

.....

Trükikoda, relieef- ja plakaa-
ditrüki eriala; raamatukõit-
mine — karbitööstus.

.....

Asutustele ja äridele
valmistab asjatundlikult, kiirelt
ja odavalt igasugu

raamatukõitmise töid.

METSA- JA PUUTÖÖSTUSE A.-S

„VIKTORIA“

Soovitab:

pakk-kaste

TALLINN, KOPPEL,
VENE-BALTI TEHAS
Kõnetraat: Kopli 13 ja 14
Telegrammi address:
VICTORIA — TALLINN

igasuguseis mõõttudes kõikide kodumaa saaduste pakkimiseks suurel ja väikesel arvul.

EESTI KIVIÖLI A.-Ü.

SUURIM ÕLITÖÖSTUS EESTIS

Juhatus ja müügiosakond:
Tallinn, Jaani tän. 6
Kõnetr.: 464-50,
463-05, 462-04, 465-56

Kauba märk

Tehased ja kaevandus:
Kiviõli jaam
Kõnetr.: Sonda 15

SAADUSED:

Kõrgeväärtusline kütteõli
Immutusõli
„Kresolaat“ (Fenolaat) ja „Karbes-
toleum“
Katuselakk „Rivitõrv-Ekstra“
Puhas põlevkivi-katuselakk

Bituumen
Tolmuõli „Estolmit“
Mootornafta
Puurimisõli
Viljapuu-karbolineum „Estoleum“
Auto- ja aviobensiin „Estolin“

Tarvitage ja nõudke kõikjal „Eesti Kiviõli“ A.-ü. saadusi!

Klišeetööstus

Artur Haav

Tallinn, Suur Karja 21. Tel. 456-48.

*Joon-, vörk- ja mitme-
värv*

klišeed

Laferme No 10

meeldiv maitse ja kättesaadav
hind on teda teinud populaar-
semaks paberossitubakaks

Kõige soodsam ja rikkalikum ostukoht on

Päevalehe raamatu- ja kirjutusmat. kauplused

Suur Karja 23 Kõnetraat 446-11

Pikk 2 Kõnetraat 428-83

**Pakume oma rikkalikust kodu- ja välis-
maa kaupadega varustatud ladudest:**

*Raamatuid: teaduslikke ja ilukirjan-
duslikke, liht- ja ilukõites. Alati
huvitavaid uudiseid.*

Noorsoo- ja pildiraamatuid.

Kirjutus-, joonistus- ja maalimistarbeid

Pappi: valget, halli ja pruuni.

Pergamenti ja pergamiini.

*Kontoriraamatuid, arvelaudu, akti-
kaasi ja registraatoreid.*

*Kohvleid, portfelle ja kirjamappe.
Kirjutuslauanõusid.*

*Postkaarti-, pildi- ja salmialbu-
meid.*

Raamatukõitmise-tarbeid.

Paberserviette ja tordipabereid.

Lillevaase.

Õnnesoovikaarte jne. jne. jne.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS ÜHISUS